

ARGIA

01895
9 7728402 130903

Euskal Herria Astekaria

IÑAKI IRAZABALBEITIA
Aralarreko kideari
elkarrizketa

Nafarroako
Bertsolari
Txapelketak
eman duena

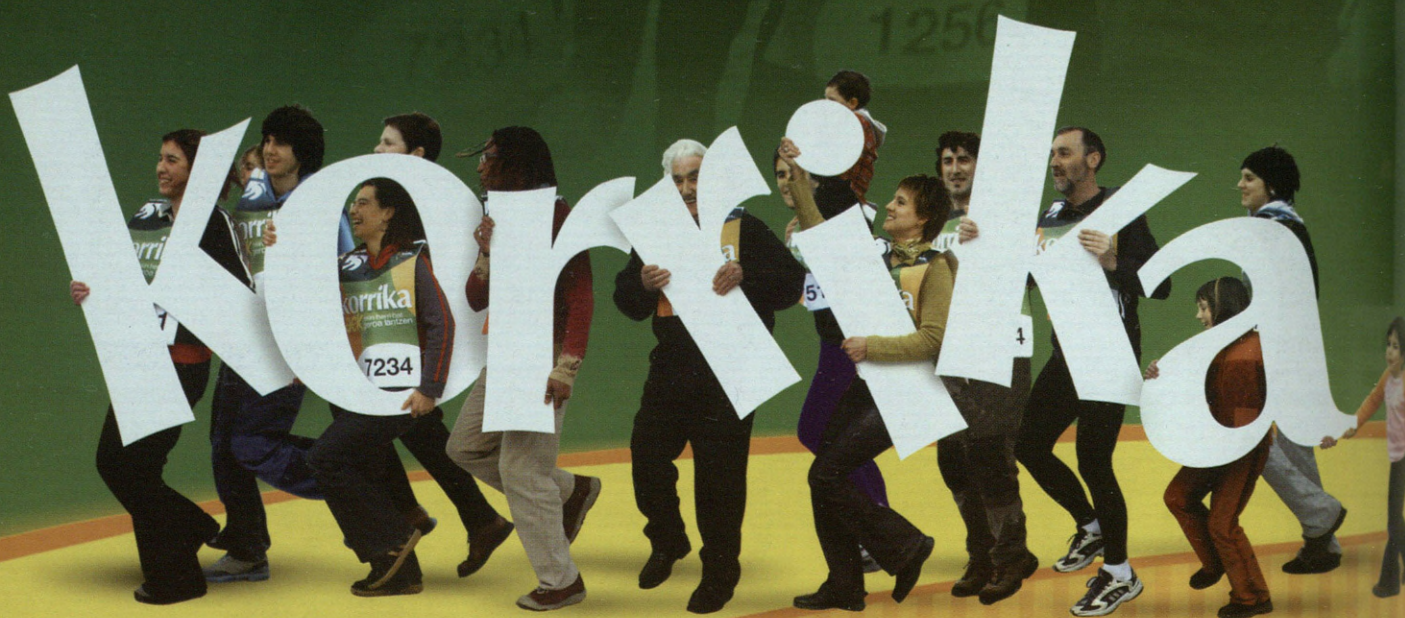
LANEAN ESTRESATUTA

Azken epaiak • Lanbide arriskutsuenak
Gaixotasunaren sintomak

2003 | Maule | Iruñea

apirilaren 4tik 13ra

æk rekin herri hat geroa lantzen
euskaraz eta korrika

Marraskia: Asisko Urmeneta
Diseinua: antza S.A.L.

ALBERTO ELOSEGI

■ **Etorkinak euskaltegitik urrats bat gertuago** 21

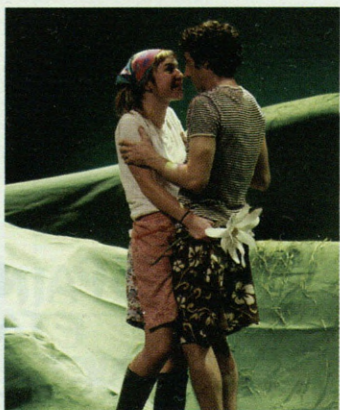
ALBERTO ELOSEGI

■ **Mattin: "Umorearen atzean maiz oinaze handi bat dago"** 28

ALBERTO ELOSEGI

■ **5.000 arraineko ozeano puska** 24

ALBERTO ELOSEGI

■ **Baserri honetan swahilieraz dakite!** 42

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. Asisko Urmeneta	4
Oihartzunak	5

POLITIKA

Termometroa	6
Elkarrizketa: Iñaki Irazabalbeitia.	
Mikel Asurmendi	9

EKONOMIA

Estresa: Gaixotasuna lan istripu bihurtzeko bidean. Daniel Udalaiz	12
--	----

EUSKARA

Etorkinak euskaltegitik urrats bat gertuago.	
Lore Agirrezabal	21

GIZARTEA

5.000 arraineko ozeano puska.	
Maider Zapirain	24
Elkarrizketa: Iñaki Martiarena, "Mattin".	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	28

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	34
Txapel bat baino gehiago.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	38
Baserri honetan swahilieraz dakite!	
Ainara Gurrutxaga	42

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	56

IRITZIAK

Politika: Ricardo Ortega	8
Kultura: Unai Elorriaga	36
Azkena: Emilio Lopez Adan	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

GERRATEN babespean, jende perrekak xutitzen
ditu bere aferak...

NAFARROAN: EREDU BERRIAK IRAKASKUNTzan: «I» eta «J»

PRESIDENTE
JAUNA,
PRESIDENTE
JAUNA,
ZEIN DUZU
I EREDUA?

ESPAINOLEZ
ETA
INGELESEZ

... ETA
J?

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta.
Zuzendaria: Xabier Letona.
Zuzendaritzaren Albokoa: Pello Zubiria.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetza: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK
GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).
IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00. Faxa: 559 47 60 01.
NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.
POSTA ELEKTRONIKOA:
Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com
INTERNETEN:
www.argia.com
LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.
ISSN: 0213-909X.
BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.
INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

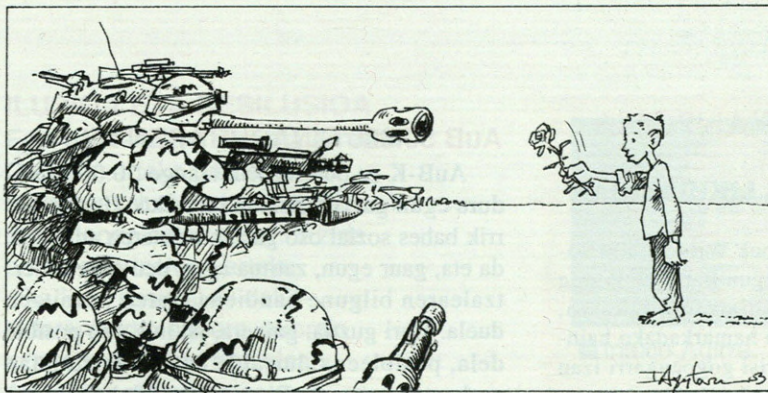
Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	110 euro
Ipar Euskal Herrian	133 euro
Espainia	110 euro
Beste atzerriak	140 euro
Airez	219 euro

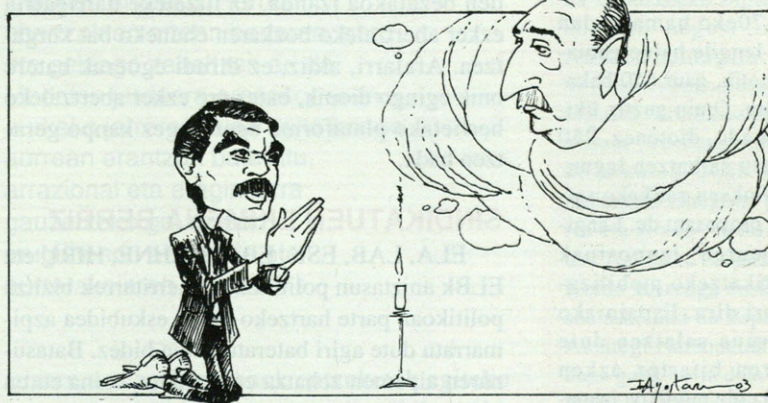

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaina Taldeko partaidea da

Iñigo Ayestaran

- Kasu, tranpa bat da!

- Aznar, Bush bezala, eguneroko otoitza egiten:
Gure aita, zeruetan zerana...

Hiruko Txikian

SEGURAKO AITONA

Ogia behar zuenean gureak ez bezala Kastillara joaten zen hura. Gurean aldean, hura ausarta genuen bidaia-tze kontuan eta etxetik urruntzeari batere beldurrik ez ziona. Poesiarako ere gaia ematen zuena zen hura, bere biloba Mikel Azurmendik frogatu zigunez Imanol Larzabalek egin kantuan. Frankismo garaiak ziren eta Azurmendi antifrankista. ETAkoa izan zela diote. Eta aitona bilobak ere, bere bidaia-ri zaletasuna erakutsi zigun gaztetan Parisen eman baitzituen antifrankismoaren urte emankorrenak poesia eta guzti. Ez nuen pertsonalki ezagutu, baina belarriz dezente. Konspiratzaileen fama zuen etxean. Bere urruneko talaia-rik aritzen omen zen bertan

borrokatzen zirenei irakaspenak ematen. Bere iritzitan ausarta, demokrataren kurrikuluma ederki gizenduta etxeratu zen Franko hil ondoan. Apaiztegitik ihes egin behar izan zuena, intelektuala bilakatua. Geroztik ez dio inoiz utzi kurrikuluma gizentzeari. Demokrazian sakontzea xede, Espainiako demokrazia erradikalen eredu eta ikur izan nahi lukeenak, aurkitu du bere lekua PPn, eta hautagai sinbolikoa izateko erabakia hartu du. Poesia hitzetan baino bizi jarreran du orain, bere Segurako aitona-zen pozerako. Hura bezala, hau ere ogibidean dabil etxetik urrun. Honen kasuan etxekoak bakean utzi gabe ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

BW, LIKIDAZIOAN

Babcock Wilcoxon historiak, egun Babcock Borsig alemaniarren eskutan, 70eko hamarkadako hainbat krisi gogoangarri izan ditu; ordainketetan atzerapenak, berregituraketak, aurretiko erretiroa, kudeaketa pribatua, kudeaketa publikoa, ustelkeria eta abar. 70eko hamarkadan 5.000 langile baino gehiago izatetik, gaur 650 bakkarik ditu. Orain guztiz likidatzea edo, diotenez, 250 lanpostu salbatzen lagunduko liokeen zatikako salmenta proposatu du. Langileak euren lanpostuak aldarrikatzeko mobilizatzen ari dira. Espainiako Gobernua salatzen dute SEPIren bitartez azken kudeatzaile publikoa izanagatik eta Ezkerraldeko enpresa BB talde alemaniarri saltzean, egoera horretara eramán izanagatik. Eusko Jaurlaritza ere ez da langileen kritikaz libratzen, BW bezalako enpresa baten aurrean agertutako inhibizioa dela-eta. Mecánica de la Peña ren likidazioa eta gero eta ziurra baino ziurragoa den BWrenaren ondoren, ekipo ondasunen euskal sektorea desagertuko da. Duro Felguera Asturiaseko enpresa pribatuaren onerako izango da. Erantzukizunak oso larriak izan daitezke. Eusko Jaurlaritzarena ez da txikienetakoa izango, ekipo ondasunen euskal sektorea desagertzen uzten badu. Euskal esparru ekonomikoa ahultzeko formularik onena da.

◆ DANIEL UDALAITZ

AuB 50.000 SINADURAREN BILA

AuB-K ez du arazorik izango 50.000 sinadura egun gutxi batzutan lortzeko. Hori bakkarririk babes sozial oso garrantzitsuen adierazle da eta, gaur egun, zatitua ageri den ezker abertzalearen bilgune handiena izaten jarraitzen duela. Hori guztia, gainera, jakinik oso posible dela, posibleena, lurralde hautes barrutietan aurkezterakoan, AuBren zerrendak baliogabeak izan daitezkeela. EAJ-EA ez dira ados egoera horrekin, baina hauteskunde hauei begira ez bide dute irtenbiderik ikusten eta, egoera den bezalakoa izanda, ez litzateke harrigarria ezker abertzaleko bozkaren ehuneko bat xurgatzea. Aralarri, aldiz, ez dirudi egoerak batere onik egingo dionik, batez ere ezker abertzaleko herrietako plataforma ugari legez kanpo gertatzen bada.

SINDIKATUEN EKIMENA BERRIZ

ELA, LAB, ESK, EILAS, EHNE, HIRU eta ELBk aniztasun politikoa eta herritarrek bizitza politikoa parte hartzeko duten eskubidea azpimarratu dute agiri bateratu baten bidez. Batasunaren aipamen zehatza egiten dute, baina euren helburu orokorra gatazkari irtenbide bat ematea dela azpimarratzen dute. Beren ustez, "arazoa konpontzeko modua ez da gizartearen atal batzuk adierazpide politikorik gabe uztea, ez eta herritar edo taldeen aurka jotzea ere, hauen

■ Sindikatuak agiria aurkeztu zuten eguna.

JOSEBA OLALDE

parte-hartze politikoa mugatu edo galarazte aldera. Aitzitik, uste dugu herritar guztiei salbuespenik gabe bermatu behar zaizkiela ordezkari eta parte-hartze politikorako eskubideak".

EGUNKARIA AUZIA NBE-RA

NAZIO Batuen Erakundeko Giza Eskubideen Batzordeak jadanik jaso du "Egunkaria" ren itxieraren berri eta datozen egun edo asteotan auziari buruzko azalpenak eskatuko dizkio Espainiari. Azalpenak ematen dituen estatua ez dago beste ezertara behartua eta auzia hor geratuko da seguruenik, baina gutxienez gaiaren ezagutzak beste urrats bat emango du nazioarteko erakundeetan. Asko dira kezka agertu dutenak nazioarte mailako

B A H E A

• Xabier Oleaga, "Egunkaria" auzia medio preso dagoen kazetariak "Deia" n Espainiako agintarien jarreraz eta euskal politikan dagoen erantzun ahalmen eskasaz: "Sarritan kostu eta kontsentsu handiz zoru demokratikoa, euskaltzalea, abertzalea... finkatzeko egindako ahalegin guztia haiek kiskaltzen duten bitartean, gainerakook ulergaitza den geldikortasunak jota bide gaude. Eta batek daki ez ote gabiltzan borrokan oharkabean atzera eginez, txikituak, desantolatuak, sakabanatuak, ilegalizatuak. Uste dut Pello Zubiriak

ARGAZKI PRESS

E T R O A

ILUSIOA ETA DESILUSIOA

Egia da Rafa Larreina eta Arnaldo Otegiaren arteko proposamen trukatzekak ilusio handia sortu duela jende askorengan. Ez da berria abertzaleen arteko elkarlana ilusio iturri dela; alderantzizko egoera, akordio eza, etsipen iturri den gisan. Arrazoiak eta argudioak era batekoak edo bestelakoak izan, argi ibili beharko lukete alderdi eta politikariek herritarren ilusioarekin jolasean aritzeko. Herritar abertzaleen artean bederen, gero eta gehiago zabaltzen ari da Madrilan jarduera erasokorraren aurkako jarrera; baina baita honen aurrean erantzun bateratu, arrazional eta eraginkorra gauzatzeko gai ez den mugimendu abertzale eta aurrerakoiaren ezintasuna.

■ Inaxio Agirre.

IZPIAK

Inaxio Agirre tolosarra eta euskaltzale ezaguna izango da Gipuzkoako Diputazioan ahaldu nagusi izateko AuBren hautagaia. Beste hiru hautes barrutietako hautagaiak honakodak dira: Mireia Unamuno Antzuolako alkatea, Juan Karlos Alduntzin zinegotzi pasaia-rra eta Joxan Alustiza Biltzar Nagusiko batzarkidea.

Koldo Kareaga euskal pre-soa aske utzi du Espainiako Auzitegi Nazionalak honek duen gaitz larria dela medio. Duela aste batzuk hezurrei eragiten dien tumore proze-sua aurkitu zioten 22 urte espetxean pasatu dituen preso dabatarrari.

Gorka Torre izango da Iparraldeko Hizkuntz Kontseiluko idazkari nagusia orain arte postu horretan aritu izan den Eguzki Urteaga ordezkatzuz. Izendapena Hizkuntz Kontseiluko Administrazio Kontseiluak erabaki du eta erakundeko lehendakari den Erramun Baxocen dimisioa ekarri du. Torre *demoen* mugimendua aritzeagatik da ezaguna.

■ Gorka Torre.

erakundeetan "Egunkaria"ren itxierak izan duen zabalkunde txikiaz eta, besteak beste, hori dela eta EBLUL Europako Hizkuntza Gutxietuen Bulegoko idazkari nagusi Markus Warasinek gutun bat igorri zion NBEk Genevan duen Giza Eskubideen Batzordeari.

CESID-EKO MANGLANO ETA CALDERON ZIGORTUAK

EMILIO Alonso Manglano eta Javier Calderon Cesideko zuzendariak hiru urteko espetxe zigorra ezarri die Arabako Auzitegi Nagusiak HBko Gasteizko egoitzan egindako legez kanpoko entzuketaren auziagatik. Mario Cantero eta Francisco Bujan Cesideko kide eta guardia zibilei, aldiz, bi urte eta erdiko zigorra jarri zaie entzuketaren egile zuzenak izanagatik. Auzite-

giaren ustez, Manglanok entzuketak egiteko material guztia jarri zuen guardia zibilen esku eta Calderonek, entzuketan egiten ari ziren garaian Cesideko zuzendari izendatua, bazuen entzuketaren berri. Auzitegiak, halaber, Estatuari egotzi dio erantzukizun zibila eta salaketa jarri zuten hiru pertsonetako bakoitzari sei mila euroko kalteordaina ordaintzera zigortu du.

AZNARREN AGINDUA LAKUARI

JOSE MARIA Aznarrek berea esan du: Auzitegi Gorenaren epaia bete egin behar da eta Batasunaren herriko tabernak itxi egin behar dira; hori Auzitegiaren agindu bat da eta instituzio guztiek bete behar dute, baita euskal instituzioek ere. Aznarrek pilota berriz jarri du Jaur-laritzaren teilatuan.

hitz gutxitan esan zuela bere ongi etorrian (besarkada handi bat, Pello): "Edo zerbait egiten dugu eta oinarritzko edudi batzuetan ados jartzen gara, edo jango gaituzte".

• Patxi Zabaleta Aralarreko koordinatzaileak "El Correo"n Batunaren ilegalizazioak hauteskondeei begira ekarri dezakeenaz: "Baldin eta legezko bideetatik egiten bada, abstentzioa eskatzea zilegi eta demokratikoa da, nahiz eta kaltetu nagusia Aralar izango den. Onartuko ez duguna da, beldurra edo deslegitimazioa medio, hori beste aukera politiko batzuen aurkakoa bihurtzea".

Dena nahaspilatzen da

Zaila gertatzen da honelako iritzi-artikulu baterako gaia aukeratzea: Irakeko "gerra" pil-pilean, Batasuna-EH-HB ilegalizatu berria, udal hauteskundeak ate joka, Iraken aurkako erasoari Aznarrek, bere gobernuak eta PP osoak emandako laguntzak eragindako krisia, gobernu batek bere herrialdeko iritzi publikoaren gehiengo ia osoaren kontra jokatzetik datorrena... Dena nahaspilatzen da.

Lehenengo eta behin, Aznar, Espainiako Gobernu eta PPren jarrera eta jokaera salatu beharra dago. Batasuna ilegalizatzeko onartutako legeak PP ere legez kanpo jartzeko balio lezake: AEB eta Erresuma Batuko Gobernuak Iraken kontra burutzen ari diren erasoak guztiz ilegala, kriminala eta terrorista da, eta PPk ez du inolaz ere gaitzesten, baizik eta, beronen alde agertzen da eta laguntza morala eta logistikoa ematen dizkio. Legez kanpo ez bada ere, iritzi publikoaren "epaitegiak", gutxienez, zilegitasun eta etikaz kanpo jarri du. Eta gero eskandalizatu egiten dira hiltzaileak deitzen dietenean. Era berean, gerraren kontrako manifestazio baketsu eta jendetsuetan PPren egoitzaren baten kontra ekintza biolentoren bat gertatzen bada, bere adierazpen-eskubidea urratzen ari dela esaten dute. Eta arrazoi dute, baina, nik dakidala, ez dute erakutsi horrelako sentikortasun demokratikoa Batasuna ilegalizatzerakoan edo "Egunkaria" ixterakoan. Edo manifestari baketsuak arrazoirik gabe jipoitzen dituztenean. Edo torturak salatzeagatik, inongo ikerketarik gabe, salatzaileen kontrako kereilak jartzen dituztenean.

HAUEK guztiak dira PPren izaera demokratikoaren adierazgarri, eta ezin esan hauteskundeetarako aurkezpen tarjetarik hoberena direnik. Gerraren kontrako manifestazioak sekulakoak izaten ari dira eta PPren bakardade politikoa agerian uzten ari dira. Hauteskundeak bi hilabete barru dira eta urduri daude. Horregatik komunikabide publikoetan eta kontrolatzen dituzten pribatuetan gerraren kontrako mobilizazioei buruzko informazioa manipulatzeko dute eta orden publikoaren arazo bihurtzen saiatzen dira. Esan ohi bezala, gerraren aurreneko biktima egia bera da.

PPren urduritasunerako beste motibo bat Kataluniatik dator. Ibarretxeren Plana, gezurrak erabiliz eta PSOEn

laguntzaz, deskalifikatzea edo IUren proposamen federalaren aurrean ez entzunarena egitea nahiko erraza zuen PPk, baina orain CiUk edo Maragallek Kataluniako Estatutua aldatzeko azaldu dituzten proposamenen aurrean ETaren aitzakiak ez du balio. Agerian gelditzen da trantsizioan finkatutako eredu autonomikoa ez dela nahikoa, Euskadi eta Kataluniaren kasuetan behintzat, Estatuaren nazio arazo batek dirauela, Konstituzioa norabide federal batean aldatu beharko litzatekeela nazio-aniztasuna eta autodeterminazio eskubidea onartuz.

Baina, aldi berean, eremu honetan hain zuzen ikusi du PPk bere aukera, Espainiaren batasunerako arriskuaren mamua agitatuz, PSOEn abertzaleekiko ekintza-batasuna egotziz eta beren burua Konstituzioaren eta Espainiaren batasunaren defendatzaile bakar gisa azalduz. Holako argudioetan mugitzen dira erosoan PPkoak hauteskunde aurrean.

RUBEN PLAZA

Ricardo Ortega
Ezker Batuko Gipuzkoako
Presidentziako kidea

"Euskal Herria eta Estatuaren artean dagoen gatazkari irtenbide elkarriketatu eta demokratikoa eman nahi diogunok ezin diezaiekegu toki librerik utzi 'konponbide' militarrean sinesten dutenei"

Estatuaren artean dagoen gatazkari irtenbide elkarriketatu eta demokratikoa eman nahi diogunok ezin diezaiekegu toki librerik utzi "konponbide" militarrean sinesten dutenei. Zeren datoen udal hauteskundeetan libratuko den bataila hirukoitza izango baita, edo beste modu batera esanda, hiru mailatan eraginak izango baitituzte: gure herri eta hirien gobernuarena (eta hemen inolaz ere mespretxatu ezin daitezkeen etxebizitza, gizarte gai eta abarreko politikak sartzen dira), euskal gatazka politikoari dakizkiokeen irtenbidearena eta, azkenik, Estatuaren bilakaerarena, guri ere neurri handi batean dagokiguna eta gerraren kontuari oso lotua dagoena ●

I Ñ A K I I R A Z A B A L B E I T I A

Aralarreko Iñaki Irazabalbeitia kidea Gipuzkoako Foru Aldundirako hautagai nagusia da. Batasunaren legez kanporatzeak udal eta foru hauteskundeetan kanpaina zaildu egin duela esan digu. Nolanahi den ere, hauteskundeetan giroan buru-belarri ari da dagoneko.

“MARKOAREN ERABILGARRITASUNAK BEREIZTEN GAITU BATASUNETIK”

Trantsizio garaia gogoratuz hasi dugu elkarrizketa Iñaki Irazabalbeitiarekin, orduan ere politikan ibili baitzen: “*EEko militantea izan nintzen 1970eko bukaeran eta 80ko hasieran. EEn Estatu-tuaren eztabaida nola eramane zen ikusita, egitura nahiko estalinista eta itxia zenez, alderdi hura eta politika utzi nituen*”. Kultura munduan jardutea erabaki zuen eta arlo horretan aritu da harrezkero: “*Euskaigintzan aritu naiz, UEUn besteak beste, baina gizarte mugimenduetan ere parte hartu dut, militante-laguntzaile moduan batez ere: Lurraldea koordinakundean eta Elkarri mugimenduan, kasu*”, azaldu digu Irazabalbeitiak.

■ **Zergatik politikara jauzi hau? Zerk bultzatu zaitu Gipuzkoako foru hauteskundeetan zerrendaburu gisa aurkeztera?**

Beti izan dut politikaren kezka, politikak arduratzen nau, eta bereziki herri honek azken 25 urteotan izan duen bilakaerak. Politikara etortze honen abia-

puntua Lizarra-Garaziko Akordioa eta ETaren su-etenaren garai ilusionagarrian kokatu behar da. Garai hura 20 urteko tunel ilun honen bestaldean argia ikusten hasia izan zen niretzat. Ilusio horrek ordea bukaera zapuzgarria izan zuen, gizarteak porrot ikaragarria bizi izan zuen. Lizarra-Garaziko Akordioaren prozeduran akats asko egon zen, baina tunel luze honek ateratzeko oso bide egokia izan zen.

■ **Zergatik Aralarren izenean?**

Lizarra-Garaziko garaiaz gero, politikari buruzko gogoetak eta iritziz artikuluak plazaratzen hasi nintzen. Semeak koskortzen hasiak dira eta nire buruari esan nion: “ez dut semeentzako nik ezagutu dudana egoera politikoa nahi. Egoera normalizatuago bat nahi dut beraientzako, beste

□ **“Ezker abertzalean izan zen aniztasuna berreskuratu behar dugu. Ezker abertzalea ez da mugimendu monolitikoa”**

parametroetan lan egin ahal izatea. Borroka armatuak eta gatazka nazionalak ez dezala dena estali, beste bideak sortu behar dira...” eta, bien bitartean, Aralar sortu izan zen. Aralarrek beste aukera bat eskaini du. Aralar hutsetik hasitako mugimendu bat da, bi gauza oso garbi dauzkana: une honetan biolentzia politikoak Euskal Herrian ez duela tokirik eta gatazkaren irtenbidea denon arteko elkarrizketaren ondoren iritsiko dela, aro berria guztion adostasunarekin abiatu behar dugula.

■ **Historikoki, eta oso atzera eginez ANV-EAE, HB, EE, EH eta Batasuna izan dira ezker abertzalearen aukera**

■ **“Borroka armatuak eta gatazka nazionalak ez dezala dena estali, beste bideak sortu behar direla pentsatzen... eta, bien bitartean, Aralar sortu zen”.**

ALBERTO ELOSEGI

■ “Lizarra-Garazik beste ziklo bat ekarri zuen eta jende askok orduan ikusi zituen bideak ez ditu moztu nahi”.

politikoak. Oraingoan, Aralar eta AuBren aukerak agertu dira.

Ezker abertzaleak espresio bat baino gehiago izan du bere historian. Gerra zibilaren garaitik datozenak, ANV-EAE, esaterako, nahiz aukera politiko bezala ez den aurkeztu izan. Baina beste batzuk ere izan dira azken 25 urteetan. EE ezker abertzalea izan zen, ESB ere bai. EE eta zehazkiago EUE desagertu zenez geroztik, HBk hartu zuen ezker abertzalearen monopolioa, bai kontzeptuarena zein aukera politikoarena. Baina une honetan, adibidez, Zutik eta Batzarre ere ezker abertzalearen parte dira.

■ Aro berri baten aurrean al gaude?

Bai, argi eta garbi. Uneon, ezkerrek eta ezker abertzaleak agertzeko beste modu batzuk behar ditu, politika egiteko beste moduak. Garai batean ezker abertzalean izan zen aniztasuna berreskuratu behar dugu. Ezker abertzalea ez da mugimendu monolitikoa, ezkerria ez den bezala. Hortaz, beste aukera politikoak aurkeztu behar dira, horietako bat Aralar izaki. Beste batzuk badaude eta gehiago ere egon litezke. Honek

ezker abertzalearen aukeren berdefinizio bat ekarriko du.

■ Zer aldatu da politikagintzan Aralar bezalako aukera bat sortzeko?

Lizarra-Garaziko Akordioa herri hone-tako politikagintzan inflexio puntu bat izan zen. Akordioak politika egiteko beste molde batzuk erakutsi zizkion herri honi, ilusioa eta arnasa eman zizkion gizar-teari, baina arnasa hori etenda geratu zen ETArekin su-etena bertan behera geratzean. ETak bere tregoa eteteak ordea, ez zuen aurreko egoerara itzultzea ekarri, hori ez da ziklo politikoe-tan inoiz gertatzen. Lizarra-Garazik beste ziklo bat ekarri zuen eta jende askok

orduan ikusi zituen bideak ez ditu moztu nahi. Herritar askok bide horretan sakondu nahi du, eta nahi horretatik sortu da hain zuzen ere Aralar bezalako mugimendua edota honen beharra.

■ Bien bitartean Batasuna legez kanpo utzi dute.

Batasunaren ilegalizazioa Alderdi

Politikoen lege antidemokratikoaren ondorio da, *ad hoc* egindako lege baten barnean burutua. Aralarrek lege hori salatu du. Batasunaren ilegalizazioa estrategia orokor baten barruan sartzen da: helburua ez da Batasunaren legez kanporatzea edo ETArekin bukatzea, bere azken helburua herri honen autonomia, autogobernua eta antolakuntzarekin bukatzea da. Baina Batasunaren ilegalizazioak, halaber, egoera are gehiago larriagotzea ekarri du, sor daitezkeen beste aukerei oztopoak jartzen dizkie, Aralarri esaterako. Ilegalizazioak Batasunaren mundua trinkotzera eta defentsibara jokatzen eramaten du. Egoera honetan askoz zailagoa da gogoeta egitea eta irtenbidearen bilatze horretan beste borroka molde batzuk erabil ahal izatea.

■ Legeak Batasuna utzi du legez kanpo, ez Aralar.

Bai. Baina hori oraingoz, Aralar mugimendu txikia delako eta ez dakitelako hauteskundeetan zein neurri emango duen. Memento ez da Estatuaren etsaia. Baina Aralar indartzen baldin bada eta Estatuari Aralarren aurka jotzea komeni bazaio, berdin joko du, inolako bereizkuntzarik gabe.

■ AuB da beste aukera. Batasunak protokolo bat sinatu du AuBekin. Zuek?

Guk Batasunarekin protokolo bat sinatu genuen, ez Batasunak proposatzen zuen protokoloa, ESK sindikatuak aurkeztu zion protokoloa bazik. Berean gure atxikimendua eman diogu Batasunari, harremanak zehazten dira bertan. Testuinguru horretan Aralarrek begi onez ikusten du AuBren sorrera. Gure jendeari sinadura ematea

eskatu diogu AuBren aukera posible izan dadin. Baina, halaber, guk gauza bat garbi daukagu, herri honetan dauden pertsona, ideia eta proiektu guztiek adierazteko modua izan behar dutela. Beste batzuek ere beren hautagaiak aurkezteko arazoak dituzte. Hau da, konstituzionalistek beren hautagaiak aurkezteko eskubidea dute eta guk zerrendetan doazen pertsona hauek jasotzen ari diren mehatxuak gaitzesten ditugu.

■ AuB legez kanpo utziko balute zein izango litzateke Aralarren jarrera?

Aralarrek garbi dauka hauteskundeetan aurkeztuko dela, militanteen batzarrak horrela erabaki zuelako. Baina egoera politikoak aginduko digu azken mementoan zer egin, izan

ZIENTZIAREN KOSMOSETIK POLITIKAREN KAOSERA

Donostian jaioa 1957an. Bi semeen aita: Eñaut eta Manex. Zientzia Kimikoetan doktorea. Elhuyar Fundazioko lehendakaria izana, egun zuzendari nagusia da. Euskaltzain urgazlea. Zientzi dibulgatzailea eta idazlea. Ingelesa, frantsesa, alemana eta italiara ere badakizki. Mugimendu, elkarte eta talde askotako kidea da. Aralar alderdiari toki egin dio bere bizitzan.

■ Udal eta foru hauteskundeak

“Maila politikoan nahiz pertsonalean sintonia ona lortu dugu Zutik-ekin”

Eusko Jaurlaritzaren inkestak bi biltzarkide eman dizkio Aralarri Gipuzkoako Foru hauteskundeetan. Zerrenda burua zaren aldetik, zer balorazioa egiten duzu datu horretaz?

Balorazio oso positiboa. Batetik, Aralar alderdi sortu berria delako, egitura txikiarekin. Ez daukagu gure inguruko komunikabide bat eta hortaz gizarteak ez gaitu ia-ia ezagutzen. Bestetik, egoera politikoak ez da egokiena alderdi bat sortzeko, hauteskunde hauek ez dira egokienak gurea bezalako mugimendu bat abian jartzeko. Orduan, Gipuzkoan %4 ematea hasiera ona da.

■ Zein dira Aralarren erronkak kanpainari begira?

Bi nagusiki. Lehen erronka gizarteari Aralar existitzen eta bere programa egokia dela helaraztea da. Gure gizarte abertzalea, ezkerrekoa eta biolentzia politikoaren aurkakoa da, herritar askok bat egin dezake Aralarren ideiekin, eta eremu hori landu nahi dugu. Bigarrena, gizarteari gure botoa baliagarria izango dela ohartaraztea da, botoak gure udal eta foru instituzio hauetan gobernatzeko balioko duela instituzioak ahal den neurrian aldatzeko eta gure herriaren etorkizun hobeto bat lantzen hasteko.

■ **Batasunaren iritzi, Aralarrentzako hauteskundeak botere eta kargu instituzionalak bereganatzeko bitarteko bat besterik ez dira. Zergatik ez zarete iritsi akordio batera, adibidez, EHko parte izan ziren Batzarre eta Zutik-ekin?**

Bi alderdi hauekin lanean hasi ginen Euskal Herri mailan akordio batera iristeko. Akordioak bi hanka zeuzkan: bat Nafarroan (Batzarre) eta bestea EAEn (Zutik). Nafarroako hankak krak egin zuen eta ondorioz EAEkoak ere bai. Bi lurraldeetan egoera ezberdinak eman izan dira. Nafarroan hainbat arrazoi-erengatik ez da akordiorik lortu: esparru berdintsuan aritu izan arren bi kultura politiko ezberdinak osatzen ditugulako eta metodologia ere berandu lantzen hasi ginelako. Denok uste genuen lanketa naturala izango zela baina prozesu luzeagoa baten beharra dugula ohartu gara. Denborarekin aliantza hori gauzatuko delakoan gaude, ordea.

Zutik-ekin harremana bestelakoa izan da, harremanek oso ondorio onak utzi dituzte, maila politikoan nahiz pertsonalean sintonia ona lortu dugu. Ordea, akordioaren helburua bi indar hauekin batera joatea zenez gero, Zutik-ekin lortutako adostasuna bertan behera utzi behar izan dugu. Neronek dezepzio pixka bat izan dut, oso proiektu ilusionagarria zelako, ezker abertzaleko bi indarren arteko konbergentzia lortu dugulako. Epe motzera elkarlanean aritzea espero dut eta ez bakarrik hauteskunde mailan, baizik eta gizarte esparruko lanetan ere. Guk gure aliantzak ez ditugu soilik hauteskundeetara mugatu nahi, askoz zabalagoak izan behar dute. Guretzat, maila instituzionaleko nahiz gizarte mailako lanek maila bereko garrantzia daukate ●

ere, egoera konkretu batean militanteek erabaki dezakete kandidatek erretiratzea.

■ **“EAJk zuzenbidezko estatu batean bagina jokatu nahi du” esan du Joseba Permachek orriotan. Zer deritzozu?**

Zuzenbidezko estatu batean bizi gara, baina gero eta estatu mugatu eta kamutsago batean. Adibidez, Europaren testuinguritik begiraturik zuzenbidezko estatu batean bizi gara eta zuzenbidezko estatu horrek dauzkan baliabide guztiak erabili behar dira aurrera egiteko. Horrek ez du esan nahi egoera hau aldatzeko estatu mugatu eta kamuts hori kritikatu behar ez denik.

■ **1988tik aurrera Estatutua eta egungo markoa gainditzeko beharra azkartu da Batasunaren ustez. Aralarrek nola ikusten du markoaren eztabaia?**

Aralarrek markoa agortuta ikusten du. Besteak beste, marko honek ez dituelako asebetetzen gure azken helburuak: independentzia eta sozialismoa. Baina Estatutua eta Foru Hobekuntza ere baliagarritzat jotzen ditugu. Batasunetik bereizten gaituena ez da markoa gainditua egotea edo ez, bere erabilgarritasuna baizik. Gure ustez herri honek ezin die esku artean dituen autonomia tresna horiei uko egin,

besteak beste, herri honek duen ongizate maila eman diotelako. Ongizate maila hau begi bistakoa da lan esparruan, ikerketa eta garapenaren eremuan, hezkuntza eta osasun sisteman nahiz euskararen alorrean. Eta hau ez da soilik esparru instituzionaletik lortu, herriaren ekimenari esker ere lortu baita. Guk marko honetatik abiatu

□ **“Aralarren garbi daukagu hauteskundetan aurkeztuko garela, baina militanteok ere erabaki dezakegu kandidatek erretiratzea”**

nahi dugu beste marko batera joateko, baina, beti ere, baldin eta euskal gizarteak markoa aldatu nahi badu.

■ **Azkenik, Aralarrek ba al du EAJ-EAren eta Batasunaren arteko tokirik?**

Aralarren tokia garbi dago. Euskal Herria ez da bakarrik autonomia, subiranotasuna, autodeterminazioa edota independentziaren diskurtsoaren inguruan eraiki

behar, diskurtso sozial baten inguruan ere eraiki behar da. EAJk eskuin-zentroko eredu bat ordezkatzeko du. Guk ezkerreko eredu eraiki nahi dugu, eta horretarako ezker ikuspegitik demokrazian sakondu, baina ez bakarrik demokrazia formalean, demokrazia parte hartzailean ere sakondu nahi dugu. Adibidez, garapen jasangarriaren aldeko apustua egiten dugu eta ez bakarrik ingurumen ikuspegitik, ikuspegi sozial eta ekonomikotik baizik.

Bestalde, Batasunetik bereizten gaituzten beste elementu funtsezkoak biolentzia politikoaren balorazioa eta kultura politikoak dira. Gizarte mugimenduen bidez garatzen diren ekimenak bideratzeko moldeak ezberdintzen gaitu. Gu politika egiteko jaioak gara, gobernatzeko bokazioarekin, gizarte borroka eta borroka instituzionala uztartzeko borondatearekin. Gizarte demokratiko bat aldarrikatzen dugu, baina gure erakunde barruan ere demokrazia handiena aldarrikatzen dugu. Aralarren militanteok hartzen ditugu erabakiak eta berauek nor garen badakigu. Hori ez da ezker abertzalearen kultura politikoan jakin orain arte ●

◆ MIKEL ASURMENDI

ESTRESA: GAI XOTASUNA LAN

Justiziako auzitegiak hasi dira estresa laneko istripu bezala ezagutzen. Hala dirudi, bederen, Bartzelonako epaitegi batek antzina ez dela eman duen epaia ikusita. Dokumentu horren bidez, laneko istripu gisa ezagutu diote "degaste pertsonalaren sindromea" irakasle estresatu bati, eta irakaskuntzan aritzeko lanerako ezintasun iraunkorra aitortu diote. Donostiako abokatu batek defendatu du irakasle katalana, eta aurrez Eibarko lantegi-buru batentzat antzeko epaia lortutako legegizona da. Orduan, EAEko Auzitegi Nagusiak eta Auzitegi Gorenak berretsi zuten epaia. Europako Batasuneko 40 milioi herritar bizi dira estresaturik, eta laneko eritasun horren ondoriozkoak dira laneko bajen %50 Europako Batasunean. Dirutan, berriaz, 20.000 milioi euro egiten dute urteko.

Testuak: Daniel Udalaiz

Oraingoan, Bartzelonako Lane-ko 16. Epaitegiak eman du aldeko epaia. Degaste pertsonalaren sindromea, *burnout* izenez ezagutzen dena, laneko istripua dela aitortu dio estresa eta urduritasuna nozitzen zituen irakasle bati, eta irakaskuntzan aritzeko laneko ezintasun iraun-

korra eman dio. Bestalde, irakasleak lan egiten zuen ikastetxeko mutualitateak oinarri erregulatzailaren %100 pagatu beharko dio irakasleari. Aldez aurretik, bazen antzeko epai bat, Eibarko Epaitegi batek emana eta EAEko Auzitegi Nagusiak nahiz Auzitegi Gorenak berretsia. Europako Batasunaren datuen ara-

ISTRIPU BIHURTZEKO BIDEAN

bera, lanarekin zerikusia duen estresak 20.000 milioi euroko kostua du urteko, eta langileen %28k jasaten du. Hego Euskal Herrian bakarrik eta irakaskuntza publiko ez unibertsitarioaren eremuan, 50.000 lanegun inguru galtzen dira eta 500 milioi eurotik gorakoa da irakasle estresatuen ordezkoen lantsarien kostua urteko. Ingurura ezin moldatua da estresa, eta eritasun hori dute jatorri Europako Batasuneko laneko bajeen %50ek. Espainiako Laneko Ministerioaren arabera, langileak sektore hauetan estresatzen dira errazten: irakaskuntzan, meategietan, finantzetan, hedabideetan eta garraioan. Datu estatistiko ofizial berezi eta esanguratsu

■ Administrazioak oraindik ez du ezagutu eritasun profesional gisa

Nahiz eta artikulua honetan komentatzen ari garen erako epaiak ematea oso aldekoa izan, administrazio publikoak oraingo ez du honelako lan eritasunen erantzukizunik hartu, eta erreklamazio judizial amaigabeen prozesua da ondorioa, zein, bestalde, laneko istripuen mutualitateek errekurritzen baitituzte sistematikoki. Halaxe da, bai. STEE-EILAS sindikatuak esaterako, zeinek ordezkari ugari baitu irakaskuntzan, ondoko kezka hau azaldu du: nola estresa, *burnout* eta eraso morala ez baitaude eritasun profesional gisa sailkatuak, pertsona afektatu bakoitzak ekin behar dio erreklamazio judizialen bidetari, eta prozesuan zehar erakutsi behar du lana dela eritasunaren kausa bakarra. Bestalde, laneko istripuen mutualitateek sistematikoki errekurritzen dituzte pertsona afektatuen aldeko epaiak, eta, sarritan, tratamenduak edo liskarraren kalte ordainak balio duten baino askoz gehiago gastatzen dute prozesuan.

Espainiako Estatuan oraindik ez dute landu laneko eritasun profesionalen gaineko araudi berrietan, eta 1978koak jarraitzen du indarrean.

Arrisku Laboralak Prebenitzeko Legeak (1995), dena dela, ezarri zuen berritze horren beharra. Estatuko Gobernuak hitz eman zien sindikatuak, 2002an, Europako Batasuneko sei hilabeteko presidentzian onetsiko zuela eritasun profesionalen Europak aholkatua zuena, eta haren gainean berriro zuela Espainiako Estatuan indarrean zegoen zerrenda. Jose Maria Aznarren Gobernuak, ordea, behin behar eta, bete gabe utzi du agindua, eta Konstituzioaren aurreko araudiarekin segitzen du eritasun profesionalen dagokienez.

Burnout eta beste estres batzuk eritasun profesionalen zerrendan emendatuz gero, enpresek eta organismo publikoek prebentzioa neurri efikazak hartu beharko lituzkete, inguruko arrisku psikosozialak eragozteko. Alabaina, beste sektore batzuetan ez bezala, irakaskuntzako, osasuneko, administrazioa edo zerbitzu sozialeko arriskuak ez dira heriotzetan neurtzen, eta, horrenbestez, ez da hartzen prebentzioa neurritik, nahiz eta egoera batzuk sufrimendu handia eragin hainbat pertsonarengan eta gizarteari kostu ekonomiko izugarria ●

gisa, ekar dezagun honako hau: iaz, eta errezetan bidez, 35 milioi kaxa antsiolitiko saldu ziren Espainiako Estatuan, estresari aurre egiteko.

BARTZELONAKO MAISTRA BATEN KASUA.

Bartzelonako Laneko 16. Epaitegiaren epai baten arabera, jada ez da eritasun komun baten batetik eratorria, baizik lanean sortua, Gizarte Segurantzako prestazioaren bat behar duen ondoko ezaugarri hauetako gaixotasuna: akidura emozionala, neke fisikoa eta psikologikoa direla kausa, urduritasuneko sindrome hedatu batetik sintomak dituen. Antza denez, beren beharra duten beste pertsonak laguntzen lan egiten duten profesionalak gertatzen zaie batik bat. Ezin moldatuaren, gaitasun ezaren edota inefiziazaren sententzia dela kausa, lanean behar bezala ez erantzuteko beldurra izaten dute, eta hortatik etortzen zaie horrelako sintomekiko eritasuna, zauri psikologiko larriak sor ditzakeena, hala nola, errepikapenezko blokeo kognitiboak eta kroniko bihurtzeko memoria hutsuneak. Epaiaren arabera, horrelakoxea zen Bartzelonako maistra baten egoera.

Kataluniako maistra horrek Irungo Olart Abogados bulegora jo zuen, Desiderio Torres buru deneko zerbitzura, eta kasuaren defentsa hartu zuten bulegoko profesionalak. Maistrak, batetik, laneko bajaren hainbat prozesu laneko istripu kalifikatzea eskatzen zuen. Bestetik, berriz, Gizarte Segurantzako Institutu

ALBERTO ELOSEGI

■ Epaia azpimarratzen duenez, "beste pertsona batzuekin batera lanean diharduten langileen estres ohikoa da *burnout*".

Nazioanalak (GSIN), aitortuak zizkion eritasun komunagatiko ezintasun iraunkorreko eta absolutuko prestazioak, eta haiek ere laneko istripuagatikoak izatea nahi zuen. Maistra hori duela hamabiren

□ Sententziak ezintasun iraunkor absolutua aitortu dio maistra katalanari eta ikastetxeko mutualitatea oinarri erregulatzailearen %100 pagatzera behartu du

bat urte hasi zen akidura fisikoa eta emozionala sentitzen. Gerora, pixkanaka, beste egonezin hauek guztiak iritsi zitzaizkion: parestesiak, fobiak, beldurra, urduritasuna, distimiak, memoria hutsuak eta blokeo kognitiboak. Halako

neurrira iritsi zen non gero eta maizago izaten baitzituen eskolak ematen zebilen bitartean.

Epaia zera azpimarratzen du: "Beste pertsona batzuekin batera lanean diharduten langileen estres ohikoa da *burnout*, hala nola, irakasleekin, arlo sanitarioko langileekin eta gizarte laguntzaileekin aritzen direnena. Eritasun hau ez da bat-batean sortzen, baizik eta prozesu jarraitua da. Izaera kroniko-ko estresa da, testuinguru laboralean progresiboki sumatzen dena". Auzitegiak benetakotzat jotzen ditu jasotako txosten medikoak, eta, letran datorrenez, "nortasun obsesiboki perfekzionista eta autoeskakizun izugarria ditu maistra eriak, eta nekea, ondoeza, parestesiak, fobiak, beldurra, urduritasuna, distimia eta blokeo kognitiboak izaten zituen klaseak ematean". Egoera horren ondorioz, ia urtebete eman behar izan zuen bajaran, eta langabe aldi horrek "izuga-

rrizko antsietatea sortu zion". Denboraren joanean, "autoestimu apala, ezgai eta errudun izatearen sentimendua eta urduritasun neurrigabea" azaldu zitzaizkion, eta "lanean hasi behar zuen bakoitzean areagotzen zitzaizkion, murriztza goak baitzituen oporretan eta asteburuetan".

Epaitegiaren iritiz, 2002ko urriko bista eta gero, egiaztatua geratu da egindako lanak ekarri dizkiola zauriak, hau da, 35 urtez aritu da irakasle, eta jarduera hori aditu guztiek sailkatzen dute "arriskuko taldeen" barruan, *burnout* deritzan eriak erasandakoek bere lana gauzatzeko dituzten kondizioengatik. Epaia baztertu egiten ditu kanpoko gainerako faktoreak patologia horren genesian eta garapenean. Horregatik, Epaitegiak ezintasun iraunkor absolutua aitortu dio maistrari irakaskuntzan aritzeko, eta langile zeneko ikastetxeko mutualitatea oinarri erregulatzailearen %100ko pentsioa pagatzera behartu du.

EIBARKO LANTEGI BURUA.

Sententzia horren aurretik bada beste bat, Eibarko Laneko Epaitegiak emana, EAEko Auzitegi Nagusiak nahiz Auzitegi Gorenak berretsia, eta Irungo bulego horretako profesionalek defendatu zutena. Kasu horretan, laneko istripu gisa kalifikatu zizkioten langileari familiako medikuak eritasun komunean oin harturik egin zizkion bajak. Lantegi buruak langile elbarri-talde baten zuzendaritzako eta produkzioko egitekoak zeuzkan izendatuak; lantegi babestu bateko edo zentro berezi bateko elbarri psikikoak ziren. Aitortu zioten

□ Gizarte Segurantzak babes handiagoa ematen dio pertsona afektatuari estresa eritasun komun bezala hartu ordez, laneko istripu gisa izendatuta

urte askotan jasan zituela loaren gainera transtornoak eta maiz tratatu zizkionela sintoma horiek, eta, bestalde, gero eta usuago erasaten ziotela laneko zailtasunek eta haiei aurre egin ezinak.

■ Desiderio Torres Martinez, abokatua

Protektzio sozialaren hobetzeari zabalduriko bidea

Kataluniako maistraren eta Eibarko lantegiko buruaren kasuen gainean emandako bi sententziak, zeinetaz luze eta zabal jorratzen den orri hauetan, oso garrantzitsutzat jotzen ditut zuzenbidearen eta prebentzioaren ikuspuntutik, baita ikuspuntu higieniko eta terapeutikotik ere, lagungarri gertatuko baitira laneko estresak afektaturiko langileen estaldura sozioekonomikoa hobetzeko. Langile afektatuaren estaldura sozioekonomikoa betiere handiagoa izango da baldin eta laneko estres hori epaileek laneko istripu gisa kalifikatzen badute, eta ez gaixotasun arrunt gisa.

Bi kasu horietan, alde aurreko prozedura administratiboetan, GSINek ez zituen onartu kontingentziaz aldatzeko eskabideak, segurantzaren entitate horrek estimatu baitzuen lantegiko buruari eta eskolako maistrari aitortutako prestazioek gaixotasun arruntean zutela beren kausa.

Bi langileen defentsa Olar Abogados Irungo gure bulego profesionalak eraman zuen, eta, defentsa sostengatzeko, *burnout* sindromea hartu zuen aintzat -euskaraz, "erreta egoitea". Estres mota hori oso karakteristikoa izaten da zenbait profesionaletan, hala nola sanitatekoetan, irakaskuntzakoetan, asistentzia sozialekoetan, eta abar, beste pertsonekin egiten baitute lan, harreman estuan, eta pertsona horiek, dituzten defizientziengatik, besteren beharra izan ohi dute. Profesionalak bere espektatibak frustratuak ikusten dituenean gertatzen da egoera hori, ezindua sentitzen da bai laneko egoera aldatzeko, bai bere eginkizuna betetzeko moduz dituen ideiak praktikan jartzeko, ia beti laneko baldintza kaskarrak direla medio. Horren ondorioz, aipatutako kalteko manifestazio hori kontuan hartu beharra zegoen laneko istripuaren kontzeptu legalaren barruan, lan egitetik etor daitekeen kalte oro hartzen baitu bere baitan.

Lantegiko buruaren kasuan, enpresaren produkzio eskakizunetatik zetorren kaltea, desgokiak baitziren, argi eta garbi, lan hori egin behar zuten minusbaliatu psikikoen gaitasun urriaren aldean. Maistraren kasuan, berriz, gaur egun irakaskuntza nolako baldintzetan ematen den aztertze egindako edozein ebaluaziok konstatatu izan du premiazko neurriak ezarri beharra lanbide hori prestigioatzeko. Izan ere, aldaketa normatiboak ezartzen zaizkio etengabe, irakasleen iritzia kontuan hartu gabe.

Aipatu ebazpenak ardurakoak dira esparru juridikoan, laneko istripua kontzeptua zauri psikologikoetara hedatzen dute eta. Maiz, egungo lan harremanak direla kausa sortzen dira horrelako gorabeherak, izugarriak baitira konkurrentzia eta langileek

ALBERTO ELOSEGI

beren lanari erantzuteko hartu beharreko ardura. Horrez gainera, prebentzioaren aldetik ere interes nabarmena dute, hau da, arrisku laboralak prebenitzeko planak egokitzeko beharra erakusten dute, kontuan izanik lanaren antolamendua eta ordenazioa bera izan daitekeela arrisku laboralak generatzeko "baldintza". Horregatik, prebentzioko teknikarien formazioa sustatu beharko da, ikasgai dituztela ergonomiako eta psikosozilogia aplikatuko modulu espezifikoak eta estres laboralari buruzko unitate espezifikoak. Azkenik, ebazpen horiek interes higieniko terapeutikoa ere badute. Izan ere, zauriaren jatorria onartzea determinantea da tratamendu psikoterapeutiko zuzena egiteko. Tratamenduak, bestalde, hasierako sintomei aplikatutako sendabide farmakologikoa baino zerbait gehiago izan behar du, bestela okertu besterik ez baitu egiten koadroa, kroniko bihurtzen baita eragiten duen inguruaren eraginez.

Eskerrak eman nahi dizkiet pertsonalki eta profesionalki Eibarko Lan arloko 1. Epaitegiko titularrei eta Bartzelonako Lan arloko 16. Epaitegikoari, horrenbesteko sentiberatasuna eta gaitasuna erakutsi dutelako arau juridikoak aplikatzeko posibilitateetan sakontzeko. Beren ahaleginari esker, bide egokia ireki dute neke psikikoak sortutako asistentzia sanitario, baja laboral eta ezintasun ugari aurre egiteko. Ildo horretatik, profesio jakin batzuek sortzen duten neke fisikoa lan-istripu gisa babesteko aitorpena etorriko da, ondorioz dezente hobetuko da babesa eta, horrez gainera, juridikoki eta sozialki ezagutuko da biztanleriaren behar oinarritzako kontu egiten dieten profesionalen ahalegina ●

nahiz eta benetan ahalegina egin behin eta berriro. Azkenean, lanera joateko moduan ez zela geratu zen. Buruko osasuneko zentroko psikiatra espezialistak desgaste pertsonala edo *burnout* diagnostikatu zion. Antsietateko transtorno

gisa deskribatu zuen txostenean, eta langilearen nortasunean lanak edo lane-ko egoerak izan zuen ondorioagatik izan zela idatzi zuen.

Bi kasuetan, alde aurreko prozedura administratiboetan, GSIN erakun-

deak atzera bota zituen kontingentziaz aldatzeko eskabideak, Gizarte Segurantzako organismo horrek irizten baitzion lantegi buruari nahiz maistrari eritasun komunagatik zegozkiela presztazioak ●

Ruben Belandia: "PREBENTZIOA HOBETZEKO, HEZKUNTZAKO AGINTARIEK HASI BEHARRA DAUKATE INDARRAK HARTZEN"

Orain artean, estresa laneko istripuztat hartzearen gaineko sententziek irakaskuntzarekin dute zerikusia. Horregatik solastatu gara Ruben Belandiarekin, laneko osasunaren arloko arduraduna baita STEE-EILAS irakaskuntzako sindikatuak. Sektore horretan, gero eta kezka-garriagoak dira laneko absentismoaren zifrak, laneko estresak eragindako arazo-ei lotuak. EAEn bertan, unibertsitateaz kanpoko irakaskuntza publikoan, urtean 50.000 lanegun inguru galtzen dira gaitasun profesional horri loturiko patolo-

gien kausaz. *Burnout* sindromea edo errearen sindromea esaten zaio, eta egundoko kalteak eragiten ditu irakasleen artean.

■ **Zer da, zehatz-mehatz, *burnout* sindromea?**

Burnout edo errearen sindromea pertsonekin lan egiten dutenen berariazko estres mota da, hala nola irakasleena, medikuena... Ezaugarri du profesionalak estreseko egoera etengabeari emandako erantzuna dela, eman dezakeena baino askozaz gehiago eskatzen zaiolako. Gainera, eskuarte eta sostengu urriak izan

□ **"Laneko baldintzak onak ez badira eta langileen osasunean eragiten badute, laneko baldintza horietan eragin beharko da"**

ohi ditu bere lana behar bezala egiteko, eta espektatiba profesionalak ez zaizkio inoiz betetzen. Azkenean, profesionalak kontrolatu ezin duen egoera horri aurre

egiteko, aldentzeko jarrera hartzen du, eta erabat galtzen du egiten duen lanarekiko interesa. Egoera horrek, ordea, noizten duen pertsonari hainbat arazo ekartzen dizkio epe ertainera, hala fisikoak eta psikikoak nola portaerazkoak, eta, azkenean, denbora luzeko baja hartu ohi du gehienetan.

■ **Zein izan daitezke estresaren kausak?**

Kausak hainbat eratakoak izan daitezke, laneko kontestu jakin bakoitzaren arabera, baina, eskuarki, irakaskuntzaren esparruan, desoreka handia izan ohi da lortu nahi diren helburuen eta lortzen diren emaitza frustragarri eta etsigarrien artean. Ulertu behar da, gainera, gizarteak asko eskatzen diola hezkuntzako sistemari. Izan ere, irakaskuntzako profesionalak eskatzen zaie, ikasleak hainbat arlotan hezteaz gain, zuzen ditzatela haien balio sistemak, orienta ditzatela haien portaerak, presta ditzatela, azken batean, herritar eredugarriak, baina, betiere, eskuarte gutxi jarritz jomuga horiek erdiesteko. Irakasleentzat, eskakizunak gorengo mailakoak dira; bitartekoak eta sosten-

XOLOSE SIMAL

■ "Erlaxazioa, yoga, psikoterapiak eta antidepresiboak, jakina, ez dira arazo honen konponbideak".

■ "Gizarteak hutsaren hurrengotzat hartzen du irakaskuntzako profesionalen lana, eta horrek guztiak frustrazio handia eragiten die eta motibazioa galarazten die".

guak, berriz, beherengoak. Zenbait arlo garrantzitsutan, gainera, prestakuntza oso eskasa da, hala nola pedagogian edo gatazken konponbidean. Gizarteak, bestalde, hutsaren hurrengotzat hartzen du irakaskuntzako profesionalen lana, eta horrek guztiak frustrazio handia eragiten die eta motibazioa galarazten die. Azkenean, jarrera arduragabea hartu ohi dute, edo are zinikoa ere, beren jardun profesionalan.

■ Zer gomendatuko zenieke irakasleei?

Kontura daitezela hezkuntza ez dela irakasleek ikasleei ezagutza linealki transmititzeko prozesu bat; prozesu horri faktore askok eragiten diotela: ikasleak zer nolako baldintza sozial eta ekonomikoetan bizi diren, heziketaren prozesua nolako baldintza fisikoetan garatzen duen, zer eskuarte dituen bere egitekoa betetzeko eta nola antolatzen duen heziketaren egintza. Ikuspegi lineala da PPren hezkuntzako erreformak iradokitzen duena eta irakasle asko "errearazten" dituen. Eskola porrota gertatzen bada, batzuek diote ikasleen erruz dela eta, beraz, apartatu egin behar direla "balio ez dutenak"; beste batzuek,

berriz, pentsatzen dute irakasleek ez dutela behar adinako mailarik eta "erre" egiten direla.

■ Zer proposatzen duzu ikuspegi lineal horren aurka?

Ikuspegi horren aurka, kontuan izan behar dugu ume bati, baldin behar bezala gosalduta eta bazkaldu ez badu, zail egingo zaiola errendimendu akademiko egokia lortzea; baldin ikasgelako zarata-maila 70 dezibelekoa bada, transmititutako mezuaren %50a jasotzeko utzikotako diola, urduriago jarriko dela eta gutxitu egingo zaio la kontzentratzeko eta irakurtzeko gaitasuna; baldin irakasleak, ikus-entzunezko kulturara ohitutako ikasleen arreta erakartzeko, klera eta arbela badiu funtsezko lanabesak, borroka aldeztu aurretik galduta duela; eta, azkenik, baldin klaseak bata besteari atzean elkartzen badituzte, atsedena hartzeko tarterik utzi gabe, ikasleak eta irakasleak nekea areagotu egingo dela eta edukiak transmititzeko eta asimila-

latzeko gaitasuna gutxitu egingo dela. Gainerakoa, beraz, eskolako arrakasta edo porrota baldintzatzen ari diren faktore horietan guztietan eragitea litzateke.

■ Administrazioa behar dena egiten ari da arlo honetan?

Ez. Administrazioaren logika bakarra da arazoak ahal duen moduan saihesten joatea, betiere ahalik gutxiena gastatzen saiatuz. Eta, gastatzen duenean ere, ez ditu kontuan izaten lehenago aipatu ditugan irizpide horiek. Ondorioz, eraikin berriek nahiz erreformatuek lehen bezain ezegokiak izaten jarraitzen dute irakaskuntzarako. Pertsonala laneko gaixotasunen detekzioan eta prebentzioan prestatzeko plan orokorturik ere ez dago. Zerbitzu mediko oso prestatu eta boron-datetsuekin kontatzeko zortea izan dute, baina itsasoa ezin da hustu hondartzako ontzi batekin. Hezkuntzan prebentzioa hobetu nahi badugu, hezkuntzako agintariek hasi beharra daukate indarrak hartzen. Beste gainontzean, milaka lanordua alferrik galtzen jarraituko dugu, milaka langilek jatorri laboraleko gaixotasunak jasaten jarraituko dute, eta hezkuntzaren kalitatea ahuldu egingo da.

■ Nondik etor litezke soluzioak?

Kasu honetan ere, laneko beste arrisku mota batzuen aurka jarduten den modu berean jardutetik etorriko lirateke konponbideak. Arazoari jatorritik bertatik heldu behar zaio. Erlaxazioa, yoga, psikoterapia eta antidepresiboak, jakina, ez dira arazo honen konponbideak. Sostengu psikologikoak lagun diezaike gaixotasunaren sintomei, baina ez du deuseztatuko hura eragiten duen zera... Laneko baldintzak

□ "Ahalik eta gutxien gastatuz nola edo hala arazoak saihestea da administrazioaren logika bakarra"

egokiak ez badira eta langileen osasunari eragiten badiote, laneko baldintza horietan eragin beharko da, irakasleek ikasgelako autonomia handituz, baliabide mate-

rialak ugalduz eta zentroetan irakasleak aholkatzeko laguntzako beste profesional batzuk ipiniz, irakasleek administrazioarekiko eta gurasoekiko komunikazioa hobetuz, prestakuntza eta erreziklajea sustatuz, irakasleek atsedendialdiak hobeto gestionatuz edota, irakaskuntzako profesionalak motibatuz, konpentsatzeko pizgarri ekonomiko eta profesionalen buruzko politika on bat indarrean jarritz

Hainbat azterketa eta inkesta egin dira Europar estresak zenbat jenderi eragiten dion jakiteko. Egindakoak ordea ez datoz bat. Euskal Herrian ez da azterlanik egin, irakaskuntzan salbu. EAEn, irakaskuntza publiko eta unibertsitarioan 50.000 lanegun galtzen dira estresarekin zerikusia duten patologiak direla-eta.

EUROPAKO 40 MILIOI LANGILEK PAIRATZEN DU LANEKO ESTRESA

Estres laborala ez da txantxetako kontua: pertsonen jokabidea nabarmen aldaraz dezake eta bizi kalitatea nahiz osasuna kalte ditzake. Azken hamar urte hauetan, Europako Batasunean behin eta berriro identifikatu da estres laborala lantokiko kezka iturri nagusi bezala, eta, gaur egun, aldagai erabakigarria da, hala langileen osasunean, nola enpresen ongizatean. Europako Agen-

Estres laboralaren erasana agerikoa da "antolaketako sintometan", hau da, langileen absentismo eta txandatze handian, segurtasunaren arloko errendimendu apalean...

tziaren Zentro Tematikoak argitaratu emandako txosten batean ageri dira datu horiek, eta, hain zuzen, Laneko Osasunaren eta Higienearen Europako Agentziarentzat eginiko lan batean funtsaturikoak dira. Azken erakunde horrek iaz Europa osoan egin zuen estresaren kontrako kanpaina, eta ekimen horretako datuak dira aipatutako praktika, sistema eta programa berriei buruzko txostenean datozenak.

Europako Fundazioak 1996an eta 2000n inkestak egin zituen lan baldintzei buruz. Bada, aldi horretan langileen %28k adierazi zuen estres arazoak zituela, hots, 40 milioi langile europarrak, alegia. Laneko eritasunetan, giharretako afekzio eskeletikoek bakarrik hartzen diote gaina (%30). Bestalde, Europako Batasunean eta beste hainbat lekutan egin diren estudioen arabera, estresarekin zerikusia omen dute galdutako

ALBERTO ELOSEGI

■ Europar ez da lortu oraindik estresa laneko eritasun gisa ezagutzea, baina dagoeneko aldeko azterketa eta lan ugari dago Europako Batzordean.

■ Jateko gogo eza sorrazten du estresak maiz.

tako lanegunen %50-60k, erdiek alegia. Adituek diotenez, laneko estresak Europako Batasunean urtero 20.000 milioi euroko kostua du.

EZ DA SAMURRA ESTRESA KUANTIFIKATZEA.

Zaila da Euskal Herriko eta Espainiako Estatuko estresa kuantifikatzea. Euskal Herriari dago-kionez, irakaskuntzako apunteren bat edo beste salbu, guk dakigula bederen ez dago azterketa estatistikorik. Egitate horrek esan nahi du beharrezkoa dela organismo nazional batez hornitzea, baldin laneko eritasun laborekin zerikusia duten analisi estatistiko orotarikoak izango baditugu. Material gabezia hori dela kausa, Espainiako Lan Ministerioak landutako datu estatistikoetara jo behar dugu nahitaez, zeinen artean galtzen baitira, bistan denez, euskal datuak, Hego Euskal Herriari dagozkionak bakarrik baitira, eta Madrilgo irizpideen arabera osatuak. Bada, Laneko Bizi kalitatearen gaineko IV. Inkesta Nazionaleko datuek erakusten dutenez, Espainiako Estatuko langileen %5ek bakarrik jasaten dute estresa.

Laneko Seguritatearen eta Higienearen Europako Agentziak eta Espainiako Ministerioak metodo ezberdina erabili zuten. Lehenak, "Baduzu estresik?", galdetu zuten. Ministerioak, aldiz, estresarekin zerikusia duten sei sintoma garbiko inkesta bat baliatu zuten, eta langileak

sintoma horiek bazituela erantzun zuenekoak bakarrik hartu zuen kontuan. Nolanahi ere, Espainiako Lan Ministerioak onartzen du, metodoak berdinak izanez gero, Espainiako Estatuak ere Europako %28ko batez bestekoa emango zuela. Batez besteko horren erakusgarri izan daiteke ondoko datu ofizial hau: 2002. urtean, 35 milioi kaxa antsiolitiko saldu ziren Espainiako Estatuan (errezeten bidez saldutakoak soilik kontatuta).

Zifraren argitan, bistan da erruzkoa dela kaltea, bai alderdi humanotan, bai errendimendu ekonomikoan. Estres laboralaren erasana agerikoa da "antolaketako sintometan", hau da, langileen absentismo eta txandatzetxe handian, segurtasunaren arloko errendimendu apalean, enplegatuen animu faltan, berrikuntzarik ezean eta produktibitate apalean.

EUSKAL IRAKASKUNTZAKO DATUAK. STEE-EILAS sindikatuak

Arrisku fisiko eta psikosozialen arabera, estresak gazteak, adinekoak eta emakumeak erasan ditzake errazen

helarazi dizkigun datuen arabera, 97-98 ikasturtean, Bizkaiko irakaskuntza publikoan, estresarengatik hartu zuten baja gehien irakasle ez unibertsitarioek. Baja egunei erreparatuta, %19,62ko zifra ateratzen da. Ikasturte horretan, 34.178 lanegun galdu ziren Bizkaian, estresa zela kausa, eta batez beste 82 eguneko bajak izan ziren. Araban, berriz, 4.777 egun galdu zituzten irakasleek arrazoi horrengatik; lanegunen %18,62, hain zuzen. Bajen arrazoietan, bigarren ageri da estresa, eta 71 eguneko iraupeneko bajak izan ziren batez beste. Nafarroari dagokionez, baja arrazoi lehena izan zen 1998an: 12.826 lanegun galdu ziren horrengatik. Zerbitzu mediko eskasagoa

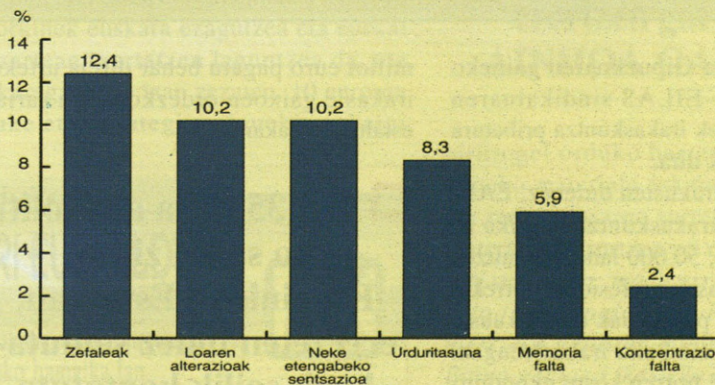
ESTRESAREN EFEKTUAK

NOLA JAKIN ESTRESAK ERASAN OTE DIZUN

SINTOMA PSIKOLOGIKOAK	SINTOMA FISIKOAK
Ez dut inorekin hitz egiteko gogorik izan	Sabeleko mina edo arazoak izan ditut
Ez dut jendearekin elkartzeko gogorik izan	Presioa edo mina izan dut bularrean
Ez dut dibertitzeko betarik izan	Palpitazioak izan ditut
Zoritarreko sentitu naiz	Arnasa hartu ezina izan dut
Konpultsiboki jan dut, neure burua kontsolatzeko	Zorabiatua sentitu naiz
Ez dut ondo lo egin	Tentsioa sentitu dut giharretan
Haserrekor ibili naiz	Gehiago izerditzen naizela sumatu dut
Ez dut iniziatibarik izan	Buruko mina izan dut
Larritua sentitu naiz	

Iturria: ISTAS esku-liburua

ESPAINIAKO ESTATUAN 2001EAN ESTRESAK ERASAN ZIEN LANGILEAK

Iturria: Espainiako Lan Ministerioa

■ Zer da estres laborala?

Ez da kontu samurra estresa definitzea. Zenbat definitzaile, hainbat definizio egokitu zaizkigu. Guk, hemen eta orain, Europako Batasunaren definizio ofizialaz jardungo dugu. Hona hemen definizio ofizial hori: "Laneko edukiaren, antolamenduaren edo inguruaren alde adbertsoen edo txarren kontra gertatzen diren hainbat erreakzio emozionalen, kognitiboen, fisiologikoen eta jokabidezkoen multzoa da estres laborala, eta urduritasun nahiz angustia handiak eta jeneralean egoerari aurre egin ezinaren sentazioak ezaugarritzen dute estresatua".

Adituen iritziz, emakumeak, gazteak eta adinekoak berez dira estres laborala nozi dezaketen taldeak. Badirudi emakumeek gizonek baino hiru aldiz arrisku handiagoa dutela estresak erasateko, oraindik ere gehientsuenek bi lanegun osatzen baitituzte, etxekoa eta lantokikoa. Gazteen kasuan, lanpostuko esperientzia ezak ekartzen du estresa, eta horretatik errendimendu falta segitzen da. Adinekoen kasuan, berriz, teknologia berrietara moldatu ezina da estresaren kausa.

Saia gaitzen orain estresaren kausak zehazten. Iker-tzaile gehienek laneko faktore jakin batzuk izendatzen dituzte enplegatuen estres laboralararen eragile gisa. Bitan banatzen dira faktore jakin horiek: arrisku fisikoak (biologikoak, biomekanikoak, kimikoak eta erradiologikoak hartzen dituzte barne) eta arrisku psikosozialak. Artegatasunarekin dute zerikusia laneko arrisku fisikoek, eta, aldi berean, urduritasun hori bera da estresaren motorra. Arrisku psikosozialak, aldiz, testuinguru sozialari eta ingurumenezkoari ez ezik, lanaren diseinuari, antolaketari eta gestioari daude lotuak, eta kalte psikologiko, sozial edo fisikoren bat sor dezakete. Arrisku horien hainbat efektu estresaren ondoriozkoak dira bete-betean.

ARRISKU FISIKOAK ETA PSIKOSOZIALAK.

Laneko Segurtasunaren eta Osasunaren Europako Agentziak hamar kategoriatan taldekatu ditu estres laboralararen arrisku edo efektu ezagunak. Erakundearen kultura eta funtzioa kategorian, ondoko hauek dira testuinguru laboraleko arriskuak: komunikazio txarra, arazoak konpontzeko laguntza eskasa, harreman pertsonalen ezartzea eta erakundearen helburuen definizioa eza. Erakundearen funtzioaren

kategoriaren barruan, berriz, beste hauek: funtzioen anbiguetatea, funtzioen arteko konfliktibitatea eta pertsonen erantzukizuna ematea. Progresio profesionalaren kasuan, aldiz, profesioan atzentzea eta segurtasun eza, nahi baino postu handiagoa edo apalagoa izendatzea, lana izateko segurtasun eza, soldata apala eta lanaren balio eskasa.

Erabakien eta kontrolaren esparruan, honako arrisku hauek ageri dira izendatuta: parte hartze gutxi erabakiak hartu behar direnean eta lanaren gaineko kontrol eza. Langileen laneko harremanei dagokienez, bakartze soziala edo fisikoa, goi karguekiko harreman txarrak, pertsonen arteko gatazkak eta babes sozial eza. Lana-etxea bikoaren erlazioan, laneko eta etxeko eskakizun kontrajarriak dira arrisku: babes gutxi etxean, bi karrera profesionalen arteko gatazka...

Laneko ekipamenduen eta laneko inguruaren arloan, ondoko hauek dira arazo iturri: ekipamenduaren eta instalazioen fidagarritasuna, disponibilitatea, egokitasuna eta mantenua. Lanak izendatzeko garaian, berriz, lan errepikakorra, laneko ziklo laburrak, zatituak edo zentzu gabeak, gaitasunak ez baliatzea eta segurtasun falta handia. Lanaren bolumenaz edo lantokiaz, arazo da lan gutxiegi izatea, baina baita sobra ere; eta arazo dira, halaber, lanaren erritmoaren gaineko kontrola eta denborari buruzko presio larriak. Azkenik, laneko ordutegiari dagokionez, estres iturri omen dira hauek guztiak: txandakako lanegunak, lan ordutegi zurrinak, aurreikusi gabeko orduak, lanegun luzeegiak edota bizimodu soziala eragozten duten ordutegiak.

EREDU ALDAKORRAK LANEAN. Lan mundua etengabe eta nabarmen ari da aldatzen: telelana eta lantokian informazioko eta komunikazioko teknologien erabilera handiagoa, lan autoarautua eta taldekakoa, enplegatze moduen aldaketa (lanpostuen murriztea, enpresen urruntzea, azpikontratazioa eta globalizazioa, langile malguen eskea, funtzioen eta trebetasunen arabera; ohiko ordutegiz kanpoko lanorduak eta txandak, zerbitzueta sektorean gero eta biztanle aktibo gehiago izatea...). Bada, esan dezagun praktika laboral berri horiek ugaltu egin ditzaketela laneko eta osasuneko arriskuak edota gerta daitekeela aurreko arrisku batzuk are indartsuagoak izatea ●

tarteko, ez dago Gipuzkoaren gaineko daturik. STEE-EILAS sindikatuaren ustez, datu horiek irakaskuntza pribatura extrapolatzekoak dira.

Kalkuluek erakusten dutenez, EAE-ren esparruan, irakaskuntza publiko ez unibertsitarioan, 50.000 lanegun galtzen dira urteko, eritasun profesional horrekin zerikusia duten patologia direla kausa, berebiziko erasana baitu irakasleengan. Eritasun laboral horren kostu ekonomikoari gagozkiola, berriz, badirudi 1.000

milioi euro pagatu behar direla urteko, irakasle gaixoen ordezkoei lan sariak estaltzeko bakarrik.

■ **Iaz, 35 kaxa antsioliti-ko saldu ziren**
Espainiako Estatuan,
errezeten bidez saldu-
koak soilik kontatuta

Irakaskuntzako sindikatu horren berorren datuen arabera, Hezkuntzako Departamentuko prebentzio zerbitzuko medikuek irizten diote bajako parteetan maiz ezkututzen dela estresa beste diagnosi batzuen bidez, hala nola, sintoma somatikoen bidez, bereziki sistema osteomuskularra, sistema digestiboa edo sintoma orokorrak aitzakiatzak hartuta, eta, horrenbestez, benetan askoz handiagoa dela eritasun horren eragina ●

◆ DANIEL UDALAITZ

Euskara, euskal gizartea eta euskal kultura ezagutzeko aukera ari da eskaintzen martxotik Zarauzko Udal Euskaltegia etorkinei zuzendutako euskara ikastaroan. Era berean, etorkinentzat bereziki prestatutako lehenengo ikas-materiala, irailean argitaratuko dena, hasi dira probatzen.

ETORKINAK EUSKALTEGITIK URRATS BAT GERTUAGO

ALBERTO ELOSEGI

Juliana Serrano Frias Ekuadorretik Euskal Herrira etorri zen duela sei bat urte. Sukaldaritza ikastea zen bere asmoa, baina horrez gain, hizkuntza berri bat ere ikasi du eta kultura berri batean murgildu da. Fikzioa eta errealtatea batu egin ditu HABEk etorkinei zuzendutako euskara ikastaroa antolatzeke; liburutako protagonista da Juliana Serrano Frias eta bere antzera Euskal Herrira iristen ari diren etorkinei euskara eta euskal gizartea ezagutaraziko die. Julianak irudikatzen dituen egoerak

edozein etorkinek bizitakoak dira, eta horiei euskaraz aurre egiten laguntzea da pertsonaiaren egitekoa. Zarauzko Udal Euskaltegian ari dira etorkinentzat egin-dako ikas-material berria frogatzen atzeritarrez osatutako bi taldeetan. Izan ere, Zarauzko Udalak, lehenengo aldiz, 120 orduko euskara ikastaroa antolatu du herrian bizi diren etorkinentzat. Helburua etorkinek euskara ezagutzea eta euskal gizartean txertatzen laguntzea da, eta eskuragarriago izan zezaten, 10 euroren truke eta ordutegi malguekin eskaini

zitzaien. Ekimenak harrera ezin hobea izan zuen eta, dagoeneko, euskara eta euskal kultura ezagutzen hasiak dira 18 ikasle. Haiei zuzendutako ikas-materiala-ri Aise izena eman dio HABEk. Horrekin hitz-jokoa egin nahi izan du India eta Maroko artean hain arrunta eta erabilia den Aisa izena eta "aise" hitza batuz. Izenak dioten bezala, euskara eta euskal kultura erraz ezagutzeko aukera emango du bereziki etorkinentzat prestatutako material horrek.

HABEk eskatuta, Zarautzen euskara zerbitzuak eskaintzen dituen Planiker Zerbitzuak ari da sortzen Aise. Irailera-ko lau testu-liburu eta hiztegi bat argitaratuko dituzte. Baina bitartean, Zarauzko Udalak etorkinei zuzendutako euskara ikastaroan hasi dira frogatzen. Aise sortzen ari diren Belen Benitezek eta Ainhoa Gaintzak azaldu digutenez,

**“Batzuetan iruditzen zaigu atzeritar bati euskara eskatzea gehiegizkoa dela, baina ez da egia eta gu geu gara horrelako faltsukeriatan erortzen garenak”
AINHOA GAITZA**

hirurogei orduko harrera ikastaro bat egiteko materiala eskatu zien HABEk, eta zero urratsaren aurrekoa litzatekeen materiala da sortzen ari direna: "Helburua xumea da: modu errazean elkarriketa funtzionalak edo lagunartekoak ulertzeko gaitasun minimo bat lortzea. Baina gehiago ikasteko eta komunitate batekin harremanetan jartzeko bidea

Euskara sailaren babeslea:

OIARTZUN, UDALERRI EUSKALDUNA

Osasungintza, Lantegiak, Epaitegiak,
Merkatal eta Finantza Zerbitzuak ere euskaldunduz.
Euskaraz bizi nahi dugulako hamaika lan
elkarrekin egiteko dugu.

Oiartzungo Udalak

■ Malika Zerrad eta Nelson Restrepo

"Euskara ikastea hemengo parte izateko modu bat da"

Malika Zerrad marokoarra eta Nelson Restrepo kolonbiarra Zarauzko Udalak martxan jarri duen etorkinentzako ikastaroan hasi dira euskara ikasten eta oso gustura daude eman zaien aukerarekin.

■ Zergatik hasi zara euskara ikasten?

Malika: Lanerako beharrezkoa dela uste dudalako. Gainera, hizkuntzak ikastea ere izugarri gustatzen zait. Euskarak asko laguntzen du. Nik lan egiten dudan lekuan nagusiak ere euskaraz sarri egiten du eta komenigarria iruditzen zait ikastea.

ALBERTO ELOSEGI

■ Nelson Restrepo.

Nelson: Hasteko, hizkuntzak gustatzen zaizkidalako. Horrez gain, inguru honetan asko hitz egiten da euskaraz eta lanerako beste tresna bat da, ordenagailua erabiltzen ikastea bezain beharrezkoa, nire ustez.

■ Euskaraz zerbait esaten duzuenean nola hartzen du jendeak?

N.: Oso ondo. Hemengo jende askok oso lotura estua du

bere hizkuntzarekin eta hobe da beren hizkuntza ikasten joatea. Gainera, jendeak laguntzen digu gauzak ondo esaten.

M.: Ni gaur irakaslearekin kafe bat hartzera joan naiz eta ikasitakoa praktikan jarri dut. Bestalde, euskaltegian ikasten ditudan gauzak lanean esaten dizkiot nagusiari eta berak "oso ondo, oso ondo" esaten dit.

■ Zer iruditzen zaizue Zarauzko Udalak horrelako ekimen bat bultzatu izana?

M.: Oso ondo. Zuen hizkuntza ikasteko bidea eman digute.

N.: Niretzat, hemengo parte izateko modu bat da. Horretarako eman diguten aukera bat da eta aprobetxatu egin behar dugu. Nik Zarauzko Udalari eskerrak eman nahi dizkiot. Eta baztertuak izan ez gaitezen laguntzen ahalegindu direnei ere eskerrak. Gudan fedea izan dezatela, ez baitiegu hutsik egingo ●

ALBERTO ELOSEGI

■ Malika Zerrad.

zabaltzea da xede nagusia". Harrera ikastaro bat denez, esamoldeak, ohar gisako kartelak, idatzi xeheak eta abar

lantzea ere bai. "Kontua da Euskal Herrira etorri eta errealtate batean murgiltzen ari direla guztiak, eta euskal

gizartearen txertatzeko euskara oso tresna erabilgarria dela", adierazi digu Benitezek. Beraz, etorkinentzat erabilgarriak izango diren gauzak ikasiko dituzte: gehien erabiltzen diren egiturak, maiz entzuten diren elkarrizketa laburrak... "Material hori osatzeko, lau testuliburu eta hiztegi bat egin ditugu gehien erabiltzen diren hitzekin; hitzok gaika

daude sailkatuta eta ikas-materialarekin lotura dute. Gainera, bost hizkuntzatan argitaratuko da hiztegia: ingele-

sez, frantsesez, arabieraz, berberez eta gaztelaniaz".

IKASTARO ABERASGARRIA.

Hamazortzi ikaslez osatutako bi talde hasi dira Zarauzko Udal Euskaltegian Aiserekin euskara ikasten, eta talde bateko irakasleak, Itziar Landak, adierazi digunez, "oso gustura" dabilta: "Hemengo kultura ezagutzea eta hemengo berri izatea da ikastaroaren helburua, baina materiala bereziki etorkinentzat dago prestatuta eta beren kulturak gehiagorik hartzen dira kontuan. Horrez gain, hemengo bizimodua, geografia, hizkuntzak, dialektoak gehiago lantzen ditugu beste edozein taldetan baino".

Ikasle gehienak Hego Amerikatik etorritakoak direla esan digu irakasleak, baina badira marokoar batzuk, ingeles bat eta pare bat madrildar ere. Ia denak berrogei urtetik beherakoak dira. "Oso jarrera oneko jendea daukagu", esan digu Itziar Landak. "Beste taldeekiko dagoen ezberdintasuna da hauei kultura aldetik ezaugarri gehiago irakasten diegula. Era berean, guretzat ere oso aberasgarria da ikasleek gauza berri asko

■ 18 atzerriarrek ekin diote Zarautzen euskara ikasteari.

ulertzeko gaitasuna lortzea da asmoa, eta nondik datozen kontuan hartuta, hemengo gauzak hizkuntzaren bidez

ALBERTO ELOSEGI

erakusten digutelako. Irakasleontzat aukera berria eta interesgarria da, lane-rako oso motibagarria jende desberdina dagoelako talde bakoitzean, oso kultura desberdinekoak dira eta horrek nola erakutsi pentsarazten digu uneoro. Gainera gogo handia dute ikasteko".

Planiker ez da hutsetik hasi Aise ikas-materiala sortzen, Katalunian ere egon dira gisa horretako esperientziak, eta horrez gain, lehendik edonork euskara ikasteko eginda dauden metodoak ere hartu dituzte kontuan. Hala ere, planteamentuari buelta asko eman dizkiotela esan digute Benitezek eta Gaintzak: "Inon ikusi ez dugun egitura sortu dugu; beste materialetan, helburu komunikatiboa izan arren, kulturarekin zerikusia zuten gauza batzuk albo batera uzten dira, guk haiek denak batera jartzeko eskema berri bat egin dugu".

Kaixo, agur, eskerrik asko, ez horregatik... Gehien erabiltzen diren esamoldeak, egiturak eta elkarriketa laburrak irakastea da etorkinei zuzendutako ikastaroaren helburua. Horrez gain, informazio erabilgarria ematen ere saiatu dira materialaren egileak. "Eguneroko eginbeharrei nola erantzun jakin dezaten lortu nahi da, baina era berean, etorkinak bete behar dituen inprimakiak nola eskatu, nola erroldatu eta abar ere sartu dugu zeharka", azaldu digu Ainhoa Gaintzak. Kulturartekotasuna ere oso aintzat hartu dute eta gertutasuna lortu nahian kultura desberdinetako ohiturak ere beren tarteak dute liburuetan, baina adibideak kontu handiz erabili dituztela esan digute: "Ez dakigu zein jatorritako ikasleak egongo diren eta kontu handiz eta begirunez ari gara adibideetarako aurreikuspenak egiten, ez dugu ohiko topikoetan erori nahi".

Irakasleak eta liburuen egileak oso gustura daude egiten ari diren lanarekin. Guztien iritziak, beharrezkoak dira material hori eta ikastaro horiek. Hala ere, etorkinak gure gizartean integratzeko euskal komunitateak haien ahalegina eskertzen ere ikasi behar duela uste dute. Ainhoa Gaintzaren iritziak, "jatorri desberdinetako jendeak euskara ikasi eta maitatu dezakeela, hori zilegi dela, eta aukera eman behar diegula ulertu behar du euskaldunak. Batzuetan iruditzen zaigu atzerritar bati euskara eskatzea gehiegizkoa dela, baina ez da egia eta gu geu gara horrelako falsukiari erortzen garenak" ●

◆ LORE AGIRREZABAL

Arturo Campion

Arturoren kaiera

EUSKALTEL EUSKALDUNTZEKO

Urtebeteko hizkuntz aholkularitzako hitzarmena sinatu dute Euskaltel operadoreak eta Elhuyar Fundazioak. Elhuyarrek itzulpen teknikoak egiten lagunduko dio Euskalteli eta terminologia finkatzeko eta egokitzeak aholkularitza eskainiko dio. Azkenik, Telekomunikazio Hiztegia osatuko du.

ASPALDIKO IRAKASLEONTZAT LAGUNTZAK

Ikastolak legez normalizatu aurretik EAEko ikastoletan irakasle ibili ziren irakasleentzako 1,8 milioi euroko diru saila bideratzea erabaki du Eusko Jaurlaritzako Gobernu Batzordeak. Hala, ikastoletan 1867-68ko ikaskurtera arte irakasle aritu zirela egiaztatzen duten irakasleek izango dute dirua jasotzeko aukera. Duela 10 urte hasi zen andereño talde bat ikastolak legeztatu aurretik egindako lanaren ordaina eskatzen.

NAFARROAKO GOBERNUAREN PLANAK

Nafarroako Gobernuak ingelesa duten bi hezkuntza eredu berri sartu nahi ditu hezkuntza sisteman: I eta J ereduak. Bi ereduotan ingelesez eta gaztelaniaz emango lituzkete irakasgaiak eta J ereduak euskara irakasgai gisa ere izango luke. Dekretuaren zirriborroa idatzita du jada Hezkuntza Departamentuak eta Eskola Kontseiluari bidali dio, oniritzia eman dezan. Haren iritzia aldekoa izatea ez da beharrezkoa, baina dekretuan agertu behar luke haren iritziak.

ARGAZKI PRESS

HIZKUNTZARI BURUZKO BESTE GUNE BAT

Azpetitiko Euskara Patronatuak www.erabili.com web gunea sareratu du. Hiru atal nagusi ditu: euskarari buruzko albisteen "Berri Berriak", "Iritzi-muinetik" iritzi bilgunea eta "Galdezka" galde-erantzun bidezko atala. Bestalde, hainbat tresna jarri du eskuragarri: hiztegiak, testu bildumak, bilatzaileen estekak...

Urrea

■ Operaren Lagunen Bilboko elkarteak "Zigor" opera eskaini zuen apirilaren 5ean, elkartearen 50. urteurrena ospatzeko. Euskaraz operaz gozatzeko aukera gutxi izaten da eskertzen da OLBERen ahalegina. "Zigor" Bilboko Albia koliseoan estreinatu zen euskaraz 1967an.

■ Barakaldoko Ibaibe ikastetxeko eta Alkartu ikastolako gurasoen elkaratek herriko B eta D ereduko zentroetan lanean ari diren bedelek euskara ez dakitela salatu dute. Bedelen aukeraketaz Udala arduratzen da eta langileei dagokien perfila exijitzeko eskatu diote gurasoek.

I k a t z a

ARGAZKI PRESS

5.000 ARRAINEKO OZEANO PUSKA

Biziek eta hilek bat egiten dute aurten 75. urteurrena betetzen duen Donostiako Aquarium Itsas Museoan. Marrazo, dortoka eta ibai tropikaletako arrain koloretsuen bizileku da museoa eta arrantzontziek, fosilek eta bale hezurdurak itsas zientzia hobeto ezagutzen laguntzen digute.

■ Aquariumean, turismo erreferentzia bihurtzeaz gain, ikerketa bultzatu eta itsasoari buruzko ezagupenak hedatu nahi dira.

Donostiako Aquarium Itsas Museoak 75. urteurrena betetzen du aurten, 1928. urtean ireki baitzituen ateak. Eraikuntza zaharraren hormen artean, dirutan ordaindu ezin daitekeen dokumentazio baliotsua biltzen da, arrantza, ontzigin-tzaren historia eta orokorrean itsas zientzien inguruko arloak ikuskatzen dituena. Aquarium Itsas Museoaren hastapenak Gipuzkoako Ozeanografia Elkartearen ekimenari zor zaizkio, ikerketa ozeanografikoa bultzatzeko asmoa baitzuen elkarteak. Ordur geroztik 11 milioi pertsona baino gehiagok bisitatu du museoa.

Espainian natur zientziei eskainitako lehenengo museoa izan zen. Aurten Aquariumaren inguruan egingo diren ekitaldi guztiek 75. urteurrena gogoratuko dute. Urte asko iraun izana ospatzeaz gain, proiektu berritzaileak landuko dituzte, teknologia berrien hariari jarraiki. Garai bateko nabigatzaile handien modura, itsaso berrietan bustitzeko asmo biziarekin abiatu dira, Elkanotarren grina eta ilusioak jarraituz. Helburu garrantzitsuak dituzte esku artean. Donostiako Aquariuma turismo erreferentzia bihurtzeaz gain, ikerketa bultzatu nahi dute eta heziketa oinarri izanik, itsas inguruneari

buruzko ezagupenak hedatu nahi dituzte. Heziketa horretan, itsas ingurunearekiko errespetua sustatzea ukazinezko eguneroko lana dela ziurtatu digute museoko arduradunek.

Donostiako Aquarium Itsas Museoan eduki aldetik atal nagusi bitan banatuta dago, museoko lehendakari Zaragüetak esaten duen bezala, batetik "atal bizia", hainbat akuariotan munduko arrain espezie ikusgarrienak biltzen dituena, eta "atal hila", itsasoarekin erlazionatutako gai asko biltzen dituena. Fosilek, maskorrek, eskeletoek... itsasoko biodibertsitatea erakutsi nahi digute. Gela nagusiaren

erdi-erdian, bere handitasuna erakutsi nahirik, euskal balearen hezurdura dago. Hezurduraz gain, Euskal Herriko bale arrantzari buruzko informazio garrantzitsua aurkituko dugu, itsasontzien maketa ederrez lagundurik eta baita ontzigintza-ren historiaren dokumentazio interesgarria ere. Arrantza teknikak gogorarazteko aukera ere badago: arraste sareak, amuak... teknika bakoitza portu bakoitzaren espezializazioaren arabera da.

EUSKAL BALEAREN HEZUR-DURA IKUSGAI. Donostiako Aquarium Itsas Museoa sartu orduko euskal balearen hezurdura ikus dezakegu, eta berehala oriotarrek akabatutako azken balearen bertso famatu horiek datozkigu gogora. Baina ez, bertan ikus dezakegun hezurdura 1878. urtean akabatutako baleari dagokio.

Balearen arrantzak gure historiaren orrialdeetan istorio garrantzitsuak utzi ditu. Garrantzia horretaz ohartuko gara kostako zenbait herritako armariak edo udal zigiluak aztertuta. Jarduera honi dagozkion lehen aipuak XI. mendekoak dira. Geroztik mendeetan zehar mugagabeko bale arrantza burutu zen, ia iraungi zen arte. Izan ere, Erdi Aroan, arrantza teknikak hobetzearekin batera, balearen

■ Marrazoak, Aquariumeko izarrak

Marrazoak dira izarrak. Umeak eta hain ume ez direnak akuarioaren aurrean egoten dira marrazo ikaragarriak ikusteko txanda heldu zain. Lau marrazo espezie dabilta bertako uretan.

✓ **Zezen-marrazoa.** Beldurgarriak dira marrazo hauek eta baita deigarriak ere. Brankien edo zakatzen irekidurak ixteko ahalmenik ez dutenez, ezin dute ura ahotik jaso eta horregatik, etengabeko mugimendua mantentzen dute. Zentzumenak oso garatuak dituzte eta 110 litro uretan odol tanta nabarmendu dezakete. Hortz beldurgarriak berriz, gure arreta pizten dute, handiak eta hiruki modukoak baitira. Ehunka hortz dituzte lerrokatuak, lehengo ilarak erabiltzen dituzte harripakina estu heltzeko eta atzeko ilarak aurrekoak falta direnerako balio dute. Marrazo espezie arriskutsuena da eta marrazo eraso gehienak espezie honi egotzen zaskio. Australian, urtean zehar kasu andana izaten da.

✓ **Katuarraina eta momarra.** Oso antzekoak dira espezie hauek (*Scyliorhinus canicula* eta *Scyri-*

nus stellaris, hurrenez hurren) eta bereizketa nagusia tamainarengatik egin daiteke. Deigarriak dira gorputz osoan dituzten orban ilunak. Bereziki gautarrak diren hauek gure kostan topatzea ohikoa da. Donostiako Aquariumean momarraren arrautzak ikusgai dira, jaiotzeke dauden aleen garapena zuzenean ikusteko aukera izanez. Izan ere, marrazo espezie hauek, beste marrazo espezieak ez bezala, obiparoak dira, alegia, ernaldutako arrautzak kanporatu egiten dituzte. Arrautza hauek kapsula batzutan sartuta eta algei itsatsita uzten dituzte, zortzi edo bederatzihilabeteren buruan aterako direlarik ale berriak. Ohartu ez bagara ere, ziu-rrenik, hondartzetan hustutako edo ernaldugabeko kapsula hauek inoiz ikusiko genituen alga artean.

✓ **Tolla.** Gure kostan, hondo hareatsuetan egonean topatuko dugu. Hainbat animalia bentiko (itsas hondoko bizidun) irensten du, krustazeoak eta moluskuak, adibidez. Hau ere bibiparoa da, hau da, enbrioak barne garapena izango du ●

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

populazioen gainbehera etorri zen. Gainera, migratzaile handi honek gure kostara etortzeari utzi zion. Aldentze horren arrazoiak ez daude oso argi, batzuek diote jasandako jazarpenaren eraginez izan zela, eta beste batzuen ustez, uren tenperatura aldaketak zerikusia izan zezakeen.

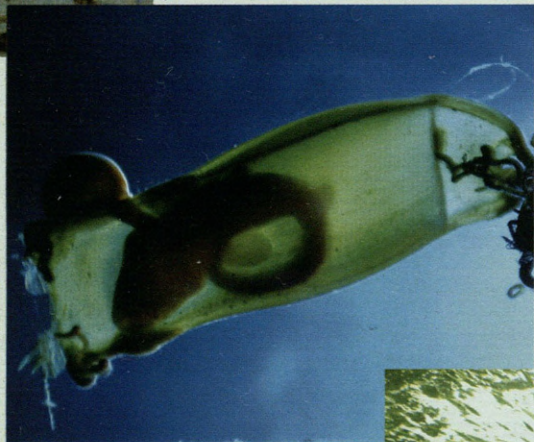
Balea osoa aprobetxatzen zuten, baina bereziki hain preziatua zen koipea lortzen zuten. Bizarrak berriz, kortseak, aterkiak eta erratzak egiteko erabiltzen ziren. Balearen haragia ere oso preziatua zen sukaldean. Hezurdura altzarigintzan erabiltzen zuten.

■ Donostiako Aquariumean 5.000 arrain baino gehiago biltzen dira akuario desberdinetan, hiru milioi litro urez horniturik. Argazkietan, mormarra arrautzak kapsulatan sartuta.

Balearen industriak aberastasun garrantzitsua zekarren eta horregatik, XVI. mendearen inguruan, hainbat euskal marinel Groenlandia eta Ternuarako espedizio luzeetan abiatu zen. Euskaldun ausart haiek arpoilari bikainak ziren. Ospea Europako iparraldeko ontzi jabeen belarrietaraino iritsi zen eta diru askoren truke kontratatzen zituzten euskaldunak. Kontu handiz prestatzen zituzten espedizio arriskutsu haiek, bidaia luzea egiteko ondo hornitutako itsasontziak zituzten. Zaildutako marinel eta arpoilariak ere ez ziren falta. Udaberria igaro orduko abiatzen ziren eta iritsi ostean bertan kokalekua

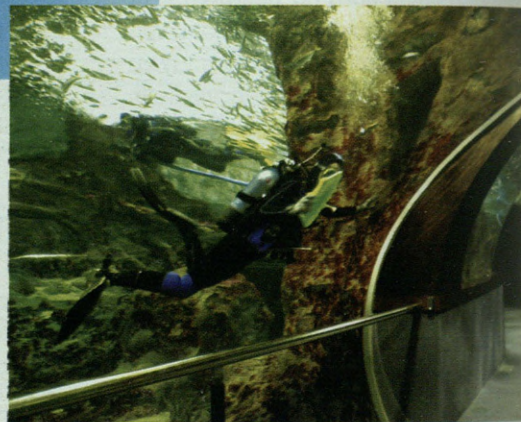
finkatzen zuten. Arrantzan hasi aurretik koipea lortzeko labeak prestatzen zituzten. Espreski bale arrantzarako eraikitako txalupak erabiltzen zituzten. Bidaia luze hauei esker aurkitu ziren lehen bakailao bankuak eta honela, balearen arrantzak bide eman zion bakailao arrantzari.

AQUARIUMA. Nahiz eta guk Aquarium eta Itsas Museo moduan izendatu, egin diren berrikuntzek eta datozen proiektuek akuarioaren atala indartu nahi dute, ikusgarritasuna nabarmenduz. 5.000 arrain baino gehiago daude akuarioetan, hiru milioi litro

urez horniturik.

Ozeanarioa, Donostiako Aquariumaren elementu garrantzitsua da eta bere hedadura handiak itsas ekosistema ozeaniko baten erreplika egiteko aukera ematen du. Ozeanarioa zeharkatzen du 360 graduko tunelak eta bisitariari ozeano barruan dagoenaren sentsazioa ematen dio. Ozeanarioak marrazo espezierik ikusgarrienaren alboan egoteko aukera eskaintzen du. Marrazoen bazkalorduan han egokitzen bazara, hantxe topatu ahal izango dituzu urpekari ausartak marrazoei arrain zatiak emateko saiakerak egiten. Txuri eta Urdin marrazoek astean sei kilo inguru

■ Ibai tropikaletako arrainak Donostian

Ibai tropikala ordezkatzeko hiru akuarioek eta bertako espezie gehienak jatorriz Amazonas ibai ikaragarrikoak dira. Amazonas munduan ur emari gehien duen ibaia da eta bere 6.500 kilometroak Atlantikoan amaitzen dira. Ur hauetako espezieen kolore biziak akuarioak apaintzen dituzte, baina kolore biziak ez dira apaingarriak. Koloreek iraunbizitzearan borrokan, harrapakariak geldiarazteko kamuflaje gisa jokatzen dute. Ohikoena kolore ikusgarrienak dituzten espezieak arriskutsuenak izatea da. Segidakoak dira arrain horietako batzuk eta akuarioan aurkituko ditugunak:

✓ **Aingeru arraina.** Hegats handia dauka eta benetan dena baino handiagoa egiten du. Harrapakariak aldentzeko taktika ona da hegatsarena.

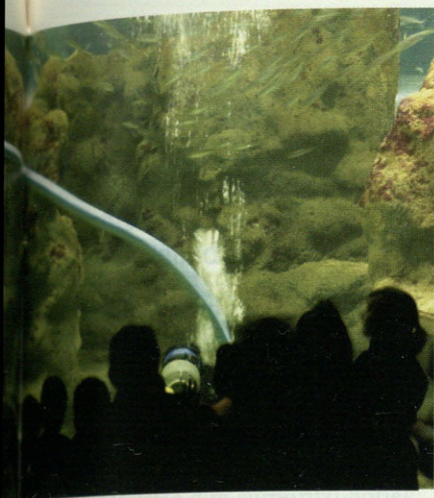
✓ **Disko arraina.** Arrautzak ondo zaindu eta gero, kumeei janaria emateko, gorputz osoan jario bereziak askatzen ditu. Kumeei gurasoei etengabe kosk egiten diete elikatzeko.

✓ **Piraina.** Bi espezie daude; bata belarjalea eta bestea, piraina gorri famatua. Baraila beldurgarria dela-eta, ezin izan du odolzale fama uxatu. Triangelu itxurako hortz handi asko ditu, zerra moduan, janaria erabat txikitzeko erraztasun handia ematen diolarik. Beheko baraila goikoa baino irtenagoa duenez, are itxura beldurgarriagoa du. Piraina talde batek harrapakina berehala desagerrarazi dezake.

✓ **Morena, edo itsas suga.** Piraina bezala, hau ere arriskutsua da. Arroka txokoren batean zelatan egoten da, harrapakina ustekabearen irensteko zain.

✓ **Eskorpioia.** Arrain ikusgarri hau ere, hondo arroka-tsuetan bizi da, eta baditu halako arantza pozoitsuak defentsarako oso eragingarriak direnak.

Arrainak ezezik, anemonak, holoturiak, itsas izarrak, otarrainak... eta beste hainbat bizi da Donostiako Aquariumean. Kolore bezainbat espezie, beraz ●

ALBERTO ELOSEGI

irensten dute; sei kilo txitxarro, berdel, muxar edo dorada. Moko finekoak dira gero! Manta arrain itzelak ere inguruan izango dituzte urpekariek ustekabea galdutako arrain zatiak irensteko prest. Bertan, marrazoenganako inolako beldurrik erakutsi gabe, itsas dortokak igerian ibil-

□ Ozeanarioaren hedadura handiak itsas ekosistema ozeaniko baten erreplika egiteko aukera ematen du

tzen dira lasaitasun osoz, jakiak jasotzeko txanda errespetatuz.

Marrazo, dortoka eta manta arrainen akuarioaz gain, badago akuario berezi bat non bisitariak espezie batzuk ukitzeko aukera duen. Ikusteko eta ukitzeko moduan dira itsas trikuak, itsas izarrak, korrokoikiak, kabuxak, muxarrak... ●

◆ MAIDER ZAPIRAIN

■ Bixente Zaragüeta, Donostiako Aquariumeko lehendakaria

“Uda ostean berrikuntza gehiago egiteko itxiko dugu museoa”

■ Zeintzuk izan dira azken berrikuntzen ekarpenak?

Dena zaharkituta gelditzen ari ziztaigun. Azken berrikuntzak 1998an egin ziren australiar teknikarien eskutik, ondorioa ikusi besterik ez dago. Berrikuntzen ostean, bisitari kopurua asko igo da, baina oraindik ez dugu nahikoa egin.

■ Esku artean dituzue proiektu berriak.

Proiektu garrantzitsuak ditugu, dagoeneko zehaztuta daudenak. Fundazio bat eratu dugu, orain arte 600 kideko elkarte bat besterik ez ginen. Fundazioaren bidez, enpresa interesa, ikerketa eta aisia uztartu nahi izan ditugu. Horregatik inbertsiogile garrantzitsuak bildu ditugu: MCC (Mondragón Corporación Cooperativa), AZTI fundazioa, Eusko Jaurlaritza, bestelako enpresak... gutxi gorabehera 9.015.181,57 milioi euroko inbertsioa. Beraz, uda ostean berrikuntza gehiago egiteko itxiko dugu Aquarium Itsas Museoa.

■ Ikerketa arloan Aquariumak badu zeresanik?

AZTI fundazioarekin gabilta

elkarlanean eta, esate baterako, berdelaren eta antxoaren inguruan ikerketa garrantzitsuak egin ditugu. Miarritze-ko Itsas Museoarekin ere elkarlanean ari gara.

■ Eskola umei zuzendutako heziketa burutzen duzue.

Joan den urtean 100.000 ume inguruk bisitatu zuen Aquariuma. Prestatutako bisita gidatuak egiten dira. Heziketa gazte-gaztetatik hasten da. Adibidez, bazkide gazteek hondartzak garbitzen laguntzen dute.

■ Bisitariak zer bilatzen du museoa?

Jendeak batez ere, arrainak bilatzen ditu, ikusgarriena dena, eta horien artean, nola ez, marrazoak. Horregatik, datozen proiektuetan akuarioaren atala indartu nahi dugu, nola ez, itsas museoa ere izango dugu, ontzigintzako datu garrantzitsuak baititugu. Eraikin zaharra guztiz eraldatuko dugu, sarrean adibidez, berrikuntzen ostean, itsas azpira sartzen garenaren sentsazioa izango dugu, igogailu bereziak izango ditugu... Aquariuma txikia izan arren, guztiz berezia egin nahi dugu, pitxi txiki baino baliotsu baten modura ●

ALBERTO ELOSEGI

JABIER LERTXUNDI BARAÑANO

(Ekonomia Zientzietan Doktorea)

Idea berrien sortzailea Enpresen sustatzailea Finantzen bitartekoa

Frantzia kalea, 19 zka., 1. solairua, 3. bulegoa, 01002 Vitoria-Gasteiz
Tel. eta faxa: 945 252592

Posta elektronikoa: lertxun@telefonica.net

Iñaki Martiarena, "Mattin"

"Umorearen atzean maiz oinaze handi bat dago"

P E R F I L A

Ikastolako lagunek bataiatu zuten "Mattin" ezizenez, baita bete-betean asmatu ere, Mattin, etorriaren eta ziriaren izena baita.

Bizikleta du adiskide, "Balbina" omen du izena. Marrazkigintza den artisautza lanerako ere, asko erakusten du bizikletak: bideak bere denbora behar duela erakusten du, helmugara iristea bezain eder dela bidaia, eta kontu handia izan behar dela autoekin.

Testuak: **Estitxu Eizagirre** / Ixiar Eizagirre
Argazkiak: **Alberto Elozegi**

Irudiaren bidez komunikatzen duzu. Baina irudiaren munduan, zer dela eta hautatu zenuen marrazkigintza?

Gauza gutxi behar dituzulako gauza handiak egiteko: papera, tinta, eta irudi-mena, ez duzu besterik behar. Niretzat garrantzitsua da xumetasun hori gainera. Txikitasun horretan murgilduta nabil eta horretan sinesten dut. Zinema ere izugarri gustatzen zait, noski, baina industria handia da, diru asko behar duzu medio horretan jarduteko. Pobreen zinema da komikia, bere txikitasunean zinematik adina eskain dezakeena.

Hori "Napartheid" fanzinean, esaterako, oso garbi ikusi genuen. "Napartheid" fanzinea erreferentzia bat izan da herri honetako euskarazko komikigintzan. Irri-gintza laborategi bikaina izan zen hura. Ondarroako "Luterl" taldearen lana ere azpimarratuko nuke, txikitasunean,

handi. Hori ikasi behar dugu, txikiak izaten.

Arazoa da, gaur egungo testuinguru globalean, ez digutela txiki izaten ere uzten! Eta hain justu, txikiak errespetua eta begirunea behar du, biziraungo badu. Komikiaren eta marrazkigintza munduaren kasuan, esaterako, zoritxarrez oraindik aurreiritzi gehiegi dago: gai zabarrak edo umekeriak direla leporatzen zaio askotan mundu honi. Jakina, komikian ere badira halako gauzak, baina eta non ez daude? Jendeak zurekiko duen jarreraren ere antzematen dira aurreiritzi horiek: komikigilea zarela esan beharrean, "ilustratzaile" zarela esaten baduzu, kontxo, jada prestigio gehiago edo ematen dizute. Beste estatuetan nabarmena da tradizio askoz handiagoa dutela. Hemen, berriz, Ipurbeltzek 25 urte bete ditu eta apenas izan duen oihartzunik.

■ **Karikaturak, binetak, ilustrazioak... ia denetik egin duzu. Zertan zaude orain?**

Lehenik eta behin generoak argitu behar genituzke, jendeak normalean ez baititu bereizten. Ez dira gauza bera karikatura, ilustrazioa, komikia, gaurkotasunezko bineta... zerikusia badute, baina ez dira gauza bera, literaturan poesia eta eleberria ezberdinak diren bezalaxe.

Genero bakoitzak bere lengoaiak eta bere arauak ditu. Baina arauak hain zuzen ere hausteko sortuak izan direnez, egia da, literaturan bezala irudi-gintzan ere generoen arteko mugak lausotzen ari direla: komikiak ilustrazioen tankera hartu du, ilustrazioak ere komikirantz jo du... Noski, nahasketak interesgarriak izan daitezke, baina beti ere zein eremutan zabiltzan jakinda.

Arauei dago-kienean, ni ez naiz inor esateko zeintzuk diren jarraitu

beharreko arau absolutuak, bakoitzak bere irizpide propioak ditu. Nire kasuan, batetik bestera saltoka nabil jolasean. Boladaka nabil: errotulagailua, luma-muturra, pintzela, ordenagailua...

Orain, adibidez, lantokia kolorez ziprztinduta daukat, pintzela atzaparretatik kendu ezinik nabil. Jolastea eta esperimentatzea guztiz garrantzitsuak zaizkit, errutinatik ihes egitean datza kontua. Medio bakoitzak lengoai desberdinak ditu, eta ahal den neurrian guztietaz baliatu behar gara. Eten-gabeko bilaketa grafiko batean murgilduta nabil, eta bilakaera ere etengabekoa da.

■ **Etengabeko bilaketa horretan, autodidakta izatea hobesten duzula irakurria dizut nonbait...**

Une hone-tan ez nizuke esango hobea

"Gauza handiak egiteko gauza gutxi behar duzulako hautatu nuen marrazkigintza. Txikitasun horretan sinesten dut"

denik autodidakta izatea. Gauza bat teknika da, bestea etorria, eta biak behar dira. Bietan bakarra aukeratu behar balitz, etorria iruditzen zait garrantzitsue-na. Grina hori behar duzu. Teknikan gehiegi itsutuz gero, sobera behartuta sortuko da irudia.

Bestetik, bertsolaritzan beza-la, trebatzekotan beti ere plazak behar dira. Pazientzia handia aitortu behar zaio irakurleari, nire lana behin eta berriro ikusi duela-ko eta nire trebakuntza horren par-taide izan delako. 1988an hasi nin-tzen, Argiako TXT gehigarrian "Bokarta ikertzaile aparta" marrazten, Andoni Tolosa-

ren gidoiaz. Eta jabetzerako, 35 urte betetzerira iristen zara eta horretan jarraitzen duzula ohartzen zara.

■ **Pixkanaka egindako bidea da, beraz?**

Marrazkigintza artisautza da, nik hala bizi dut. Eta artisautza den neurrian, batetik bide luze bat da, urte askotako langintza eta trebakuntza behar duen ofizioa, eta bestetik, gauza txiki bat da, pixkanaka aurrera egiten duena. Niri hala gustatzen zait, gauzak pixkanaka egitea, eta ez abiadura handian. Akaso datozen belaunaldikoek presa handiagoa daukate gauzak egiteko, nik hala antzematen dut behintzat. Nik uste presa ez dela ona. Komiki albumik oraindik ez dut atera, baina lasai, izango da aukera horretarako ere. Pixkanaka eman behar dira pausoak.

Alde horretatik oso pozik nago Donostiako "Irutxulo" aldizkari-ko lana-ekin ere. "Irutxulo"k, txoro-txoro jada 400 ale kaleratuak ditu. 400. zenbakia dela eta, maiatza hasieran "Moko" eta "Karmele" pertsonaien binetekin bigarren bildumatxoa argitaratuko du, eta 5.000 liburuxka banatu harpidedun guztien artean. Halako lorpen txikiek betetzen naute.

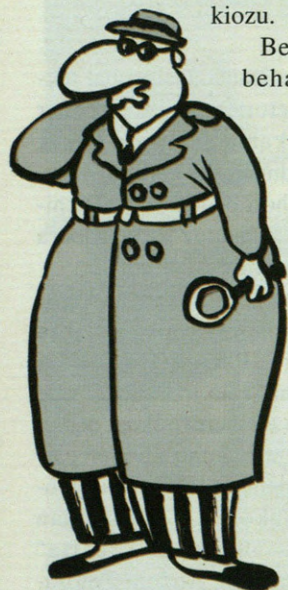
■ **Zure etengabeko formazio hori nola**

gauzatu duzu...

Iturri desberdinetatik edan ohi dut: norberaren bizipenak, prentsa, pintura, zinema, literatura... guztia da balekoa sormenaren su txikia piztuta izateko. Beti ere pertsona gizartean dagoen neurrian edo herriari lotuta dagoen neurrian, eraginak jaso egiten dituzu eta gero zuk berriro herriari ematen dizkiozu.

Bestetik, klasikoak behar beharrezkoak

BOKARTA
ARGIA 1988

lo "Txiki" (1892-1948) izan dira, besteak beste.

■ Umorea ere bada zure ezaugarrietako bat. Zergatik umorea lantresna?

Umorea oso gauza serioa ere bada. Maiz, umorearen atzean oinaze handi bat dago. Pertsonak bizirauteko ere erabiltzen du umorea. Gauzei aurre egiteko jarrera, tresna, bide bat da. Nire kasuan, esaterako, benetan sentitu nuen marrazteko beharra, Iraken aurkako diktosozko inbasio hau hasi zen egunean.

MOKO eta KARMELE
Irutxulo 1994

■ Irakurleak ere, gusturago hartzen al du umorearen eta marrazkiaren bidezko mezua? Hori nabaritzen duzu?

Nik ez daukat jakiterik marrazkiak irakurlearengan sortuko duena. Marrazkiak bere bidea egiten du. Bide horretan erdia marrazkigileak edo delako sortzaile horrek egiten du, eta beste erdia irakurleak. Hori lege ukalezina da niretzat. Zuk marrazkia egin, eta gero irakurle batek soilik irribarre egingo du marrazkia irakurritara (marrazkiak irakurri egiten baitira), beste batek irakurri eta gainera ondoren pentsatzen hasiko da, eta beste batek

KATTALINGORRI
Ipurbeltz 1996

dira, tarteka itzuli egiten zara horietara. Modaren morrontzak eragin handia du eta egia da modak kutsatzen gaituela, baina klasikoak hor daude. Nire erreferentziak, karikaturagileen artean, Thomas Rowlandson ingelesa (1756-1827), Honoré Daumier frantziarra (1808-1879), Wilhelm Busch alemaniarra (1832-1908), eta gurean ezinbestekoa zaidan John de Zaba-

Marrazkiak egin eta egin jardun nuen, barrutik irteten zitzaizkidan emozio, amorru, ideia guztiak paperera bota behar nituen. Eta behar hori bera sentitu nuen Egunkaria itxi zuten egunean ere.

Bestetik, umorea kolore guztietakoa izan daiteke: u-morea, u-gorria, u-beltza, u-berdea... Galipotaren kasuan u-beltza irteten zaizu, derrigor!

ez dauka denborarik edo gogorik irakurtzeko. Sortu ditudan pertsonaien kasuan ere gauza bera gertatzen zait, pertsonaiek euren bidea egiten dutela, eta kontrola ezina zaidala euren bide hori, behin bizitza hartzen dutenean. Hain justu horretan datza bizipoza, grazia.

Bestetik, gero eta zailagoa da irudi hutsez irakurlea hunkitzea edo sikiera erakartzea. Halako betekada dauka irakurleak! Betekada informatiboa, irudien betekada... horrek dakar ez garela gauza behar bezala digeritzeko, hausnartzeko. Ni behintzat bizi dugun betekada, zarata, saturazio horrek asko kezkatzen nau. Hainbeste liburu ditugu, hainbeste disko, hainbeste zarata... Kaos horretan irakurleari ez dizkiozu gauzak inbutuarekin sartuko, uxatu egingo baituzu. Zuk marrazkia egiten duzu, baina irakurleak hurbiltzeko gogoia eduki behar du. Baina hori gertatzen zaio bai marrazkilariari, bai musikariari edo bai idazleari.

Idea zein itsura aldetik dagoen

PAPERA ETA KABALLETEA

1999 urteaz geroztik "Irudipuinak" egiten dihardugu Ixabel Agirresarobe kontalariak eta biok. Garraio publikoaz gabiltzanez, Euskal Herriko txartel leihatilako saltzaile guztiak ezagutzen ditugu.

Behin La Roncalesa garraio etxekoekin hika-mika baten ondorioz eztabaida latza izan genuen, autobus barruan bertan, papera eta kaballetea zirela-eta. Itxuraz, gidaria ozpinduta zegoen. Geroztik "La Bronkalesa" bataiatu dut.

homogeneizatzek ere kezkatzen nau. Gero eta kultur produktu transgeniko gehiago dakusat merkatuan.

■ **Azken uneko notiziaren aurrean jarrera bat publikoki hartu beharra ere egokitu zaizu. Nola bizi izan duzu hori? Eta zeure burua autozentsuratu izan al duzu?**

Azken uneko notiziaren aurrean jarra bat publikoki hartu beharrak egoera deserosoa sor dezake, baina azken batean egunero hartzen dugu jarrera bat bizitzan, goizean jaikitzen garen unetik hasita. Bistan da hemen mikro-

harrapatu gaitu, autoa etorri da eta "Egunkaria" itxi digu. Dena den, dianaren erdian egotearena ez da inolaz ere berria: 2000. urtean, esaterako, neronek "Aizu!" aldizkarian argitaratutako tira bat zela medio AEK eraso zuten.

■ **Gauzak pixkanaka egitea gustatzen zaizula azpimarratua duzu. Hori ez al dago kontrastean egunkari bateko lan erritmo azkarrarekin?**

Plaza ona da prentsa, zure lana ezagutarazteko eta zabaltzeko. Hasieran zaila egin zitzaidan egunero sortze hori, baina behin neurria hartu ondoren,

gozatua ere handia izan zen. Sortzeko, tentsio puntu batek ez du kalterik egiten. Jakina, agortzeko arrisku handia dago.

Bestetik, gaurkotasunezko umorezko binetak badu irudisobera eskemati-koak egi-

teko arriskua. Alegia, prentsan lana egiteak sobera mugatu dezakeela egilea. Marrazkigintza eta grafismoa blokea eta oztopa dezake. Dena dela, muga horien barruan mugitzen jakitean datza gatza eta piperra, bat-bateko bertsolaritzan bezalaxe.

Puntu batetik aurrera, irakurleari bake

"Pertsonaiek euren bidea egiten dute, eta behin bizitza hartzen dutenean kontrolaezina zait euren bide hori"

pixka bat ematea ere garrantzitsua da niretzat. "Egunkaria"n sei urtez binetarekin eztenaldiak eman ondoren, etenaldia egitea erabaki nuen. Irakurleari bake pixka bat eman nahi nion, eta nire barrenei lasai eta soseguan begira jartzeko unea iritsi zitzaidan, baita beste ate batzuk jotzekoa ere: ilustrazioa, bat-bateko marrazkialdiak...

■ **"Irudipuinak" du izena Ixabel Agirresarobek eta biok bat-bateko marrazkiak eta ipuin kontaketa uztartuta jendaurrean egiten duzuen ikuskizunak. Nola sortu zen ideia, eta zer moduzko esperientzia izan da?**

1999an hasi ginen, esperientziazioan hasi ere. Emanaldi puntual baterako pres-tatu genuen eta ia oharkabean egin dugu bidea, pixkanaka (orain arteko dena bezala!). Ireki dugun ate bat da. Ikaste-txeetan, tabernatan, umeentzat, helduen-tzat egin ditugu emanaldiak, hain zuzen ere ez baitago ipuinentzat adinik. Ixabe-

"Zubiak eraiki behar ditugu. Haur eta gazteen literatura oso eremu garrantzitsua da zubiak eraikitze"

**Ander eta Graun
Gaztetxulo 2000**

**BELARDO
Xingola 2001**

klima oso berezia dagoela, eta horrek oztopatu edo baldintzatu egiten duela erabat umorea egiteko momentuan.

Zentsurari dagokionean, ni bizikleta zalea naiz, eta bizikletaz aritzen zarenean jabetzen zara kontuz ibili behar duzula autozentsurarekin, oso azkar joaten denez harrapatu egiten baitzaitu. Gu ere

www.kaixo.com

len kontatzeko moduak, bere jarioak, txoratu egiten nau, eta ni bezala umeak eta helduak ere txoratuta uzten ditu. Euskal Herriko ipuin klasikoetan oinarritzen gara: Barandiaran, Azkue, Barbier... ahozko tradizioetik datozen ipuinak dira. Nik marrazkia jartzen diet, inprobisazioari ere tarte bat utziaz. Ikuskizun hau ere gauza txikia da, eta horregatik gustatzen zait. Xinpletasun horrek nik uste txoratzen duela ikuslea, denek horixe azpimarratzen digute. Magia da.

Bestetik, jendaurreko berotasun hori ere behar nuen, jendaurrean aritzeko gogoia ere sentitzen nuen, beti bakarrik jardutea triste xamarra baita! Etxezuloetik edo bule-

gotik atera eta jendearekin egotea, toki berriak ezagutzea beharrezkoa da, bestela pertsona tontotu egiten da.

■ **Etxezuloan sartuta ez zara, ba, gehie-**

gi egoten! Senegalen izan zinen, orain gutxi India eta Nepal-en izana zara... Bidaiazera zerk eramaten zaitu, eta zergatik toki horiek?

“Gero eta zailagoa da irudi hutsez irakurlea hunkitzea edo sikiera erakartzea. Halako informazio eta irudi betekada dauka irakurleak!”

CURRICULUM

- **Jaio:** Donostian, 1967. urtean.
- **Marrazkilaria.**
- **Informazioaren Zientzian lizentziatua da.**
- **Pertsonaiak:**
 - “Bokarta” (1988, ARGIA), Andoni Tolosaren gidoiarekin.
 - “Kattalingorri” (1996, Ipurbeltz).
 - “Moko” eta “Karmele” (1994, Irutxulo)
 - “Euskaldunon Egunkaria”n gaurkotasunezko binetak egin ditu 1994-2000 urte bitartean.
 - “Belardo” (2001, “Euskaldunon Egunkaria”ko Xingola gehigarrian).
- **Ilustratutako liburuak:** Beste askoren artean: “Aitaren batean” (1990, Erein), “Lapitz baten ibilerak” (1997, Erein), “Nire kalea” (1998, Erein), “Ibaiko dama” (1999, Erein), “Titanick” (2000, Eusko Jaurlaritzak), “Risky eta bere lagunak” (2000, Elkar), “Asiakleta” (2000, Erein), “Yako” (2001, Erein), “Bixotz Tam!padak”, Senegaleko bidaian oinarrituta (2001, Mikelazulo).
- “Irudipuinak” ikuskizuna (ipuin kontaketa eta marrazketa uztartzen dituen) egiten dihardu Ixabel Agirresaroberekin, 1999az geroztik.
- Bratislavako XIX. Ilustraziogileen Lehiaketarako hautatu berri dute “Maripuzker” liburua, Mitxel Muruak idatzi eta Mattinek ilustratua dena.

BERTSOA

Doinua: Semaforoa gorri ta berde

**Gauza txikitan mezu handi bat
txikiak asko bestela
erreakzio bat bilatzeko
asmotan dator horrela.
Inork marrazki bati begira
uste badu ona dela
eta esaten baldin badio
baietz, arrazoi duela
egileari heltzen al zaio
marrazkiari bezela?**

Aitor Mendiluze

India eta Nepalek gutxienez hau adina-ko beste elkarrizketa merezi dute. Senegali buruz, markatu ninduela esango nizuke. Bidaia grafikoa izan zen. Errenteriako "Mikelazulo" elkarteak antolatutako kultur espedizioa, "Bixotz Tam!padak" deitutako proiektua, mugarri bat izan da nire bizitzan zein lanean. 2001eko ekainean joan ginen Dakar eta Cassamansera. Nahiz eta bi aste soilik pasa, asko ikusi eta ikasi genuen. Badugu zer ikasia haiengandik. Elkartrukeak izugarri aberastu ninduen. Herri horien erreferentzi grafikoak bertatik ezagutzea ere oso polita iruditu zitzaidan: kolo-reak, marrak... azken batean beraien unibertsoaren nolako-tasunera hurbiltzea. Hango esperientzia medio bide grafiko berri

batzuk hasi nituen, eta hori nabarmena da nire egungo irudigintzan.

Bestetik, batzuetan sortzaileak badauka halako gaitza, bere buruarekin etengabe bakarrik egotekoa, eta talde lanean jardutea ahaztu egiten zaio. Horretan oreka bilatu behar dugu. "Bixotz Tam!padak" proiektuak eta Senegalek, talde lana ere esan nahi zuen niretzat.

■ "Maripuzker", berriz, irailean Bratislavara doa...

Bai, eta oso pozik nago. Mitxel Muruak idatzi eta nik ilustratutako "Maripuzker" liburua Bratislavako Ilustraziogileen XIX. Lehiaketarako hautatua izan da. Oso pozik nago, puzkerka euskaldunok irri egiten badakigula erakutsiko baitugu

Euro-
pan,
Eslo-

**"Batzuetan sortzaileak
badu halako gaitza,
bere buruarekin
etengabe bakarrik
egotekoa, eta talde
lanean jardutea ahaztu
egiten zaio. Oreka
bilatu behar dugu"**

vakian hain zuzen ere. Gauden testuinguruan egonda, euskaldunok zubiak eraiki behar ditugu. Honen haritik, Galtzagorri Elkartearen lana azpimarratuko nuke, haur eta gazte literaturaren aldeko lan handia egiten ari baita, baita zubiak eraikitzeari dagokionean ere. Gainera, haur eta gazteen literatura (oraingoz ukitu ez dutenez), oso eremu garrantzitsua da zubiak eraikitzeko. Irudigileon kasuan, berriz, Galtzagorri Elkartek tailer eta lantegiak muntatzen lagundu digu, eta nik uste topagune interresgarria eta beharrezkoa dela.

Zubiak eraiki behar dira, baina ez Bratislavan bakarrik, Donostiako Herrera auzoan edo Larratxo auzoan ere bai. Gure porlanezko larre honetan ere zubiak eraiki behar dira.

Nepaleraino joan gabe, Jaizkibel mendia hor bertan dago, eta ederra da. Baina ez badaukazu jakin-minik ez zara arrimatuko. Komi-kigintza eta ilustrazioan gertatzen dena ere gauza bera da: hor bertan daukazu. Eta Jaizkibel parean justu San Marcoseko zabortegia daukazu: merkatua, dirua, Durangoko azoka... Baina une honetan nahiago dut Jaizkibelera jo, San Marcoseko miseriez hitz egin baino! ●

**gure!
arteak
euskaraz**

Bizkaiko Foru
Aldundia

Diputación Foral
de Bizkaia

PRINTZA**MILITANTZIA
BEHAR DA**

Joxemari Carrerek
“Aizu!” aldizkarian egini-ko adierazpenak dira hauek:

“(…) Bertsolariek eutsi diote (ahozkotasunari), eta ez oso fama onarekin, gainera. Garai batean taberna-zuloetan ibiltzen ziren alprojak ziren bertsolariak. Gaur egun hori aldatu egin da; bertsolaritza artea da orain, baina kontalaritzak ez du halako errekonozimendurik lortu oraindik. Jende askorentzat ahozko-tasuna ez da kultura; kultura da irakurtzen eta idazten jakitea, eta kontalaritzak ez du interes handirik piztu izan, analfabetoen edo eskolatu gabekoen gauza zelako. (...) Sasikume asko dago Euskal Herrian kultura zuzentzen. Problema da kontuak egiten direla antzerkiarekin: zenbat publiko eta abar, baina ez dago antzerki kulturarik. Antzerkia programatzaileen eta instituzioen eskuetan dago, eta instituzio horiei bost axola zaie antzerkia. Ahalik eta jende gehien biltzea, horixe da irizpide bakarra. Eta horrela dago antzerkia. Itxuraz bai, bada, baina gero ez dago. Antzerki amateur, esate baterako, non dago? (...) Zoritzarrez, euskarak militantzia behar du oraindik. Euskaldun gara hala erabakitzen dugulako. (...) Euskaldun izateak eskatzen du kontzientzia handia, eta oso kondizio kaskarretan eta diru gutxiren truke lan egitea (...)”.

NAZIOARTEKO GITARRA JAIALDIA

HONDARRIBIKO I.go Nazioarteko Gitarra Jaialdia burutuko da hil honen 30ean hasi eta maiatzaren 4a bitartean. Jaialdia Musica et Vinumek antolatu du eta musika eta sukaldaritza bateratuko ditu. Italia, Brasil, AEB edota Errusiatik etorritako gitarra joleek parte hartuko dute. Kontzertuak Koldo Mitxelena Kulturunean eta Hondarribiko Roteta jatetxean egingo dira.

EUSKAL MANTAREN TOP-A

TOP Manta azkenaldian modan jarri den fenomenoetako bat da. Pirateriak jarri du modan. Izan ere, manta horietan saltzen diren disko pirateatuei egiten die erreferentzia. Bitxia da “UK” aldizkariak argitaratu berri duen alean egin duen ikerketatxo. Izan ere, orain gutxi ia ez zegoen euskarazko diskorik horrelakoetan. Orain ordea, saltzaile klandestinoek euren salmenta produktuen artean jarri dituzte. Eta hain zuzen ere, salduenen zerrendan daudenak dira gehien ageri direnak mantetan. Mikel Urdangarin, Benito Lertxundi, Fermin Muguruza, Betizu, Gatibu, Betagarri, Xabier Montoia, EH Sukarra eta beste hainbat daude Top Manta euskaldunaren goi postuetan. Albistea talde eta bakarlari horientzat pozgarria den edo ez, beste kontu bat da.

DANTZAREN EGUNA

APIRILAREN 29a Dantzaren Nazioarteko

■ Biarritzeko balletaren ikuskizuna.

Eguna da. Hori dela eta Gipuzkoako Dantzari Profesionalen Elkartek Dantzaren Hilabetea antolatu du. Azken zazpi urteetan egin duen bezala. Aurtengo ordea, badu berrikuntza bat. Izan ere, lehenengo aldiz Dantzaren Sariak emango dira Dantzaren egunean Donostiako Udaletxean. Sari hauekin pertsonak eta erakundeak dantzaren alde eginiko lana nabarmendu nahi dute. Horrez gain, urtero moduan, hilaren 13an, Tolosan Jaialdia egingo da euskal dantzarien partaidetzarekin.

EMAKUMEA ETA KANTUA

HAMAL AUGARREN ekitaldia du aurtengo Xiru jaialdiak. Orain hamahiru urte sortu zen Gotainen, eta aurtengo Zuberoako beste hainbat herritara zabalduko da. Hilaren 12, 13 eta 14an zehar, Gotainen, Maulen eta Atharratzen egingo da hainbat ekitaldi. Gai nagusi baten ingurukoak izango dira denak ere: emakumeak eta kantua. Izan ere, azken urte hauetan neska gazteen talde

H I T Z B I T A N

- Hasier Etcheberriak honakoa zioen “Egunero”n: “Literatura aski geza egiten ari garela iruditzen zait, ezusteari, aurkikuntzari behar adina lekuri egiten ez diona”.
- Unai Elorriagak zera esan zuen “UK” aldizkarian: “Literaturak obsesionatzen naudelako idazten dut”.
- Haritz Zubillaga zinemagilearen aburuz, “beharrezkoa da legeileek, erakundeek eta ETBk errealizadore berriak inbertsioan, finantzazioan eta zabalkundeetan sustengatzea”.

ALBERTO ELOSEGI

ugari sortu dira Zuberoan. Horrez gain, urtero legez, aurtengo ekitaldiak nazioartean egiten dena eta lekuko sorkuntzaren arteko elkar truka-keta du helburu.

DANI BLANCO

KALEKO ARTEA

GERO eta nabarmenagoa da kalean eskultu-rak kokatzeko joera. Azken adibidea, joan den astean Guggenheim Bilbao Museoa eta Euskal-

KULTURARI AZTERKETA

Kultura ere aztertu daitekeela frogatu du Kursaal Fundazioak, Convention Bureauak, Musika Hamabostaldiak, Jazzaldiak eta Zinema Jaialdiak eskatuta lkei kontsultorak eginiko ikerketak. Horren ondorioz jakin dugu 2002an Gipuzkoan egin ziren kongresu eta jaialdiek 44,9 milioi euro utzi dituztela. Halaber, eginiko ikerketak ondorioztatu du kongresu eta jaialdiek urte osoko 906 lanpostu sortu zituztela Donostian. Era berean, Donostiako Udalak erabaki du hirian kulturak bizi duen egoera ikertzea. San Telmo, Antzoki Zaharra edota Kultur Etxeen eskaintzak eta dituzten eskakizunak ikertzea da helburua. Ikerketari esker datozen urteetan hirian egingo diren proiektuak modu zehatz batean finkatu ahal izango dira.

duna Jauregia elkartzen dituen Memoriaren Pasealekua. Bertan, 800 metroko luzeran, bost eskultura jarri dituzte: Eduardo Chillidaren Begirari IV; Markus Lüpertzzen Judith; William Tucker-en Maia; Ulrich Rückriem-en granitozko hamaika pieza; Angel Garrazaren Sitios y lugares; eta Jose Zugastiren A la deriva. Guztiak kaleko galerian dira ikusgai.

AHATE ITSUSIA LAU HIZKUNTZATAN

IBBY haur eta gazte literaturaren aldeko nazioarteko elkartearen Espainiako elkartea da OEPLI. Joan den apirilaren 2an burutu zen Haur Liburuaren Nazioarteko Egunean zozketa bat egin zen. Zozketa horretan irabazle suertatzen diren idazle eta ilustratzaileak egin beharko dute OEPLIk datorren urtean kaleratuko duen "Ahate itsusia" ipuinaren euskarazko atala. Izan ere, liburuak ipuinaren bertsio berriak bilduko ditu euskaraz, galizieraz, katalanez eta gaztelaniaz.

■ Elias Kerejeta.

IZENAK

Elias Kerejetak ekoiztutako zazpi film eskaini ziren lehengo astean Donostian. Atzerabegirako honek belau-naldi berriek ekoizlea ezagutu dezaten eta ezagutzen dutenek bere ibilaldia berrikusi dezaten balio izan du.

Eduardo Urculo margolari eta eskultore santurtziarra hil zen lehengo astean Madrilén bihotzeko baten ondorioz.

Anne Igartiburuk hilaren 25ean estreinatuko den Manuel Rivas galiziar idazlearen nobelan oinarritutako "El lápiz del carpintero" filman parte hartzen du. Izarne mojarren rola jokatzen du bertan, hain zuzen.

Zein? taldeak bere lehen diskoa argitaratuko du maiatzean Metaken eskutik. Taldea Ama Say taldearen errautsetatik sortua da.

Jokin Muñozek "Bizia lo" izeneko ipuin bilduma plaza-ratu berri du Alberdania argitaletxearen eskutik.

Deabru Beltzak antzerki taldeak munduan zehar bira bat egingo du "Lestambours de feu" ikuskizunarekin. Apirilean hasi eta abendura arte ehun bat emanaldi eskainiko ditu jaialdi eta ferietan.

■ Deabru Beltzak.

Hitzok "Gara" egunkarian egindako elkarriketan esan zituen.

• Amets Arzallusen hitzak dira hauek "Gara"n adieraziak: "Urtero txapelketa egiteak neka-tu egin zaitzake".

• Kepa Junkerak honakoa adierazi zuen musikaren zabalkundeari buruz "Zabalik"en: "Azken fnean disko batek, berak bakarrik, ez du bide luzerik, emanaldiak eskaini behar dituzu eta ezagutu egin behar zaituzte, jendeak interesa eduki dezan zuk proposatzen diezun proiektu horretan".

Literatur lehiaketak

Argi dago honen moduko testu bat idazteko aipu klasiko bat erabiltzea izaten dela onena. Eta literatur lehiaketei buruz hitz egiteko agindu digutenez, halaxe egingo dut, garai bateko Grezian ere literatur lehiaketak egiten baitziren. Edo hobeto esanda: poesia lehiaketak egiten ziren. Gauza zaharra da lehiaketa. Krokodiloak ere zaharrak dira, baina lehiaketek ere badaukate euren historia. Historia txikiagoa bai, baina historia.

Kontuak horrela, eskatu zion dizipulu batek Hetekrito maisuari poesia lehiaketei buruz zeukan iritzia emateko. Esan zion: *"Eman zure iritzia poesia lehiaketei buruz"*. Izan ere, horretarako ordaintzen zizkioten eskolak Hetekrito maisuari, eurek nahi zutena ikasteko. Hetekrito, ordea, ez zen pertsona inozoa eta erantzun zion: *"Sugeak dira poesia lehiaketak"*.

Hetekrito hil zenean, interpretazio ugari sortu ziren erantzun horretatik. Baten batek asmatu zuela ere esan daiteke, baina dudarik ez, gogoeta pertsonala egin beharra dago Hetekritok esan nahi zuena ulertzeko, ez du balio beste inork esplikatzeari.

TEORIATIK BEHERA

Epaile egon naiz zenbait lehiaketetan. Denak ez dira berdinak (ezta pentsatu ere), baina askotan ildo berari heltzen diote. Eta oso oker ez banago eta beste idazle batzuei entzun diedanaren arabera, guztietan egiten dira komentario berberak.

Komentario bat izaten da saria ezin dela eman gabe utzi. Horretarako arrazoi potolo bat ematen da, kasu guztietan bete ohi dena antza: saririk gabe gelditzen diren lehiaketak luze barik hiltzen dira, hau da, sortu eta gutxira uzten dira bertan behera. Komentario hori egiten duenak adibide batzuk ematen ditu eta egia absolututzat hartzen da ideia hori. Nik, oraingoz, sekula ez dut halako kasurik ikusi. Hala ere, ikusi ditut sariketa garrantzitsu batzuen palmaresak eta sarritan agertzen dira saria eman gabe utzitako urteak.

Komentario horren alde ("sariak eman gabe ezin utzi") egiten duenak, ostera, berehala egiten du azpikomentario bat: *"Gainera, saria eman gabe utzi nahi duena harro hutsa da; bere literatura mundu guztiaren gainetik ikusten du eta inori ez dio saririk eman nahi, ez dutelako aurkeztutako lanek epaile horren mailarik"*. Klaro, hori esanda, inork ezin dio kontra egin, benetakoa harroa ez bada behintzat.

Beti ez dira halako arrazoibide luzeak egiten, jakina, baina espiritua ia beti sumatzen da lehiaketetan: saria ezin da eman gabe utzi. Horrek zer ekartzen du? Saria onenari ematea baino, hain txarra ez denari ematea.

Egokitu zaizkit halako lehiaketak birritan baino gehiagotan. Alegia, lan guztiak txarrak baina saria bati eman beharra. Edo are okerrago: hiruri eman beharra.

PARENTESIA

Lan txarrak zirela esan dut. Ez dakit neure buruari ez ote diodan errieta egin behar hala-koak esatearren.

PREKARIETATEA

Argi ikusten da ez daukadala fede handirik. Sariak emateko modua, sortzeko modua... guztiz prekarioak dira. Kontuan eduki, gainera, lehiaketa garbietako ajeak kontatu ditudala. Zer ez da egongo apur bat marroixkak diren lehiaketetan.

Hala ere, jendeak kasu handia egiten die lehiaketei. Kazetariak kasu handia egiten diete lehiaketei. Telebistek irratiek

egunkariak aldizkariak gauza bera.

Kontua da jendeak (kazetariak, komunikabideak) heroiak behar dituela. Literaturan ere bai. Atletismoan erraza da: munduko errekorra daukana izango da heroia. Ume guztiek nahi izango dute kirolari horren antza eduki. Literaturan, ostera, zailagoa da. Liburu guztiak irakurri beharko genituzke gure heroiak zeintzuk diren jakiteko. Eta lan nekeza da hori. Eta ez dago astirik. Beste batzuek aukeratzen dituzte, beraz, gure heroiak. Lehiaketa handi bateko epaileek, esate baterako ●

DANI BLANCO

Unai Elorriaga
Idazlea

"Kontua da jendeak (kazetariak, komunikabideak) heroiak behar dituela. Literaturan ere bai. Atletismoan erraza da (...) Literaturan, ostera, zailagoa da. Liburu guztiak irakurri beharko genituzke gure heroiak zeintzuk diren jakiteko. Eta lan nekeza da hori"

Egunkaria *aurrera!*

Apirilaren **12** an eta **13** an banatuko da,
Egunero-rekin batera.

8 €

FERMIN MUGURUZA **Irun meets Bristol. Komunikazioa**

- Fermin Muguruzaren In-komunikazioa diskoaren nahasketa berriak, Bristolgo musikariek egina.
- **Egunero**-rako edizio berezia
- Digipack formatoa
- 15 abesti: 74'ko iraupena

Diskoaren salmenten dirua
Egunero-rentzat
izango da.

"Oraindik ere bete daitezke Satrustegiren ametsak" kantatu zuen Imanol Lazkanok finalean, Nafarroako Bertsolari Txapelketa antolatzen ibili izandakoaren oroimenez. Nafarroan asmatu dute Txapelketaren bidez euskara lurralde berrietara zabaltzeko formula.

TXAPEL BAT BAINO GEHIAGO

Hogeita sei bertsolarik hartu du parte aurtengo Nafarroako eta Iparraldeko Txapelketan. Nafarroako hogeik, eta Iparraldeko seik. Aurten bigarren aldiz, liga jokatu zuten Nafarroako 20 bertsolarietatik Txapelketara zein 12 joango ziren erabakitzeke. Fitxaketa berriak ikusi dira bertan. Bi gazte eskolarteko mailatik nagusira pasatu dira, eta beste pare bat, etxean bere kasa ikasitakoak, oholtzara atera dira.

LIGAN, KIROLTASUNA NAGU-SI. Afalosteko giroan jokatu da liga. Kafearekin batera, libreko saioarekin ematen zitzaion hasiera, afaria girotzeko. Eta

bertsolariak kantuan, sekulako giroa sortu baita".

Erabat herrikoia izan da liga. Ez dute saioen berri zabaldu, eta horrela, herriko jendea da bildu dutena. Zaharrak, gazteak, denetik. Bertsolarien presiorik gabe kantatzeko aukera izan dute, beraz.

□ **"Aurtengo maila altuagoa izan da eta inoiz baino jende gehiagok jarraitu du Txapelketa" JOXEMA LEITZA**

ondoren hasten zuten saio puntuagarria. Joxema Leitza antolatzaileak kontatzen duenez, *"afari askotan, saio puntuagarria bukatu ostean ere, ordubetez luzatu dira*

BERTSOAREKIN EUSKARA ZABALTZEN. Nafarroako herri denetan izan duen harrerak ezusteko polita eman die antolatzaileei: *"Gutunak bidali genituen herri gehienetara, 15*

■ Amets Arzallus, Nafarroako txapelduna

"Bertsoa bihurtu zait bizitzako ardatz"

Lau txapel jantzi dituzu. Nolakoa izan da bakoitza? Lehenengoa jauzia izan zen, sorpresa. Oso lehiakorra naiz, eta irabaztera irten nintzen, baina zail ikusten nuen. Bezperan askatu zuten osaba, eta nik bi egun lehenago jakin nuen. Huraxe zela txapela lortzeko mementoa sentitu nuen, berrari eskaini nahi bainion. Eta lortzeko amorru horrek lagunduko zidan, noski.

Bigarren txapela konfirmazioa izan zen. Final hark bete ninduen gehien. Hirugarrenak Euskal Herriko finalera ez pasatzeak utzitako arantza txiki hori kentzeko balio izan zidan.

Aurtengoa, urtez urte egindako lanaren fruitua da. Ilusioa bai, baina ez du lehenengoak adina poz ematen.

■ Hurrengo urtean, bosgarrena?

Pentsatu beharko da Txapelketarekin zer egin, eta nik zer egingo dudan. Aurten, inoiz ez bezala, nekatuta bukatu dut. Ilusioa pixkanaka jaisten doa.

■ **Aitonaren rolla egokitu zitzaizun bi aldiz, eta bitan Amets zahartzean izango denaren larruan sartu zinen. Zergatik kantatu zenuen zuretik?**

Gaia guregana ekartzen saiatu ginen. Erosoago aritzeko egin nuen, iruditzen zitzaidalako gehiago neukala emateko, gaia kanpotik hartuta baino. Dudak izan nituen, gaitik aterako ote ginen beldur. Baina uste dut bidea horri esker egin genuela.

■ **Gaitik ateratzeko beldurraz gain, zer beste gauzari erparatzen diozu Txapelketan?**

Bakarka, berez, sei puntukoan egitea pentsatuta neukan. Baina aukeratu nuen oin familia landu samar neukan, eta zeresana ere ikusten nuen. Zortzi puntuan kantatzea erabaki nuen, baina horrek poto egiteko arriskua dakar. Nahi adina ez emateko beldurra ere beti izaten da. Beldur horiek Txapelketakoak dira. Lotuago ibiltzen gara plazan baino.

■ **Une estuetan hazi egiten zara.**

Bai, lehiaren har txiki hori badut. Beste edozein arloetan ere berdin. Aurreko finalak ere azken txanpan irabazi ditut, neurri buruari presioa sartzean. Nahiago nuke saio hasieratik neurri buruari presioa sartzen asmatuko banu.

■ **Txapelketa honetan hasieratik garbi utzi duzue lehiatzen zindoaztela.**

Bai, horrek harritu ninduen. Bertsotan sekula ez da horrela izan. Boxeo konbateen aurreko adierazpenak irakurri, eta elkar txikitzen doazela egiten dute mehatxu. Bertsotan alderantziz da. Aurten desafio ederrak entzun dira. Eta hori da txarra. Txapelketara doanak lehiatzen joan behar du.

■ **Zuen mailan, hobetzeko, nola lantzen duzue bertsoa?**

Plazak errodajea ematen du. Zeresan gutxi dagoenean errodajea beldur bertsotik ateratzen da. Txapelketarako bertsoa

saio antolatzeke. Oso aldeko jarrera jaso dugu, eta 15 herri horiez gain, beste 6-7 herri eskaera egin, baina saiorik gabe geratu dira", dio Leitzak.

Dagoeneko bertsozale diren lurretatik haratago iritsi nahi izan dute ligarekin. Horregatik jo dute hegoalderago. Tuterara, esaterako: "Tuteran 65 lagun inguru bildu ziren. Urtean zehar euskarazko oso ekitaldi gutxi dituzten jende horiei, kultur eskaintza bat ematen die Txapelketak. Herri horietan bertsolariak ateratzea ez da hain erraza, baina euskararekin duten harremana sendotzen dugu", azpimarratzen du Leitzak.

ELKARLANA. Txapelketaren bidez bertsolaritzaren inguruan mugitzen den jendea lanean jarri dute. Horrela lortu dute antolakuntza sendotzea. Fin aritu da bakoitza bere lanean. Gai-jartzaile taldea astero-astero bildu da, eta ligatik finala bitarteko gai denak eurek jarri dituzte. Joxema Leiza bera Txapelketarako sailkatuta zegoen arren, muzin egin dio aukera horri, antolakuntzaren alde egiteko: "Gustura egin dut bertsoetan. Baina

■ Zambra aretoan 1.500 lagunetik gora bildu zen, eroso bezain bero.

gatzen, janzen, jokoak egiten, oin familiak lantzen aritzen gara. Hori etxean, paperaren aurrean jarrita lantzen du norberak.

Edozein liburutan, kalean, aurki daitezke gero bertsoetan baliatuko ditugun ideiak, irudiak edo mezuak. Horregatik, Txapelketa aurretik gauza denei adi egoten gara.

Bertso eskolan gaia jarrita jarduten dugu. Aritzen gara bestearen bertsoke-
ra pixka bat aztertzen, kritika egiten, eta nola hobetu elkarri aholkuak ematen, baina gehiago egin beharko genuke.

■ **Zenbat saio egiten dituzu? Eta nolakoak?**

Urtean ehun pasatxo. Lehen egiten nituen saio gehienak informalak ziren, orain berriez, alderantziz. Hamar saioetatik bederatziz Hegoaldean egiten ditut. Zortea dugu, eliteko bertsolari helduekin eta gazteekin egiten ditugulako saioak. Une honetan bi aldeetatik deitzen digute.

■ **Bertsolaritzan zer helburu dituzu?**

Plazaz plaza jarraitzea da helburu nagusia. Euskal Herriko Txapelketa da bi urte barru, eta Belodro-

moan sartzen ahaleginduko naiz.

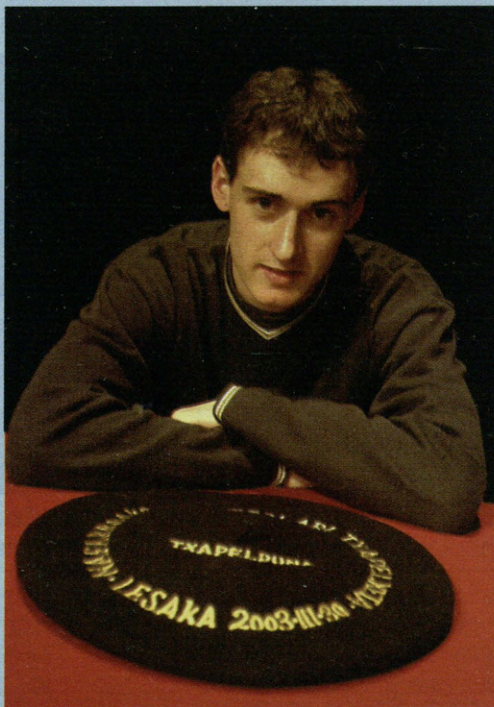
■ **Zertan aldatu dizu bertsolari izateak bizimodua?**

Aldaketarik handiena da bizitzako ardatz bertsoa hartu izana. Orduan konturatu nintzen nire lehentasuna bertsoa bihurtu zela, ez ikastea. Asteburua etxetik kanpo pasatzen dudala da gehien nabaritzen dudana. Zortea dut, Hendaia kaleetan beti bezala ibiltzen naizelako. Han jendeak ezagutzen banau, ez da bertsoagatik behintzat.

■ **Zein dira bertsogintzako zure egungo kezkak?**

Bertsolaritza mundu mailara zabaltzeko asmoa dago, urte honen bukaeran bertan egingo diren Kulturarteko Topaketetan. Baina benetan iruditzen zait bertsolaritza herriz herri dabilen jardun hori dela, eta saio horiek direla zaindu eta azertu beharrekoak.

Bertsolamintza jardunaldietan azertu ziren bertsoetako gaiak eta hor ere badago zer azertua eta eztabaidatua. Bertso Eguna ere sarri ibili da ahoz aho, eta saioa denon artean osatzen dugunez, bertsolariok ere eduki behar dugu saio horrekiko ardura eta erabakitzeke ahalmena ●

ALBERTO ELOSEGI

■ Txapela Azpeitiko eta Oiartzungo bertso eskolei eskaini zien Ametsek.

■ Julen Zelaieta

"Txapelak beharrean entzulea irabaztera joan nintzen"

Julen Zelaietak entzulea bereganatu zuen finalean. Umore kolpeak, hitz jokoak, aparteko kasta... Zein da sekretua, Julen?

Ez dakit. Banekien ezin nuela txapelak irabazi, eta finalaren aurretik Manolo Arozenak aholku bakarra eman zidan: finalari neure ukitua ematea. Entzulea irabaztea.

■ **Lau urtez parte hartu ondoren, lortu duzu finalean sartzea. Hori omen zen zure ametsa...**

Ametsa baino gehiago, jakinmina. Entrenatzen genuenean ondoak entzuten nituen finala gora eta finala behera hizketan, eta probatu nahi nuen zer den.

■ **Zein dira zure bertsotako bertuteak eta puntu ahulak?**

Puntu indartsuenak umorea eta neurri txikia. Ahulenak, berriz, neurri luzeetan kantatzea eta gai triste edo filosofiko horiek.

■ **Zer motatako saiotan gozatzen duzu gehien?**

Gehiago kostatzen zait zutik kantatzea, jarrita baino. Afalosteko giroa eta entzuleak bertsoak estimatzea gustatzen zait.

■ **Txapelketako tentsioa zer moduz eraman duzu?**

Ni urduria naiz. Baigorriko final aurrearen ostean finalean sartzeko mugan ikusten nuen neure burua. Eta barruan nintzen ala ez jakiteko aste-bete itxaron beharra, agonia izan zen! Eta Goizuetan, azken final aurrean, Olaetxearekin berdinduta nengoela jakitean ia bihotzekoak eman zidan! Gogorra egin zitzaidan onartzea nire puntu berberekin bera kanpoan geratuko zela eta ni ez. Aurtengo Txapelketan ezagutu dut zer den benetako urduritasuna. Baina oholtza gainean ondo ikusi nuen neure burua.

■ **Hemendik aurrera zer?**

Berriro finalera iristen saiatuko naiz.

■ **Zer da zuretzat bertsolaritza?**

Jolas bat, eta batzuetan jokoa ●

■ Finala zazpi puntukoan

Bertsozaleek Nafarroako Txapelketa deskubritzen dutenean, urtero joateko ohitura hartzen dute. Saltsa berezi horren osagaiak aztertzen saiatuko gara, aurtengo finala adibide hartuta.

✓ Inoiz baino maila altuagoa: Aurtengo finaleko kartelak Euskal Herri mailako puntako bertsolariak ageri zituen. Froga da horietako bat (Colina) Euskal Herriko azken Txapelketan laugarren izan zela. Beste bi (Arzallus eta Silveira) finalaren atarian geratu ziren. Eta Estitxu Arozenak ere erakutsia du zenbat dezakeen. Saioa hasierako, Xabier Legarreta ere faborito artean zen. Lau faborito egoteak ikusmina gertatu zen dio finalari, eta puntuaketetan ikusi zen goi maila oso parekatuta dagoela.

Agian horrelako mailako bertsolariak zirelako, entzuleak zerbait gehiago esperatu zuten. Eta saiotik gustura atera arren, lehertzea falta izan zen.

✓ Karakterra: Nortasun propioa landu dute Nafarroako bertsolariek. Silveiraren kasua da horren adibide nabarmenetakoa, baita Estitxu Arozena edo Julen Zelaietarena ere. Eta hori asko eskertzen du entzuleak. Euren bidea egiten asmatu dute, eta Txapelketako galbahe estuak onartzen ez duen bertsokera goi mailara eraman.

✓ Kimu berriak: Aurten Miren Artetxe eta Julen Zelaieta entzun ahal izan ditugu lehen aldiz finalean. Entzulea konbentzitu zuten biek, eta hurrengo urteetan ere izango dute finalean erakusteko aukera. Berritasunak sorpresa puntua eman zion finalari. Artetxe zorrotz eta lotsagabe aritu zen, eta "handien" ondoan aritzen badakiela erakutsi zuen.

✓ Harmailak sutan: Zambra borborka ikustea eskertu zuten agurretan bertsolariek. Lehen agur hori kantatzerako sumatu zen bertsolari bakoitzaren koadrila non zegoen eserita. Pankartak, orroak, txistuak, txaloak... Sua piztera joaten da entzulea Nafarroako finalera.

■ Emaitzak jakiteko unean, bertsolariek Bautista Barandalla eta Koldo Kareaga askatzeko eskatu zuten. Entzuleek zutitu eta txaloka erantzun zuten.

Txapelketa aurreko bi asteak eromena izaten dira. Ez nengoen ziur bertsotan nola erantzungo nuen, eta nahiago izan dut antolaketa bakarrik heltzea".

BALORAZIOA. Bertsolariei trebatzeko aukera ematen die Txapelketak. Ordai-

netan, gustura dago Leitza: "Bertso maila beste urteetan baino altuagoa izan da". dio. Inoiz baino jende gehiagok jarraitu du Txapelketa. Horretan eragina izan du bertsolarien mailak eta bertso ligan herrietako jendearekin sortutako harremanak ●

◆ **ESTITXU/ ITZIAR EIZAGIRRE**

■ Bittor Elizagoienek 25 urte bete ditu Nafarroako Txapelketan kantuan. Finalean omendu egin zuten. Argazkian bere alaba, bertso bat eskainiz.

✓ Lehia eta laguntasuna, nahasketa gazi-gozoa: Elkarri botatako desafiorik ez zen falta izan. Zenbait gaitan, noraino zebiltzan txantxetan eta noraino ari ziren barruak husten zalantza airean utzi zuten bertsolariek. Eta era berean, tentsio unerik altuenean bat egin zuten pankarta beraren atzean. Zambra osoak txaloz lagundu zuen Elizagoienek 25. urtemugako agurra. Txapela jantzi orduko bi adiskideek elkarri bizkarrean emandako kolpetxoak dira oholtza gaineko kidetasunaren seinale. Baina berehala Colinak imintzio egin zuen, puntu bakarrera geratu zela jakitean. Arerio eta lagun, biak batera.

✓ Gai-jartzaileen lana eskertzen du antolakuntzak. Bertsolariak neurtzen du ondoen kantatzeko noraino lagundu edo mugatu duten. Entzuleen aulkietatik, denetarik entzun zen. Baina gai gordin xamar batzuk ere joan ziren tartean, berdekerietan erortzeko arriskua zutenak. Gaietan “zu neska zara eta zu mutila”, “zu andrea eta zu gizona”, generoa hainbeste markatu beharra ere bada zerbaiten seinale. Familia, eliza eta ohitura zaharrak maiz xamar ateraz ziren.

✓ Puntuatzekoak eta puntazoak: Gauza jakina da txapelketetan bertsolariak lotuago sentitzen direla. Gai bakoitzean zer esatea tokatzen den, horretara mugatzeko arriskua dago. Nafarroako finalean bietatik ikusi zen. Zurikeriaren muga ibilitako diplomazia, eta ateraldi ausartak ere bai. Denek bota zuten gogoan hartzeko moduko bertsorik ●

■ Nafarroako bertsolari bakoitzak bere estiloa landu du. Argazkilariak ere bakoitzaren ohiko jarrera harrapatu du.

■ Bittor Elizagoien

“Finalean sartzen naizen artean, atera egingo naiz”

Nola gogoratzen duzu 1979an jokatu zenuen zure lehen Txapelketa?

1966. urte ingurutik ez zen Nafarroako Txapelketa jokatzeko. 1979an berpiztu zen, eta urte hartan zazpi bertsolarik bakarrik parte hartu genuen. Bautista Madariaga, Juanito Perurena, Jexux Goñi, Argiñarena anaiak eta Fagoaga gaztea aritu ziren nirekin. Goizean beroketa saio bat egin genuen, puntuatu gabe, eta arratsaldean jokatu zen txapela.

Nik 17 urte nituen, eta nire debut ofiziala txapelketa hartan izan zen. Nahiko urduri nengoen, ez nuen ohiturarik jendaurrean kantatzeko. A zer lasaitua, bukatu zenean!

■ Maila aldetik zer bilakaera izan du Nafarroako Txapelketak?

Teknikoki asko hobetu da. Egungo bertsolari gazte denak bertso eskoletatik heldu dira, eta txikitatik landu dute teknika. Horrez gain, aldaketa nagusia da garai batean bertsolari denak baserritarrek zirela, eta egun lizentziatuak. Sekulako maila hartu du Txapelketak.

■ Entzuleak ere aldatu al dira?

Bertsolaria baino gehiago aldatu da entzulea. Orain 25 urte, bertso txarrei ere sekulako txalo pila jotzen zitzairen. Egungo entzuleak gehiago eskatzen du, bertsoa hobeki ulertzen du, badaki potoa zer den, gaia nork menperatzen duen...

■ Bi txapel jantzi zenituen. Bata 1992an, bestea 1999an.

Lehenengoa oso hunkigarria izan zen, denok dugun txapel gosea asetu baitzidan. Bigarrena ere hagitz polita izan zen, baina lasaia hartu nuen.

■ Zer motibazio duzu jarraitzeko?

Beti izan naiz apustu zalea eta neure buruari botatako erronka da. Finalean sartzen naizen artean, atera egingo naiz ●

ANTZERKIA

Gorringo taldeak Joxean Sagastizabalen "Kutsidazu bidea, Ixabel" eleberria antzezlan bihurtu du. Martxoaren 15ean estreinatutako lanak euskaldun berri batek baserri giroan bizitako gorabeherak azaltzen ditu, umore bizian.

BASERRI HONETAN SWAHILIERAZ DAKITE!

Una cosa tengo que desirte, los de Aranguren tienen fama de hablar serrao", esan zion taxi gidariak baserri parera ailegatu zirenean. Juan Martinek, hemeretzi urtez asfalto hutsean hazi ondoren, "Josechu el vasco" bihurtuta itzuli nahi zuen uda hartan Donostiara eta horrexegatik Alkizako barnetegian izena eman eta Tolosa inguruko baserri batera apopilo joatea erabaki zuen. Aranguren baserrira. Taxitik jaitsi eta sukaldera familia agurtzera sartu bezain pronto konturatu zen, ordea, ez zuela bere helburua berehalakoan lortuko. "Munzj galitxrop", esan zion aitak, eta "Txurriasko xertujg", ondoren amak. Juan Martinek, badaezpada, "Berdin!", erantzun zuen, nahiko estututa. Egia zen bai: "serrao" hitz egiten zuten.

Gorringo taldeak, Anjel Alkain aktorearen gidaritzapean, Joxean Sagastizabalen "Kutsidazu bidea, Ixabel" eleberria eszenaratzea erabaki zuen euren lehen muntaia egiteko. Zazpi urtez Hankagorri taldearekin haurrentzako antzerkian jardun ostean, helduei zuzendutako zerbait sortzeko gogoia piztu zitzairen. Idazle eibartarraren testua oso egokia iruditu zitzairen euren xederako: "Umorea egitea, euskal literatura taularatzea eta euskara herrikoia erabiltzea dira gure taldearen helburuak, eta eleberriak hiru ezaugarriak bete-betean ukitzen ditu", dio antzezlanean hainbat pertsonaia gorpuzten dituen Anjel Alkainek.

Gorringo taldekoek Anartz Zuazuari eskatu zioten lana zuzentzeko, lehendik

ere harekin harremana izan baitzuten, "haurrentzako ikuskizun bat zuzendu nien", dio Zuazuak, "baina hura ez zen denok nahi bezain ondo atera eta bai Anjeli eta bai niri zapore nahiko garratza gelditu zitzaigun. Horregatik, nolabait, horri buelta emateko, elkarrekin berriro lan egiteko gogoa genuen".

Nagore Aranburuk egin duen antzerkirako egokitzapena eleberriarekiko oso fidela da. Pertsonaia batzuk kendu egin dituzte, eta liburuan ageri ez diren pasarte batzuk ere sartu dituzte. Horretarako Sagastizabal beraren laguntza izan dute. Azkenean eleberriak berak duen freskotasuna taula gainean islatzea lortu dute, ikusleen gozamenerako.

GERTUKO PERTSONAIAK.

Mikel Sarriegik jokatzeko duen Juan Martin protagonistaren rola eta, Ainere Tolosak Ixabelena. Iñaki Agirrezabal, Egoitz Lasa, Anjel Alkain eta Ixabel Agirresarobe aktoreak.

□ "Ez dut uste estereotipoetan erori garenik. Euskal Herrian baserri-tar klase asko dago. Entseguetan bakoitza berea lantzen saiatu da"
ANJEL ALKAIN

reek, berriz, Aranguren baserriko familia hezur-haragizko bilakatu dute. Aktore gehienek pertsonaia bat baino gehiago landu dute, guztiak ere euskaldunoi oso gertuko zaizkigunak: "Baina ez dut uste estereotipoetan erori garenik", dio Alkainek, "Euskal Herrian baserri-tar klase asko dago. Entseguetan bakoitza berea lantzen saiatu gara". Zuzendaria ere ados agertu da horretan: "Egin duguna da pertsonaiak limitera eramanez, antzerkia egitea hori baita, azken batean".

Protagonistak lehen istantetik konplize bihurtzen ditu ikusleak. Jatorrizko testuan bezalaxe, publikoari zuzentzen zaio lan guztian zehar, laugarren horma apurtuz. Era berean, baserri-tarrek swahiliera hitz egiten dutenean ere, ikusleak, Juan Martinek bezala, ez du ia ezer ulertzen. Ikusleak ere euskaldun berriaren azalean sartzen da ikuskizunak iraun bitartean.

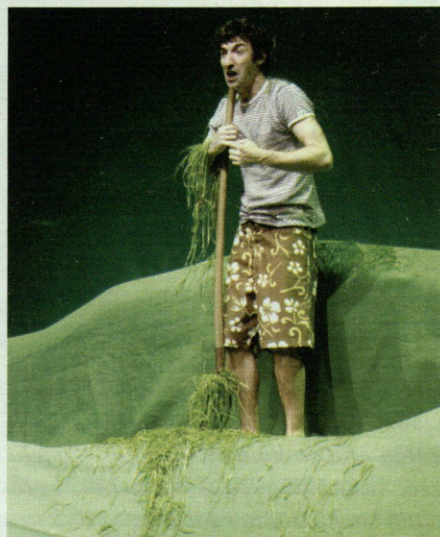
Antzezlanak baserri giroan kokatuta dago, eta hortaz, eszenografiak, eszenaren arabera, baserriko ukulua, sukaldaria, logela edo soroa irudikatzen du. Batez ere argiztapenaren eta irudimenaren esku uzten da kokatze lan hori. Base-

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

ritik Alkizarako mendi bideak irudikatzen dituen maketa berde bat da dekoratua-ren elementu bakarra. Eszenografia izan da, hain justu, prestaketa guztian arazo gehien sortu duena: "Nik orain arte eszenografo valentziar batekin egin izan dut lan. Baja hartu zuen, ordea, eta nora jo ez nekiela gelditu nintzen. Buelta asko emanda Anjelek ezagutzen zuen arkitektoen estudio batera joan eta bertan eskatu genuen eszenografia. Eta ez nuen nahi nuena berehalakoan lortu", dio Zuazuak.

Azkenean, estreinaldirako, astebete gelditzen zela, talde guztiak hartu behar izan zuen parte eszenografiaren muntaian: "Egia esan, nahiz eta hasieratik okertu, esperientzia baikorra izan da azkenean. Taldeak elkarrekin egin baitu lan dena aurrera ateratzeko".

Ikusle oldea

Joxean Sagastizabalen "Kutsidazu bidea, Ixabel" eleberria euskal literaturaren historian ale gehien saldu duen lana da. 1994. urtean Alberdaniak argitaratu zutenetik 31 argitaraldi egin dira. Eta badirudi antzezlanak ere arrakastaren bide bera jarraituko duela, izan ere, lehen bi asteburuetan guztira hiru mila pertsona inguru joan baitziren antzezlana ikustera. Taldeko kideek ez zuten halako harrerarik espero: "Oraindik laino batean gaude", dio Anjel Alkainek, "tira, bagenekien eleberriak berak eta

umorezko antzerkia egiteak jendea erakarriko zuela, baina ez genuen halako boomik espero. Emanaldi mordo ari zaigu ateratzen. Gainera, normalean antzerkira joaten ez den jendea ere etortzen da emanaldietara, adineko jendea... Ni horrekin oso gustura nago".

Anartz Zuazua ere nahiko harrituta utzi du ikusleen berotasunak: "Beste edozein antzezlanek bere ibilbide osoan lortzen ez duen ikusle kopurua lortu dugu lau emanaldietan. Pasada bat izan da" ●

BARREA HELBURU. Aitor Furundarenak espresuki antzezlan honetarako musika sortu izana ere luxu bat izan da taldeko kideentzat: *"Niri Aitor oso tipo positiboa iruditzen zait"*, gaineratu du Alkainek, *"umoretsua da eta soluzioak etengabe ematen dituena"*. Hala, antzezlari erritmoa ematen laguntzen duten estilo anitzeko doinuak sortu ditu musikariak, horretarako euskal musika tresnak erabiliaz.

"Kutsidazu bidea, Ixabel" Euskal Herriko txoko askotan ikusteko parada izango da hemendik aurrera. Herri txiki-tara ailegatu asmoz, frontoietan eta halako lekuetan ere eskainiko dituzte emanaldiak.

Baserritarrek swahili- liera hitz egiten duten ere, ikusleak, Juan Martinek bezala, ez du ia ezer ulertzen

Nahiz eta pertsonaiek erabiltzen duten hizkuntza Tolosa aldekoa izan, taldekoek ez dute uste edozein muturreko euskaldunak istorioa ulertzeko arazorik izango duenik: *"Gipuzkera eta euskara batua ez dira hain ezberdinak. Bestela ere, saiaturako gara lekuaren arabera pittin bat hizkuntza egokitzen"*.

Komedia honen bidez antzerkikira aspaldi joan ez den jendea ere erakarri nahi du Gorringo taldeak. Anartz Zuazua garbi du zein den ikuskizunaren betebeharr nagusia: *"Batez ere dibertimendurako sortutako lana da"*.

◆ AINARA GURRUTXAGA

Anartz Zuazua

"Antzerki entretenigarria egitearen aldeko naiz"

Pixkanaka bere ametsak betetzen ari da Anartz Zuazua donostiarrak. Hemezortzi urterekin antzerki zuzendari izan nahi zuen eta orain, hogeita hamarrekin, jada lan horretan eskarmentua badu.

Dar Dar taldearekin "Eta zer?" antzezlana zuzentzea egokitu zitzaion lehenik. Gero Txalok "Natatxa" zuzentzeko eskatu zion. Gorringorena helduentzat zuzentzen duen lehenetariko muntaia da. Egun aktore lanak alde batera utzi gabe, Donostiako Zurriola Ikastolan antzerki irakasle ere bada. Euskal Aktoreen Batasuna ekainean egitekoa den gala prestatzen hasi da orain buru-belarri.

■ **Aktore aritu zara urtetan, zergatik erakarri zintuen ondoren zuzendari lanak?**

Inoiz ez naiz oso konstantea izan. Ez zait gustatzen beti gauza bera egiten ibiltzea eta egia esan aktore lanak badu batzuetan horretatik nahiko. ETBn "Jaun eta Jabe" telesailan urtebetez aritu nintzen, esaterako, azkenean fabrika batera nindoala iruditzen zitzaidan. Zuzendari izateak, berriz, aukera ematen dizu bi hilabetetan lan bat amaitu eta beste batean hasteko.

■ **Zuzendari gisa izango dituzure lan egiteko moduak...**

Asko gustatzen zait irudimenarekin jolastea. Gorputz espresioa oso garrantzitsua da niretzat. Era berean, musikak presentzia handia izaten du nire muntaietan. Gurea irudiaren generazioa da, zinemaren eragin handia daukagu.

Nik antzerkia ia zinema bezala egiten dut, horregatik da ikusteko hain erraza. Garaiak aldatzen ari dira eta antzerkiak ere aldatzen joan behar du. Horrela errazago hasiko litzateke jendea antzerkikira joaten. Jendeak ez du txapa bat entzutera joan nahi antzerkikira. Badakit batzuk kritikatu nautela baina berdin zait, antzerki entretenigarriaren aldekoa naiz.

■ **Zer darabilzu orain buruan?**

Aktoreen gala amaituta opor batzuk hartu nahi ditut, lan asko egin baitut azken aldian. Datorren urtean ikusiko dut zer egin. Egia esan, badut amets bat: antzerki talde propioa sortzea. Agian, datorren urtean, lan handirik ez badut, hasiko naiz horretan. Gogo asko daukat inori konturik eman gabe jarduteko, eta hanka sartu behar badut, sartzeko. Hobe orain, 40rekin baino! ●

■ Nagore Aranburuk egin duen antzerkirako egokitapena eleberriarekiko oso fidela da.

2003ko apirila

KM
10

KOLDO MITXELENA Kulturunea

Erakusketak

Arkitektura eszentrikoak

Erakustaretoa

Zumalabe

Joxe Migel Zumalabe Mendiburu
1906-1992
Ganbara

Monocanal

Estatuko artistek 1996 eta 2002
artearen egindako bideo sorkun-
tzen berrikuspena.
Areto Nagusia

Kontzertuak

Ekitaldiak zuzenean RealVideo bidez, web orrian
www.gipuzkoa.net/Kultura

Euskat

Topaketak. Trobades.

Lekua: KMK, Areto Nagusia
Urdaneta, 9. Donostia

Pau Casan

Pianoa.
F. Marshall, J. Massià, E. Granados, F. Mompou,
X. Montsalvatge, N. Bonet eta J.L. Guzmanen lanak joko ditu.

Duo Eutonos

Partaideak: Eugenio Becceruchi (kitarra) eta Antonio Cipriani (bibolina).
Kitarra-bibolinatarako hamar fantasia interpretatuko dituzte.

Jardunaldiak

Ekitaldiak zuzenean RealVideo bidez, web orrian
www.gipuzkoa.net/Kultura

Ardoaren V. Jardunaldiak - "Viniapolis"

Lekua: KMK, Areto Nagusia
Urdaneta, 9. Donostia

Hitzaldia:

Mª Antonia Fernández Daza (Kimika Zientzietan lizentziatua)
"Panorama en los vinos españoles - Conocimientos básicos de cata"

Hitzaldia:

Luis Pérez Verdú (Enologoa)
"Repaso a los vinos catalanes - Los vinos en el Priorato (Tarragona)"

Hitzaldia:

Mikel Ceberio ("El viandar" aldizkari gastronomikoaren zuzendaria)
"Vino y Gastronomía, Maridaje, quesos y vino"

Inmigrazioa: Gure beldurra eta arrangurak

Lekua: KMK, Areto Nagusia
Urdaneta, 9. Donostia

ostirala
11

Hitzaldia:

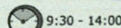
Cristina Garaizabal
Prostitución, inmigración y derechos.

larunbata
12

Mintegia:

Cristina Garaizabal
Prostitución ¿Regularización, abolición o
reconocimiento de derechos? ¿Derechos
laborales para las trabajadoras del sexo?.

Ondarea

Untzi Museoa

Itsas Memoria 4

Revista divulgativa de estudios marítimos. Número
dedicado al transporte y comercio marítimo en el País Vasco.

Arteleku

"Ez gugandik aldendu"

arteleku

Erakusketak

Octavio Blasi, Gabriela Kraviez, Tulio de Sagastizabal, Iñaki
Gracenea, Iñaki Imaz eta Juan Pérez Agirregoikoa
Centro Cultural Conde Duque. Madrid.
Koodinatzailea: RMS Asociación

martxoaren
27
etik

apirilaren
16
era

Euskara

Gipuzkoan euskara sustatzeko ekintzak

Deialdia: Gipuzkoako Aldizkari Ofiziala, 44. zk., 2003ko
martxoaren 6koa.

www.gipuzkoa.net/concursos/home.html?idioma=e&clase=2&area=64

Eskaerak aurkezteko epea: 2003ko apirilaren 25a

Diru laguntzak

Laster: Euskaraz garatutako haur eta gazteen aisialdirako
proiektuetarako diru laguntzak.

Apirilaren erdi aldean argitaratuko da Gipuzkoako
Aldizkari Ofizialean.

apirilaren
25
era

Gazteria

Gaztemaniak 7. Maketen Lehiaketa

Informazioa jasotzeko: 900 110 111

ctj1@gazteria.gipuzkoa.net

Gaztemaniak!-eko hurrengo kontzertuak

King Khan & His Shrines (Canada)

apirilak 15

Gazteszena - Donostia (5 euro)

Udalekuak 2003

Zozketarako izen ematea martxoaren 25etik apirilaren 1era.

Gazte Oporraldiak

14-17 urte bitarteko neska-mutilentzat.

Aurkezpena: Apirilaren 28an

Zozketarako izena emateko epea:

Apirilaren 29tik maiatzaren 9ra

Gazteria Zerbitzuaren diru laguntzak

Apirilaren 30 an eskaera orriak aurkezteko epea bukatuko da.

martxoaren
15

apirilaren
1

martxoaren
28

apirilaren
30

Kirolak

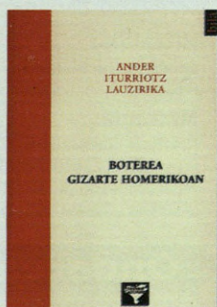
Kirol Zerbitzuaren diru laguntzak

Informazioa: 943 48 24 97

www.gipuzkoa.net/kirolak

A S T E K O L I B U R U A

HOMEROK AZALDUTAKO BOTEREAREN IKERKETA

**BOTEREA
GIZARTE
HOMERIKOAN**
Ander Iturriotz
U. VASCONIAE
326 orrialde
22 euro

Utrisque Vasconiae argitaletxearen eskutik Ander Iturriotz Lauzirikak plazaratu duen “Boterea gizarte homerikoan” lanean, helendarren epika zaharrean agertzen den gizarte aristokratiakoaren nondik-norakoak bildu ditu eta haietan kokatu du ikerlariak bere hausnarketa, boterea aztertu ahal izateko, ikusiz nola lehiatzen ziren elite politikoak hura lortzeko eta zer nolako teknikak erabiltzen zituzten herria limurtzeko eta beraien interesen alde jar zedin. Mezu politikoa ikuskizun bilakatzen da gaur egun, baina Ander Iturriotzek aztertutakoaren arabera, hain

berria iruditu dakigukeen teknika limurtzaile bera erabiltzen omen zen gizarte homerikoan ere, eta, hain zuzen Homerok oso ondo erakusten omen du aristokrata akeoek herritarrek limurtzeko nolako trebezia zeukaten. Nolanahi ere, antzekotasunak antzekotasun, ezberdintasunak ere aurkitu du ikerlariak orduko eta gaurko egoeren artean: orain herriak geroz eta protagonismo txikiagoa duela, gizarte aristokratiko eta gerrari hartan garrantzia handia zuen bitartean. Adibidez, boterearen jabe ziren erregeek ezin omen zuten inongo erabakirik hartu herriari kontsulta egin gabe.

▼ Egileari Galdezka

“Homeroren alde politikoa aztertu dut”

Ander Iturriotz Lauzirika

■ Laburbilduko al zeniguke zure lan honen mamia?

Boterearen azterketa bat da. Eta boterea aztertzeko, asko maite dudan testuinguru bat erabili dut, hain zuzen ere gizarte homerikoa.

■ Eta zer ikertu duzu?

Homerok badu alde literario bat, baina baita alde politiko bat ere, eta Homeroren alde politiko hori aztertzeko saiatu naiz lan honetan. Homero unibertsa baino gehiago delakoan nago. “Guzion irakasle” deitu zion Platonek, eta halaxe dela uste dut, ez bakarrik greziar klasikoentzat, Mendebalde guztientzat ere bai. Pentsa “Iliada” eta “Odisea” zer diren! Eta horietan aztertu dut gizarte aristokratikoa nolakoa zen, nolatan ziren gerrariak aristokrata homeriko haiek, nolako eredu hezitzaileak zeuzkaten, nolako nortasuna eta klase barruko elkartasun sareak zeuzkaten... Eta hori guztia aztertu eta gero, irakurketa politiko bat egiten dut, adieraziz Homerok Tucídidesek edota Maquiavelok bezain argi erakusten digula boterea zer den eta nola funtzionatzen duen.

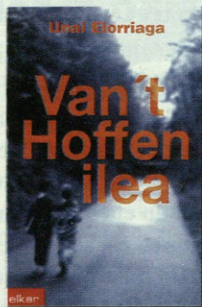
■ Horretan ahalegindu zara batik bat?

Bai. Baina ez bakarrik gizarte klasiko hura aztertu nahi izan dudalako, edo irakurlea helendar zibilizazioarekin harremanetan jartzeko asmo hutsean. Beste bat izan da nire arrazoi nagusia. Izan ere, nire ustez gizarte klasiko hura argazki edo erradiografia ezinhobea da gaur eguneko boterea, botere jolasak eta erakunde politikoen azterketarako. “Odisea”n ere bai, baina batik bat “Iliada”n erregeek hartzen dituzten erabaki guztiak biltzarrean hartzen dira, herriaren aurrean. Hor dago herri nortasuna!

L I B U R U A K

**VAN'T HOFFEN
ILEA**

Unai Elorriaga
ELKAR
218 orrialde
14,30 euro

UNAI ELORRIAGAREN BIGARREN ELEBERRIA

Beasaingo Udalak, CAF enpresak eta Elkar argitaletxeak antolaturiko IV. Igartza saria irabazi zuen Unai Elorriagak "Van't Hoffen ilea" lanarekin. Bere estilo bereziaz idatzi du "SPrako tranbia"ren egileak bigarren eleberrir samur hau ere, gauzak erdizka esanez, eta testuan irakurlea txundi dezaketen txinpartak etengabe bilatuz. Itsasertzeko herri batera lan bat egiteko asmotan iristen den Ministerioko funtzionario bat da protagonista nagusia, nahiz istorio nagusi horretan zehar tartekatzen diren istorio anitzetan beste pertsonaia bitxi asko ageri diren, funtzionario hori etxez etxe ibiliko baita, ustez herriko pertsonaia berezien bizitzako pasarteak jasotzen, baina ageriko asmo horren atzean beste helburu bat ezkutatu du.

**ARGISENTIKO
IPUINAK**

Jose Mari Satrustegi
IBAIZABAL
55 orrialde
7,12 euro

HAURRENTZAT IPUIN LILURAGARRIAK

Duela hain gutxi betirako joan zaigun Jose Mari Satrustegi makina bat lan egina da euskalgintzan. Horien artean, haurrentzat idatzita utzi zizkigun ipuin liluragarriak daude. Ibaizabal argitaletxearen eskutik plazaratu zuen "Argisentiko ipuinak" bildumatxoan jasota dauden hauexek, adibidez. Aitziber Alonsok eginiko marrazki politez horniturik ageri dira, eta basoko animalia kankailuen hanka azpian zikin-zikin gelditu zen Ilargiaren iturriari eta hura hainbeste maite zuten erleei gertatutakoa agertzen da batean; errikume batek nola lortu zuen bizirik irautea, bestean; erleek irabazi zuten gerra bat, hurrengoan; goroldio mutuarena, gero; eta Ilargian bizi den gizonarena, azkenik.

**ELEGIA A UN
MUCHACHO
VASCO MUERTO
EN INGLATERRA
(1938)**

Luis Cernuda
OLERTI ETXEA
11 orrialde

CERNUDA HUNKITU ZUEN EUSKAL MUTIKOA

Poesiaren Nazioarteko Egunaren oroigarri gisa plazaratu du Zarauzko Olerti Etxeak Luis Cernuda poetak Londresko atzerrian idatzi zuen "Elegía a un muchacho vasco muerto en Inglaterra (1938)" liburuxka, saltzeko ez den edizioan. Bereak eta bost pasa behar izan zituen Luis Cernudak ere, antza denez, 1938an gerratik ihesi Ingalaterrara alde egin zuenean. Ez lanik eta ez dirurik, Basque Children Committee delakoak gerra anker haren ondorioetatik libratzeko atzerriara ekarritako euskal haurrak zaintzeko egin zion eskaera onartu zuen. Eta ume haien artean ezagutu zuen Jose Sobrino, leuzemia zeukan mutikoa, heriotzetik gertu zegoela eman nahi zizkioten arimarentzako laguntzei uko egin eta Cernudari poema bat errezitatzeko eskatu ziona.

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

K A L I T A T E A

L I B U R U A K

**DULCINEA EN
MANHATTAN**

Verónica

Pedemonte

KUTXA FUNDAZIOA

61 orrialde

3,50 euro

2002KO IRUN HIRIKO OLERKI SARIA

Veronica Pedemontek aurkeztutako “Dulcinea en Manhattan” poesia bilduma suertatu zen garaile 2002ko Irun Hiriko Kutxa Literatur sariaren Olerki sailean, lehiaketa honek gaztelerazko lanentzat duen alorrean. Montevideoan jaio da olerkari hau, egun Cadizgo Puerto de Santa Maria herrian bizi den arren. Bere lan honetan, Kixote Mantxakoak hainbeste maite zuen emakumea XXI. mendean kokatu du eta diruak baino agintzen ez duen eszenatokia bidali, bertan aurkitzen diren eskale eta behartsu guztiak gertutik ezagutu ditzan. Amets iraultzaile guztien heriotza aurreikusia dagoela dirudien garai honetan, txikano zaurituekin eta Bronx auzunean bizirik irauteko ahaleginean diharduten errusiarrekin aurkituko da Dulcinea. Eta Kixoterik gabe.

**EMAKUMEAK
XX. MENDEKO
HISTORIAN**

Alizia Stürtze,

Maria Colera

GAIK

213 orrialde

13 euro

EMAKUNDE SARIA HEZKUNTZA ARLOAN

Emakunde saria Hezkuntza arloan eskuratu zuen Alizia Stürtzek eta Maria Colerak osatutako “Emakumeak XX. mendeko historian (Pertsonaiak, gaiak, gertaerak)” izenburuko lan honek. Hiru atal nagusitan dago banaturik joan den mendean emakumeek beren askatasuna lortzeko emandako aurrerapauso izugarriak -eta baita atzerapauso batzuk ere- azaltzen dituen liburu hau. Lehenengoan, XX. mendeko emakumeen historia eskaintzen da, urtez urteko berri esanguratsu batzuen bidez: “1900: Eskolatu behar al dira neskatoak?” izenekoak, kasu. Bigarren atalean, ematea lortutako aurrerapauso ugariak eta zenbait atzerapauso ere bai. Eta hirugarrenengan, igaro berri den mende horren historian protagonista izan ziren emakumeen biografia laburrak agertzen dira.

**EL LIBRO DE
EMMA**

Marie-Célie Agnant

TXALAPARTA

155 orrialde

12,50 euro

EMAKUME BELTZEN PATU GORRIA

Esklabotzak emakume beltzen artean utzitako aztarna ankerra ageri da sortzez haitiarra den Marie-Célie Agnant idazlearen “El libro de Emma” nobelan. Eta Haiti izan zitekeen uharte batean igaro behar izan zuen bere haurtzaro latza liburuiko protagonistak ere, behin psikiatrikoan dagoela azalduko duen bezala. Biziki maite zuen txikitan berak ama, kanela koloreko emakume eder bat, jakinik ere hark begien aurrean ikusi ere ezin zuela egin azalez erabat beltza eta une desagokian jaio zitzaion alaba. Eta lehenbailehen norbaitekin ezkondu eta bere albotik uxatzeko asmotan, sorgin batengana eramane zuen oraindik haurra baino ez zenean, ablazioa egin ziezaiola. Eta orduan bakarrik erabakiko zuen Emmak ama uztea eta etxetik ihes egitea.

D I S K O A

**GAUA IRISTEN
DEN
MOMENTUAN**

Ambulance

OIHUKA

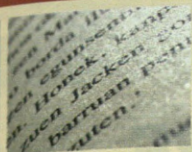
10 kanta

13,90 euro

POP-A MAITE DUEN TALDEAREN DOINUAK

Kantu samurrak dira Lakuntzako talde honen lehen CDan agertzen direnak, Patxi Razkinen ahots eztiaren bidez, beti ere Sergio Goikoetxearen baxua, Mikel Goñiren teklatura eta gitarra akustikoa, Ricardo Aretaren bateria eta Ismael Jimenez “Kata”ren gitarra elektrikoa eta akustikoa lagun dituela. Beraiek dira Ambulance, pop doinuen maitaleak, eta “Ez nazazu begira”, “Sortuko

dira kantuak”, “Bapatean”, “Urtaro hau (iheitzan)”, “Beirut-eko txakurrrak”, “Lurra eta armak”, “Zure bila”, “Hemen ez du euririk egiten”, “Ama Lurra” eta “Estaltzen zaituen ehuna” taldearen abestiak. Mikel Goñik osatu ditu gehienak musika eta hitzak, Sergio Goikoetxearen “Ama Lurra” eta Juanjo Olasagarren “Gaupasa” poesia liburutik hartutako bi olerkiak ez beste guztiak.

SANTURTZI, apirilak 10

Literatura
Santurtziko Udal Euskaltegiak eta Udalaren euskara zerbitzuak antolatuta ipuin irakurraldia eskainiko du Iban Zaldúa idazleak. Sarrera, doakoa izango da.
18:00
Kresala aretoa

EIBAR, apirilak 16a arte

Erakusketa
Aurtengo apirilean 50 urte beteko dira Eibarko lehen irati estazioa sortu zenetik. Hori dela eta, erakusketa prestatu dute, Eibarren lan egin duten zenbait estazioren programazioa eta ahotsak gogora ekarri asmoz.
18:30-20:30
Portalea

DONOSTIA, maiatzaren 18a arte

Erakusketa
Joxe Migel Zumalabe Mendibururen (1906-1992) lana izango da ikusgai erakusketa aretoan.
10:30-14:00/16:00-20:30
(astelehena eta jai egunetan itxita)
Koldo Mitxelena kulturunea

URRUÑA, apirilak 12

Jaialdia
Hendaia Bertsutan elkarteak bertso afaria antolatu du. Bertan Joxe Agirre, Imanol Lazkano, Jexu Mari Irazu eta Sustrai Colina bertsolariek hartuko dute parte. Gai jartzaile Xumai Murua izango da.
20:30
Pausuako Xaia ostetua

BILBO, apirilak 11

Musika
Sean Keane batez ere folk kantaria izan arren, primeran daki joera hori country, blues edo pop kantuekin nahasten. Eskatu gonbidapena Bilboko EHUKo Kultur Gestiorako bulegoan.
20:30
Euskalduna jauregia

ZUMARRAGA, ekainaren 27a arte

Literatur Lehiaketa
Zumarraga eta Urretxuko Udalek Narratiba eta Poesiako Iparragirre Saria 2003 lehiaketarako deia egin dute. Lanak Urretxuko kultur etxera edo Zumarragako Udalera bidali behar dira.

ELORRIO, apirilak 13

Dantza
Kresala euskal dantza taldeak "Marixe" ikuskizuna eskainiko du. Euskal dantzaren munduan arreta txikia eskaintzen zaio haurrari, gerora taula gaineko arteen zale izango denari. Hutsune hori betetzeko asmoz sortua da ikuskizun hau.
17:00
Ariola kultur aretoa

ANTZUOLA, apirilak 11

Hitzaldia
Kike Amonarriz, soziolinguista, txiste kontalari eta aurkezleak, "Eske hau superguay da" hitzaldia eskainiko du. Euskararen erabilerarekin lotutako saioa da eta hura aztertuko du. Umorerik ez da faltako, tolosarrak beti ematen diolako ukitu hori bere ekitaldi guztiei.
19:00
Udaletxea

LEGAZPI, apirilaren 27a arte

Erakusketa
Iñaki Bilbaoren "Pasaia" bilduma izango da ikusgai.
17:30-20:30 (asteartetik ostiralera)
12:00-14:00 (larunbat eta jai egunetan)
Bikuña jauregia

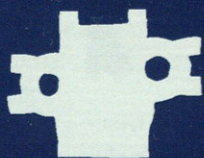
IRUÑEA, apirilak 13

Antzerkia
XI. Umeentzako Antzerki Testu lehiaketan irabazle suertatu zen lana, "Kontu kontari edo kontuz kontalariarekin" antzezlan, estreinatuko du Xabier Díaz Esartek.
18:30
Nafarroko Antzerki Eskolaren egoitza

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera

Agenda: KATIXA GARATE

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa
gizarte ekintza

Hainbat landare beste batzuen bizkar bizi da, hainbat hitz beste batzuen aldaera edo eratorri da. Gizakiok ere sarri gauza bera egiten dugu.

HIZKUNTZA ETA LANDARE BIZKARROIAK

Bizitzeko beste landare batzuen izerdia zurrupatu beste aukerarik ez duen *Orobancha* generoko landare jendearen lore zuztar dotoreek urteoro begiak kentzen dizkirate. Landare hauetako espezie bakoitza beste landare jakin baten bizkar bizi da: huntza, hirusta, gisatsa, otea, ezkaia...

Orobancha izena grekotik dator: *ôrôbôs*, zalke ala ilar-latz edo askol mota bat eta *anche*, itoaz hiltzen duena. Garai batean egun baino gehiago landu izan ziren lekadun hauen landareak itoko

zitzen eta handik sortuko zuten beraren-tzako izena.

Iruñean erabiltzen omen zen askola

izena arabieratik ote datorren susmo azaltzen du Lakoizketa botanikariak XIX mendean. *Orobancha*-aren pagotxa der landare hau *Lathyrus sativus* da. Botani kari honek txabotxa edo pautxa bezala jaso zuen pagotxa bera ere nondik dator kigu? Irigarai ere Nafarroan jaso zuen "baboxa"tik, gaztelerazko "fabucha"tik. Azkuek jaso zuen okzitanierako proven tzer dialektoko "farouch"etik, ala nondik? Finean, landareak, hizkuntzak eta gugu denak denon bizkarroi... ●

◆ JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

O S A S U N A

Minbizia duten umeek hortz-haginetan arazoak izaten dituzte. Osakidetzak bi protokolo prestatu ditu: bat haur hauen senitartekoei zuzenduta, eta bestea profesionalentzat.

UME ONKOLOGIKOEN DENTISTA

Euskal Herriko Unibertsitatean egindako ikerketa batek agerian utzi duenez, minbiziak jota dauden haurren %85ak ahoan eta hortz-haginetan hainbat patologia izaten ditu, minbiziaren kontra jasotzen duten tratamenduaren ondorioz. Baina konplikazio horietako asko ahoko higie egoiarekin desagertuko lirake, egunero-egunero hortzak fluorrarekin eskuilatuz adibidez, eta aldian behin dentistarengana joanez.

Ikerketa hori Miren Alpont odontologoaren tesia izan da, eta lan horretan Gurtzetako ospitaleko haurren Onkologia zerbitzuak eta EHUKo Estomatologia sailak ere hartu dute parte. Ikerketa horren emaitzak ikusita Osakidetzak bi protokolo

ALBERTO ELOSEGI

landu eta jarri ditu martxan, aho-hortzeta-ko prebentzioa ume onkologikoetan modurik eraginkorrenean egiteko.

Alpont doktoreak esan zuenez, tratamendu onkologikoa oso agresiboa da eta epe labur eta luzera konplikazioak dakar-

tza umeetan. Horrela, kimioterapia edo erradioterapiarekin tratatzen dituzten umeen %71,5ak hortzoieta-ko inflamazioak edukitzen ditu (gingibitisak), edo txantxarra, edo sustraietako malformazioak edo baita hortzen egitura aldatzeak ere.

Protokolo bat gaixorik dauden ume horien familietara dago zuzendua. Bertan higie neurriak gomendatzen dira: egunero bitan gutxienez hortz-haginak fluorrarekin eskuilatzea, eta dentistarengana joatea, eta gozoki gutxiago jatea (eta edate). Bigarren protokoloa profesionalentzako dago zuzendua. Eta bertan haur horietan minbiziaren kontrako tratamendua (kimioterapia eta erradioterapia batez ere) nolabait aplikatu behar den adierazten da ●

◆ JABIER AGIRRE

Urretxu eta Zumarraga

Bakar bat ematen duten bi herri hauetan Lenbur lurralde museotik egindako hiru astetako ibilaldiari amaiera emango diogu, lurralde beraren bihotzean, gaur egun komunikazio gune garrantzitsuak direlarik. Iparragirre abeslaria eta Migel Lopez de Legazpi Filipinetako kolonizatzailearen begirada zorrotzak sentituko ditugu iragan aberatseko herri hauen kaleen barnean galtzen garen bitartean, Irismo mendi nonahikoaren itzalean.

Bandoen gerraren garai latzetan, boterea, herriak eta lurralde gehiago eskuratzeko asmoz, Ahaide Nagusien borroka nagusitzen zirelarik agertu ziren Urretxu eta Zumarraga historian. Zonalde hau Lazkaoko jaun oinaztarraren eta Gebarako jaun ganboatarraren arteko liskarren lekuko izan zen eta ondorioak pairatu zituen. Gauzak horrela eta Lazkaoko jaunaren fidelitasuna irabazteko, Enrike erregeak Zumarragako monasterioa jaunari ematea deliberatu zuen 1366an. Zumarragako biztanleek Lazkaoko jaunaren kontrolpetik ateratzeko zenbait saiakera egin zuten eta horietako batean Gaztelako Juan I. erregeak Urretxuri emandako Hiribilduaren Karta lortu zen 1383an.

Geroxeago, bai Zumarraga eta bai Ezkio herriak Urretxuri gehitu zitzaizkion, Lazkaoko jaunaren kontrolpetik irteko asmoz, hain zuzen ere. Hala ere, anxio hauengatik Urretxuk zenbait auzi izan zuen Segurako hiriarekin.

1658an Urretxuko sutea gertatu zen eta mende bat geroxe-

go ospetsuak bilakatu ziren Zubiberriaren eraikuntzagatik Urretxu eta Zumarragaren arteko liskarrak. XVIII. mendean Konbentzioko Gerra pairatu zuten eta baita Gerra Karlista ere, 1835eko urtarilaren lehen Zumalakarrekin Urretxu hartu zuten. XIX. mendeak bi herri hauei ekarri zien trenak XX. mendean emango zen industrializazio prozesua hasi zuen. Gerra Zibilaren ondoren, industrializazioaren gorenaz ezagutu zuten, Esteban Orbegozo enpresarekin. Kanpotik hainbat langile erakarri zen eta bi herrietako biztanleria aldatu eta hazi egin zen.

Urretxu eta Zumarraga herriek badute pertsonaia ospetsu bana. Lehenak kapitulu berezia merezi duen Iparragirre abeslari eta bardoa; Zumarragan aldiz, XVI. mendean Filipinetako konkistatzailea izango zen Migel Lopez de Legazpi jaio zen. Filipinetara abiatu baino lehen, inkisidore eta idazkari gisa lan egin zuen Mexikon. Geroxeago Urdaneta ezagutu zuen, Amerikara Ozeano Pazifikotik itzultzen ahal zenaz konbentzitu zuena. Itzulerako bidean Filipinak kolonizatu zituen, Manila hiria fundatuz.

■ Antiguako ermita eta ezpata dantza

Zumarragako Antiguako ermita, Loiolako San Inazioaren Santutegiarekin eta Arantzazuko Andre Mariaren Santutegiarekin batera, Hiru Tenpluen Ibilbide ospetsuaren erregina, "euskal ermiten katedrala", Monumentu Historiko-Artistiko Nazionala izendatuta eta Gipuzkoako erromanikoaren adibide bakanetakoa, gure bisitaren puntu gorena izango da dudarik gabe. Beloki mendiaren magaleko kokapen zoragarriak eta ermita beraren ezaugarri aberastek Urola Garaiko tokirik garrantzitsuenean gaudela adierazten digute. Antzina, inguruko herrietako biztanleentzat peregrinazio leku inportantea izan zen. Berau izan zen Zumarragako lehen parrokia, Gaztelako Enrike erregeaigai Lazkaoko jaunaren leialtasuna irabaztearren eskaini ziona. 1576. urtean Andre Mariaren Jasokundearen eliza herrian bertan eraiki bazen ere, ezerk ezin izan zion kendu mendetan zehar bertako biztanleek zioten debozioa.

Buruz behera jarritako itsasontzia

ematen duen kanpoalde soilak harrituko bagaitu ere, ermitaren barnealdeak ahoa bete hortz utziko gaitu, barrualdean gordetzen baitu ikusgarritasun osoa.

Barne eremua hiru aldetan banatzen da eta harrizko sei zutabeek eusten dute liluratuko gaituen egurrezko sabai erraldoia. Ermitako zurezko lanean indoeu-

ropar kutsuko tailak nabarmentzen dira, hala nola, biribilak, gamma gurutzeak, eguzkiaren eta suaren sinboloak... gure herriaren zeinu astrologikoak, azken finean.

Bestelako erliebe bitxiak ere ikusten dira; gizakiarenak, emakume zapidunak eta dragoi batena, adibidez. Egu-

rrezko bost irudik zaintzen dute ermita, XV., XVI. eta XVII. mendetako Andra Mariak nabarmentzen direlarik. Herrialde osoan izan zuten gurtza adierazten dute hauek.

Eszenategi paregabea da Euskal Herriko dantzarik zaharrenetako bat era-kusteko. Halaxe gertatzen da urtero, ermitaren barruan uztailaren 2an, Zumarragako ezpata dantza egiten da. Jatorri ezegzagunekoa da eta gaur egun, eliza barruan egiten den dantza bakarra da. Beraz, altxor etnografikotzat jo daiteke. Santa Isabel egun jendetsuan eta Ama Birjinaren ohorez, hamabi dantzarien taldeko lau kapitainek dantzatzen dute ermitaren barruan, honen ondoren, talde osoak aureskua eskainiko duelarik kanpoaldean. Iluntze aldean, Antiguako bildutako lagun guztiek txistu eta trikitiaren soinuaz alaiturik "jaitsiera" famatua egingo dute.

Ermitaren inguruan hainbat ipuin eta legenda kontatzen da, jentilak protagonistak izanik eta leku zoragarri hau misterio eta magikotasun eder batez zipriztinduz.

Herriak bisitatuz

Zumarragan sartu ondoren eta eskui-nean Antiguarako bidea utzirik, 1576. urtetik aurrera zatika eraikitako Andra Maria Jasokundearen elizarekin topo egingo dugu. Barruan XVIII. mendeko erretaula aurkituko dugu. Piedad kaletik Zumarragako enparantza arkupedunera iritsiko gara, non gure zain izango dugun Migel Lopez de Legazpiren estatua, uda-

letxeari so dagoena. Euskadi enparantza da Zumarragako arkitektura zibilaren elementurik nabarmenetakoa. Trenbidea zeharkatuz berriz, Legazpi Etxea bisitatu-ko dugu orain, Enrike IV.ak jauntxo feudal- en etxeak lehen solairutik gora mozteko agindutik kanpo gelditu zena, almenak galdu bazituen ere. Bertan, XIII. mende- tik legazpiarren leinua bizi zen, bandoen gerretan gogotsu borrokatu zuena. Fami-

lia honetan Migel Lopez de Legazpi jaio zen XVI. mendean.

Kalebarrenetik Urola ibaia zeharkatu-ko dugu eta Urretxun sartuko gara. Hiri- gune historikora hurbilduz, baina bertatik kanpo, Areizaga jauregi etxea topatuko dugu, Baroikoa izenarekin ere ezagutzen dena. XVII. mendean eraiki zen eta fami- liako armarri dotoreak apaintzen du fatxada.

■ Zumarragako Legazpi Etxea ezkerrean eta Andre Mariaren Jasokundearen eliza eskuinean.

■ Urretxuko bi jauregi etxe, Ipeñarrietakoa ezkerrean eta Corral-Ipeñarrietakoa eskuinean.

Iparragirre kaletik Urretxuko Erdi Aroko hiribilduan sartuko gara. Iparragirre bera jaio zen etxearen plaka ikusi ondoren, bi oinetxe aurkituko ditugu, Bikariokoa eta Faktorekoa. Iparragirre plazan Corral-Ipeñarrieta jauregi etxea, Iparragirrerren estatua eta Tourseko San Martin eliza nabarmentzen dira. Gaur egun, XVII. mendeko Corral-Ipeñarrieta jauregi etxean udaletxea kokatzen da eta

eraikin barruan hainbat mihise ikus daiteke. Tourseko San Martin eliza aldiz, hiribilduaren eraikinik zaharrena da, Erdi Aroan eraiki baitzen. Barrualdeko egurrezko ganga da nabarmentzekoa.

Iparragirre kaletik beste bi oinetxe aurkituko ditugu, Galdosenea eta Barrenetxea eta Jauregi kalean gaur egungo kultur etxeko beheko solairuan Mineralen eta Fosilen Museoa dago. Aguado-Goñi

familiak Udalari utzitako bilduma erraldoi hau bi ataletan bereizten da. Lehenengo mineralen buruzkoa da eta bertan mila pieza katalogaturik eta sailkatuta daude. Bigarrena fosilena da, kronologikoki ordenatuta daude eta bost kontinentetako pieza bitxiak erakusten dira. Urtean zehar museoak hainbat ekintza eta ekitaldi antolatzen du, horien artean, Mineralogia eta Paleontologiari buruzko astea.

■ Iparragirre, gure bisitaren luxuzko gida

Urretxun pertsonaia ospetsurik bada, hori Iparragirre bardoa da. Nork ez du bere kanturen bat abestu edo ahopean kantatu noizbait?

Joan den astean inauguratu zen berrari buruzko ikus-entzunezko bat. Ikus-entzunezkoak ordu erdiz Iparragirrerren bizipenak azaltzen ditu abestiak tartekatuz eta honen ondoren banatzen den esku orrian, kantautore urretxuarrak berak Erdi Aroko Urretxun barneratuko gaitu, gida lana eginez.

Joxe Mari Iparragirre koblakaria gaur egun bere izena daraman kaleko 8. zenbakian jaio zen, Alzola etxean, hain zuzen ere. Oso gaztea zela Madrilera eramane bazuten ere, handik ihes egin zuten sorlekura itzultzeko eta karlisten alde boluntario gisa sartzeko asmoz. Bergarako Besarkadaren ondoren, Londresera alde egin behar izan zuten, baina handik urte batzuetara Euskal Herrira eta baita Madrilera ere itzuli zen. Hiri honetan abestu zuen lehenengo aldiz Gernikako Arbola obra ospetsua, 1853.

urtean, hain zuzen ere. Kanta euskal jendearen artean ospetsua bihurtu zen heinean, agintariak abesti subertsibotzat jo zuten eta horregatik abeslaria Hego Ameriketara kanporatu zuten. Argentinan eta Uruguaien ere kantuak konposatzen jarraitu zuen, 1878. urtean itzulera bidea hartzea erabaki zuen arte. Ordurako Iparragirre hainbeste sufritu zuen herri honentzako sinbolo garrantzitsua bilakatu zen eta koblakariari merezi zuen begirunea eman zioten Bizkaia, Gipuzkoa, Araba eta Nafarroako Foru Aldundiek, 60 urterekin pentsioa eta diru laguntza emanez.

Iparragirrerren bidez islatzen da mendeetan zehar herri honek izan duen espirititu askea, gaur egun, iragana eta oraina ulertzeko lagungarri suertatzen zaigularik.

Hilerrian dagoen "Askatasunaren egarria" izeneko mausoleoa Iparragirrerren heriotzaren mendeurrenean eraiki zen, 1981. urtean.

Hiritik kanpo eta Irimo mendiaren magalean, 1605. urtean eraiki zen Ipeñarrietarren jauregi etxea dago eta Santa Barbara ermita ere aurkituko dugu, atse-denerako eremu lasaiaren ondoan.

Asteko edozein egunetan nabarmen ikusten da bertako biztanleek ibiltzeko duten ohitura. Bai Antiorako (Antiguako) bidea hartuta edo Irimoko maldatik Santa Barbarara iristeko bidean, beti aurkituko duzue bidearen ertzetik erritmo bizian doan jendea. Zumarragatik Antiora igo diren batzuk Beloki mendia zeharkatuz, Izazpi aldera hurbiltzera animatuko dira, desnibel handiko mendi ibilbidea eginez. Urretxutik Santa Barbarako bidea hartu dutenek agian, Irimo mendiko igoera azkarra eta aldapatsua egingo dute, bertatik Urretxu eta Zumarraga aldeko ikusmi-

ra zoragarria gozatzeko asmoz.

Zumarragako Aginaga auzoak Iruarrieta-Izazpi mendilerroan zehar ibilbide luzeak eta interesgarriak egiteko aukera eskaintzen digu bere kokapenarengatik. Gainera, auzo hau Zumarragako baserri ingururik interesgarrienetakoa da eta bertan adibidez, egurrezko fatxada duen arnara ikus daiteke, Ezkioko Igartubeiti baserria gogorarazten diguna.

Aginagatik behin Oletako lepora igo garela, mendilerroa jarraituko duen ibilbide erraza besterik ez zaigu falta. Oletako lepo zabalean Trinitate igandeko erromeri animatua egiten da. Izazpi alderako gure ibilbidean egoera tamalgarrian mantentzen diren zenbait tumulu eta trikuharri aurkituko ditugu, batez ere ibilbidearen bigarren puntu gorena

izango den Iruarrieta mendiaren inguruan. Ibilbideko zati gehienetan gas-hodiak sortutako bide zabala jarraituko dugu eta behin Pagotxetako lepoa iragan ondoren, Izazpirako igoerari ekingo diogu. Izazpi mendia Ezkiokoa bada ere, Zumarragako muga gailurretik hurbil geratzen da. Merezki du goraino helitzeak, bailara aldera izango dugun ikusmira ederra baita.

Mendi ibilaldiaren ondoren, Urretxu-ko Pagoeta inguruan dauden igerilekuek atsedenerako leku bikaina eskaintzen digute, lorategi eremua eta tabernaz horniturik.

Informazio praktikoa

NON LO EGIN:

Urretxu:

- Juana Elgarresta pentsioa 943 72 22 50

Zumarraga:

- Etxeberri hotela 943 72 12 11
- Balentiña pentsioa 943 72 50 41
- Pakita Zabaleta pentsioa 943 72 39 28

NON JAN:

Urretxu:

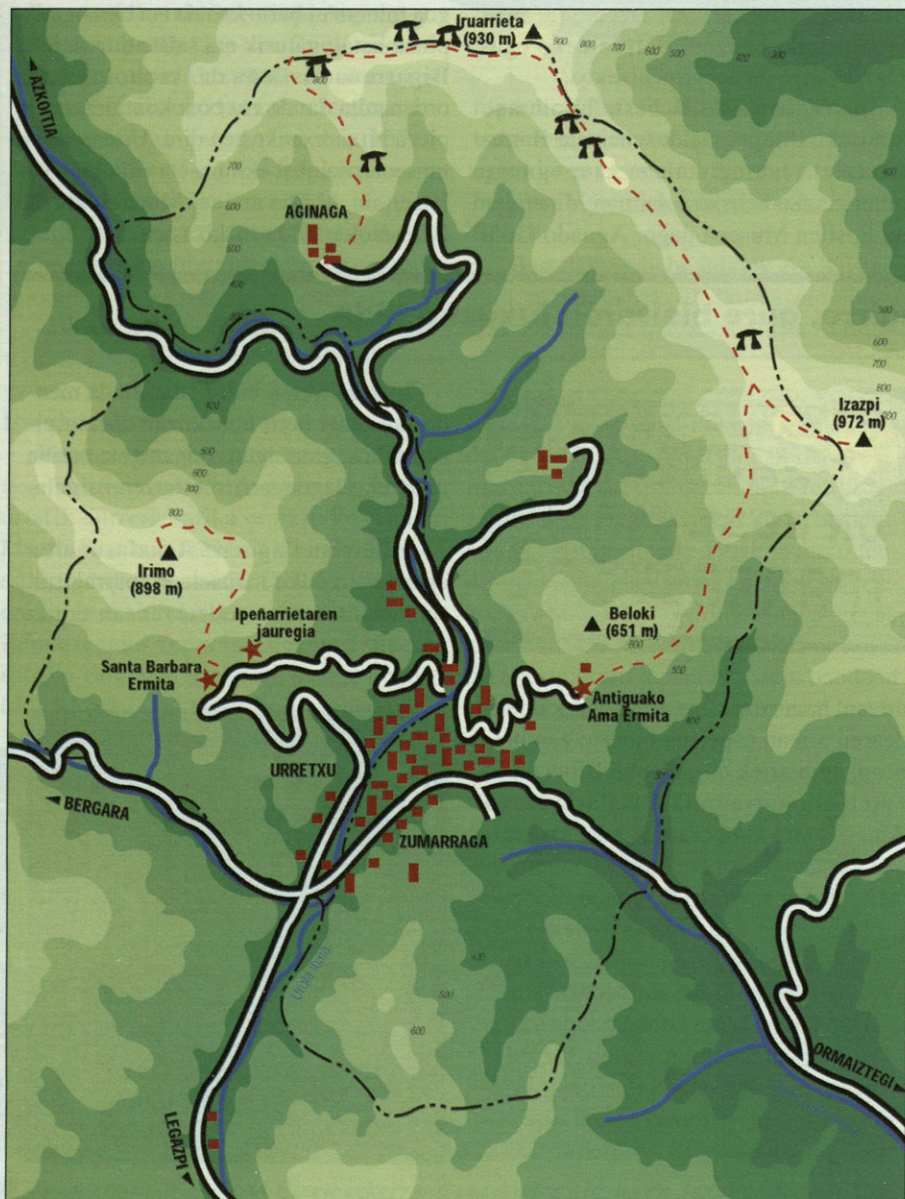
- Etxaburu 943 72 22 77
- Etxeazpi 943 72 51 56
- Jai-Alai 943 72 14 65
- Navarro 943 72 18 67
- Palacio Oriental (txinatarra) 943 72 52 43
- Santa Barbara 943 72 33 87

Zumarraga:

- Alameda 943 72 29 03
- Aranzabal 943 72 18 98
- Aranzazu 943 72 06 83
- Balentiña 943 72 50 41
- Ezkiotarra 943 72 57 60
- Etxeberri 943 72 12 11
- Iburreta 943 72 72 08 19
- Kabia 943 72 62 74
- Meliton 943 72 11 19
- Rivero 943 72 30 04
- Zelaikoa Elkarte 943 72 46 26

TURISMO BULEGOA:

- Lenbur turismo bulegoa (Mirandaola Parkea) 943 73 04 28

Hitz batekin

Hizkuntza handi

Esanak esan Euskara

aurrera doan herria

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

HABE

KULTURA SAIA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

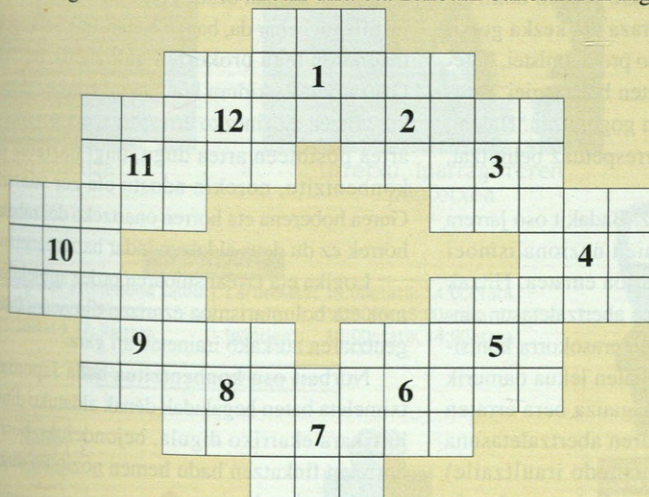
Hitz Gezidunak

	Irendu	▼	Koipe	▼	Intsektu mota	▼	Mahai joko	▼	Kaiak	
	* Pertsonaia		Barne organoa		Medikuak		10			
	➤		▼		+		▼			▼
	Krisialdi	➤						Musika nota		➤
	Etorkizuneko						Langile taldea			
Altzoak	▼	Eguratsa	➤	▼			Erregai mota	➤	▼	
Elkarrekin		Hesola					Ald. musika nota			
		▼			Ez du entzuten	➤	▼			
					Potasioa					
Garai bereko	➤				▼				Kontsonantea	➤
EEBBetako estatua									Gabarra txikiak	
					50	➤	Masurioa	➤	▼	Einstenioa
					Infīn., bildu		Kontsonantea			
Toki	➤				Begi gaineko ile multzo	➤	▼			▼
Erakunde militar					A birritan					
			Gipuzkoa-ko herria	➤	▼		Talde terrorista	➤		
			1000				Oxigenoa			
Errep., gorotza	➤		Begietako jarioak	➤	▼		▼			●

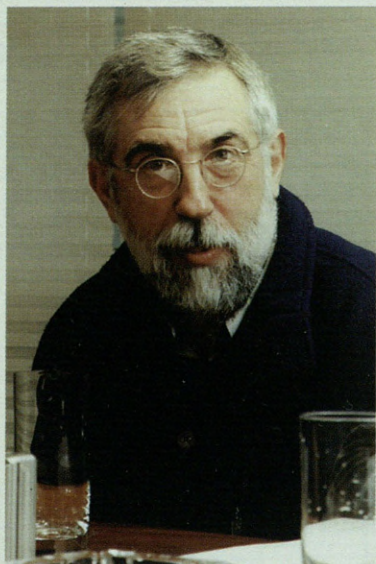
Irudia: Inauterietako pertsonaia.

8 ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Erantsitako
- 2.- Adarrak ditu
- 3.- Edalea
- 4.- Elbarria, herrena
- 5.- Otu
- 6.- Atalluko
- 7.- Lauz zatitzearen emaitza bakoitza
- 8.- Nafarroako herria
- 9.- Erreka
- 10.- Erorikoa
- 11.- Itoginak
- 12.- Euskal mitologiako jeinua

EMILIO LOPEZ ADAN

INUTILKERIAK

Eztabaida politikorako araudiak antzinako grekoek asmatu zituzten eta handik datoz logika formalaren oinarri filosofikoak: geroztik, gauza jakina da eztabaidaren bidez zerbaiten egia tasuna frogatu nahi bada, partaide guztiek onartu behar dituztela araudi orokor eta berdina. Gehiago dena, egia zedarriak metodo esperimentalak zehaztu zituen: alferrik da denetarako balio duen azalpenik botatzea, hipotesiaren egokitasuna errealitatearen kontrol pean ematen ez bada. Bai, logika formula eta zientzia esperimentalak oso erreferentzia zaharrak dira, baina, zer egingen diot, asko kostatzen zait boluntarismo eta subjektibismoaren bidea onartzea.

FRANKISMOAREN hiltamuan Espainia aurrerakoia izan zen "Triunfo" aldikarian, "La Capilla Sixtina"n ageri zen artikulua batekin oroitzen naiz askotan. Gaia, Gibraltar eta Ceuta. Baten batek galdetzen zion bere lagun frankistari: "Aizak, Gibraltar ingelesa eta Ceuta espainola, biak beste erresuma batean dituk, biak aspaldian konkistatuta, eta hirezat Gibraltar espainola, dudarik gabe, eta Ceuta ez duk Marokokoa... Ez diat ulertzen". Eta besteak arrapostu: "Argia duk. Hik, espainol pentsa ezak beti!"

Eta bai. Egia akomeatzen da, eta historia gezur sakratuen segida triste da.

Egia eta boterea gauza bera direla pentsatzen dutenentzat, eztabaidarako araudiak ez dira oso interesgarriak: borrokan irabazteko balio duen guztia dute zilegi, eta irabaziz geroko doktrina ofiziala izanen da egia! Erraza eta kezka gutxi. Beraz, lan alferra da egiazko protagonistei, botere politiko eta militarra duten buruzagiei, eztabaida politikorako araudiaren gogoratzea. Halere, gure buruari zor diogun errespetuaz behintzat, ohar batzuk egingen ditut.

Lehen, nazionalismoaz. Badakit oso jarrera orokorra dela gure eta haien nazionalismoei eduki desberdin eta kontrarioa ematea. Hitzak ere aldrebesten ditugu, gurea abertzaletasun zintzoa eta haiena nazionalismo erasokorra kontsideratzeko. Baina gure eta haien lekua damurik gabe alda daiteke, beraiek gauza bera erraten baitigute: finean, bakoitzaren abertzaletasuna (...)

“Badakit oso jarrera orokorra dela gure eta haien nazionalismoei eduki desberdin eta kontrarioa ematea. Hitzak ere aldrebesten ditugu, gurea abertzaletasun zintzoa eta haiena nazionalismo erasokorra kontsideratzeko. Baina gure eta haien lekua damurik gabe alda daiteke, beraiek gauza bera erraten baitigute: finean, bakoitzaren abertzaletasuna (...) nazionalismo da besteentzat”

nazionalismok biltzen ditu hoberena (askatasun eta nortasuna babesteko nahikunde) eta txarre-na (besteenganako mespretxu eta agresioa). Horrek ez du kentzen zantpatuek beren eskubideen alde borrokatzeko duten eskubide naturala: gatazka nazionaletan, edozein lekutan ere, zantpatuen alde egotea guztiz zilegi eta morala da. Alta, historiak eta jendarteak frogatzen dute zein erraz lerratzen den nazionalismo askatzailatik nazionalismo zantpatzailera, berdin borroka askatzailen denboretan ere. Eta nazionalismoaren gaitzak sendatzeko gaitasuna ez datza nazionalismoan berean, baizik eta kanpoan, internazionalismoa finkatzen duten eskubide unibertsalen errespetuan.

Bigarrena eta hirugarren oharra, gatazken bideratzeko metodologientzat. Hasteko, "arazo eta irtenbide"aren logikaren aurka, besteek arazoa sortu dutela eta guk irtenbidea daukagula erraten duena. Onartuko bagenu, ondorioztatuko genuke gauza berak egiten baditugu ere leku bakoitzean esanahi desberdina daukatela, eta irizpide moral unibertsala ukatuko genuke.

ILDO beretik, "irekidura" eta "errespetua" zer diren zehaztu behar. Guk irtenbide bakarra dugula esaten badugu, oso lasai gelditzen ahal gara erranez gurea onartzeko prest diren guztientzat irekiak garelako! Zer gauza erraza den konponketa!: aski dute denek libreki gurea onartzea, eta arazoa bukatuko da...

Baina gauzak ez dira horrela. Denak gara arazo sortzaileak, baita injustiziaren aurka altxatzen garenean ere. Gure altxatzeko eskubideak ez ditu egitate guztiak zilegi bihurtzen, eta, nazionalismoaren kasuan bezala, bide eta urrats bakoitza justifikatu behar da, banan banan, etika eta egokitasunaren lege orokorren galbahetik pasatuz. Gauza bera irekidura kontuekin: ados ez direnekin aritzea da zinezko errespetua, eta politikaren artea posibleen artea dugu, ongi haztatuz nor konbentzitu, norekin adostu eta zer suntsitu. Gurea hoberena eta horren onartzeko dei zabalak. Horrek ez du deus aldatzen indar harremanetan.

Logika eta errealismoaren ordezkari subjektibismoa eta boluntarismoa ezartzen direnean, inteligentziaren aurkako irainetan ari gara.

Norbait oso konbentzitutua bada Japoniako tximeleta baten hegaldak denak aldatuko dituen lurrikara ekarriko digula, bejondeiola; berriz, horretan finkatzen badu hemen nozituko dugun politika, ezin ados izan ●

LENBUR LURRALDE - MUSEOA MUSEO - TERRITORIO LENBUR

Mailuak burdin gorria ingudean oso aspalditik jotzen du hemen, Urola-Garaia eskualdean. Horregatik, **LENBUR Fundazioak** gure Burdin Harana ezagutzera gonbidatzen zaitu: paisaiak, burdina, ohiturak, museoak, baselizak, baserriak, dorretxeak,... Gure eskualdea hau eta gehiago ere bada, zatoz, zure zai gaude.

Cae el martillo sobre el yunque y toma forma el hierro desde tiempos inmemoriales aquí, en nuestra comarca **Urola-Garaia**. Por eso, **LENBUR Fundazioa** te invita a que conozcas todo aquello que nos convierte en el Valle del Hierro: paisajes, hierro, costumbres, museos, ermitas, caseríos, casas-torre,... Somos esto y mucho más, sólo nos faltas tú.

Egun bat duela 50 urte
Langilen Ibilbidea

Artzantzaren ekomuseoa

Ogiaren txokoa

Igartubeiti baserria

Antioiko baseliza

Urretxu, Iparragirrerren
jaiotetxea

Mineral eta fosilen
museoa

Urola-Garaia eskualdeko
turismo bulegoa

ORDUTEGIA:

Astegunak astelehena salbu: Larunbata: 10:00etatik 14:00etara
10:00etatik 14:00etara 16:00tik 18:00etara
15:30etatik 17:30etara Igandea: 10:00etatik 14:00etara

Informazioa dohan bidaltzen dugu!

HORARIO:

Laborables excepto lunes: Sábado: 10:00 a 14:00
10:00 a 14:00 16:00 a 18:00
15:30 a 17:30 Domingo: 10:00 a 14:00

¡Solicita información gratis!

LENBUR
FUNDATZIOA

Euskadi
PAIS VASCO
Atsegin handiz

TURISMO
GIPUZKOA

LENBUR TURISMO BULEGOA: Mirandaola Parkea, Telleriarte z/g, 20230 LEGAZPI, Gipuzkoa
Tfnoa.: +34 943 730428 / Faxe: +34 943 733163 e-mail: mirandaola@lenbur.com

zibardutenean zibardugun

Jexux Artze

GOGOAN

Apirilak 22 ASTEARTEA

Arratsaldeko 6retan Udarregi ikastolan

EZ DOK AMAIRU

Erakusketaren irekitze ekitaldia

Erakusketa hau zabalik izango da:

- Apirilaren 22tik maiatzaren 4ra arte
Astelehenetik ostiralera, arratsaldez 18-20,30 artean
- Maiatzak 1 eta larunbatetan
goizez 12-14 artean, eta arratsaldez, 18-20,30 artean
- Igandetan, goizez, 12-14 artean

Apirilak 24 OSTEGUNA

Arratsaldeko 19,30tan Udarregi ikastolan

Ez dok Amairu taldearen nondik norakoak, 1966-1972

Hizlari: Joxe Mari Iriondo

Apirilak 25 OSTIRALA

Gaueko 22,30tan Oiardo kiroldegian

Benito Lertxundi "Nere ekialdea" bere azken musika lanaren aurkezpenean

Apirilak 29 ASTEARTEA

Arratsaldeko 19,30tan Udarregi ikastolan

Jexux Artze biografi liburuaren aurkezpena • Hizlari: Joxean Artze eta Juan Luis Zabala

Apirilak 30 ASTEAZKENA

Arratsaldeko 19,30tan Udarregi ikastolan

Txalapartaren aldaerak • Hizlari: Joan Mari Beltran

Maiatzak 1 OSTEGUNA

Gaueko 22,30tan Dema plazan

Oihana auhenka • Ikuskari poetiko musikala

Joxean Artze, Beñat Axiary, Mixel Etxekopar,...

Maiatzak 2 OSTIRALA

Arratsaldeko 19,30tan

Herriko leku desberdinetan txalapartarien saioak

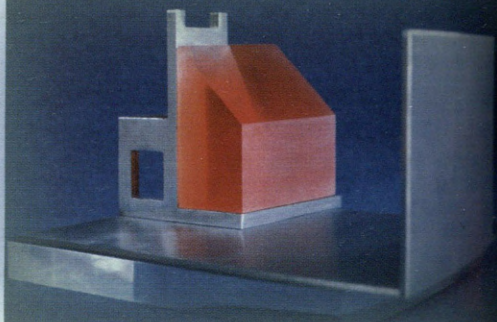
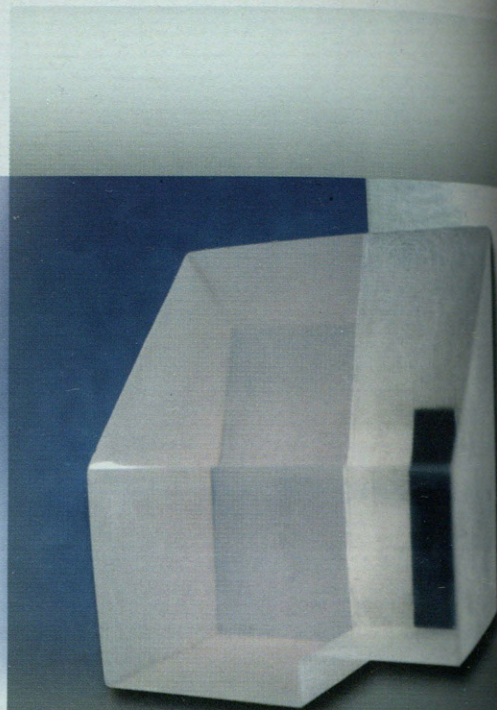
Gaueko 22,30tan Dema plazan

Oreka TXen kontzertua

Maiatzak 3 LARUNBATA

Gaueko 22,30tan Dema plazan

Mikel Laboa • Iñaki Salvador, Josetxo Silguero • Oskarbi

Sarrerak eta abonua honako puntuetan aurkituko dira salgai:

DONOSTIA: Bilintx

LASARTE: Jalgi

HERNANI: Lete

USURBIL: Oiardo, Mahuka, Txirristra eta Aitzaga

ANTOLATZAILEA

Jexux Artze
TALDEA

LAGUNTZAILEA

ARGIA

BABESLEAK

kutxa
gizarte ekintza

Gipuzkoako Foru Aldundia
Kultura, Euskara, Gazteria eta Kirol Departamentua